Lichamelijke Opvoeding

Jaargang 101 - 27 sept. 2013

Topic Bewegen in en om de school

Pabo sportklas

Beter ballen en beter nadenken

Maak gymlessen waardevol

Nummer 8

KVLO

huski reizen
Wintersport, outdoor & zeilkampen

www.huski.nl
info@huski.nl
tel.030 8000 600

Dé Specialist in actieve schoolreizen!

Wintersport

Outdoor

Zeilkampen

Beachcamps

Bezoek onze vernieuwde website **www.huski.nl**

VeBON SGR Calamiteitenfonds

SPORT 81 .NL

NIEUWS

Opening 2e vestiging in Zaandam

Sport'81 opent per 1 oktober een nieuwe showroom/afhaalmagazijn in Noord Holland. Een extra steunpunt waar u onze sportmaterialen kunt bekijken, advies kunt vragen en de materialen direct mee kunt nemen. Tevens vervallen uiteraard de verzendkosten en krijgt u **5% afhaalkorting** op uw gehele bestelling*.

*Met uit zondering van N/N artikelen.

WWW.SPORT81.NL

ROTTERDAM:
Kiotoweg 389-395
3047 BG Rotterdam
T 010 435 00 99
F 010 435 68 21
E info@sport81.

ZAANDAM
Pieter Lieftinckweg 24A
1505 HX Zaandam
T 075 616 99 10
F 010 435 68 21
E info@sport81.nl

Inhoud:

TOPIC

Bewegen in en om de school

Alle kinderen moeten op school beter leren bewegen. Daarnaast verdient ieder kind ook een passende en verantwoorde kennismaking met een gevarieerd aanbod aan sport- en beweegactiviteiten. Om dit te realiseren is een structurele verbinding met lokale sportaanbieders nodig. Laten we onze kinderen samen zien wat er allemaal aan sporten en bewegen te genieten valt? Alleen dan zullen ze actief deel blijven nemen aan onze beweegcultuur. In dit topic meerdere succesvolle initiatieven van de samenwerking tussen sport en onderwijs. Ter inspiratie, maar ook om je uit te dage zelf in actie te komen.

06 | Kansen in en om de school met de buurtsportcoach / *Violette van Empel*

09 | Samenwerking onder en ná schooltijd / *Remon Bahnerth*

10 | Buurt- Onderwijs- Sportteams succes in Friesland / *Robert Jan Jansen*

12 | Volop kansen om meer te sporten en bewegen / *Jorg Radstake*

PRAKTIJK

22 | Hand-in-hand ballen (1) / *Daan Geelen*

26 | Sporteducatie floorball / *Jorg Andrée*

30 | Onderlinge instructie in de bovenbouw van het VO / *Danny Wals*

34 | Vergelijk de kwaliteit van jouw praktijk / Ger van Mossel en Maarten Massink

RUBRIEK

05 | Eerste pagina

20 | (KV)LO en recht

47 | Boeken

51 | Mery Graal

53 | Scholing

54 | (KV)LO-nieuws

En verder

15 | Pabo sportklas Hogeschool Leiden / *Monique van Ark*

18 | Klaar voor de start, sport en spel centraal in Kinderboekenweek / *Gerda op het Veld*

37 | Bezuinigingen van scholen raken ook vakonderwijs stevig / *Jo Lucassen*

38 | Van gezondheidsproject naar gezond schoolbeleid (2) / *Huib van de Kop e.a.*

41 | Sport en spel als middel voor het aanleren van (informele) competenties (1) / *Onno Raadsen*

44 | Beter ballen en beter nadenken / *Marieke Westendorp, Cor van Alff, Esther Hartman en Chris Vischer*

48 | Wat te doen bij een akoestisch problematische werkomgeving? / *Remon Bahnerth*

50 | Maak gymlessen waardevol / Maarten Buijsman

Reageren op vakblad-artikelen? Twitter @KVLOnL

Met de qr-scan van de hiernaast afgebeelde code kun je rechtstreeks naar *kvloweb.nl* waar alle links uit dit nummer aanklikbaar zijn. Qr-apps zijn gratis te downloaden op je mobiel in de verschillende app-stores.

FOTO OMSLAG: ANITA RIEMERSMA

PRAKTIJKCOVER: ANITA RIEMERSMA

→ BASISDOCUMENT BEWEGINGSONDERWIJS VOOR DE ONDERBOUW VAN HET VOORTGEZET ONDERWIJS

Welke kwaliteit streven we als vakwereld na binnen bewegingsonderwijs – of zoals het vanaf nu heet 'bewegen en sport' – in de onderbouw van het voortgezet onderwijs? Een actuele vraag nu de regelgeving voor die onderbouw meer ruimte aan de scholen laat en er een toenemende samenwerking met buitenschoolse partners aan het ontstaan is. Altijd wordt aan de vaksectie bewegingsonderwijs gevraagd kwaliteit te leveren. In dit Basisdocument bewegingsonderwijs wordt stapsgewijs een antwoord gegeven op die vraag naar kwaliteit.

Eerst biedt dit Basisdocument een visie op doel en functie van het bewegingsonderwijs in de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Het gaat erom leerlingen beter bekwaam te maken voor deelname aan een in toenemende mate complexe en gedifferentieerde bewegingscultuur.

Vervolgens worden 22 leer- of ontwikkellijnen beschreven. In elk daarvan staat een cluster activiteiten met een overeenkomstige (bewegings)uitdaging centraal. Ook is van alle leerlijnen een voorbeeld gegeven van kernactiviteiten die op groepsniveau voor die leerlijn aan het eind van klas 1 en aan het eind van klas 3 haalbaar zouden moeten zijn.

Ten slotte wordt van elke kernactiviteit op vier verschillende niveaus de wijze waarop leerlingen daaraan deel kunnen nemen omschreven.

€52,50 incl. btw

ISBN: 978-90-72335-57-9

Te bestellen via www.janluitingfonds.nl

janluitingfonds
LEZEN OVER BEWEGEN

→ In samenwerking met Arko Sports Media

→ FITHEIDSTESTEN VOOR DE JEUGD

In dit boek wordt een overzicht gegeven van diverse veldtesten en testbatterijen voor het meten van antropometrie, kracht, uithoudingsvermogen, snelheid en vaardigheid bij gezonde kinderen van 4 tot en met 18 jaar.

Er worden vier antropometrische metingen besproken, negen krachttesten, één test voor het meten van lenigheid, vier testen voor het meten van uithoudingsvermogen, één test voor het meten van snelheid, twee testen voor het meten van vaardigheid en drie testbatterijen. Per test wordt ingegaan op de grondmotorische eigenschap die getest wordt, de leeftijdsgroep, de afnameduur, de wijze van afname, de betrouwbaarheid en de validiteit van de testgegevens en de beschikbaarheid van Europese of Nederlandse referentiewaarden.

Dit boek betreft een herziene uitgave van de TNO-publicatie *Fitheidstesten voor de jeugd* uit 2007 van Susan Vrijkotte, Sanne de Vries en Tinus Jongert.

€24,95 incl. btw

ISBN: 978-90-72335-61-6

Te bestellen via www.janluitingfonds.nl

janluitingfonds
LEZEN OVER BEWEGEN

→ In samenwerking met Arko Sports Media

Een nationaal onderwijsakkoord: samenwerking loont!

Complimenten aan onze vertegenwoordigers en onderhandelaars, Jilles Veenstra en Sandra Roelofsen, die hebben meegewerkt aan het totstandkomen van het nationaal onderwijsakkoord. Dit akkoord geeft eens te meer aan dat er ook in tijden van bezuinigingen naar oplossingen wordt gezocht en dat er nieuwe initiatieven genomen kunnen worden. Dat wil overigens niet zeggen dat er de komende jaren niet meer over arbeidsvoorwaarden gesproken kan worden. Het beroep van leraar is een prachtig beroep maar een zwaar beroep. Er worden hoge eisen aan de leraren gesteld dus mag de beloning ook marktconform zijn met daar tegenover een controle op de kwaliteit van het gebodene. Ik ben overigens wel benieuwd hoe de discussie over het verplicht hebben van een master om les te geven in de hoogste leerjaren in het voortgezet onderwijs gaat lopen. Er is een aantal landen in Europa dat een master al langere tijd als voorwaarde stelt. In het verleden is er in Nederland al eens een politiek ballonnetje opgelaten door te stellen dat alleen leraren met een vwo-opleiding voor de klas mochten staan. Op zich is de gedachte aan een master niet verkeerd. Het zou ook goed zijn als leraren de gelegenheid werd geboden om een master te halen, waarbij zowel de school als zijzelf een financiële bijdrage kunnen leveren. In ieder geval biedt het nationaal onderwijsakkoord goede handvatten om de gewenste kwaliteit van leraren te verbeteren.

Na dit succesje voor OCW was het de vraag of de Troonrede van 2013, de eerste van Koning Willem-Alexander, ook over onderwijs zou spreken. Er was al veel uitgelekt maar dat ging vooral over koopkrachtplaatjes, het financieringstekort en de oplopende werkloosheid. Ik zie veel parallellen met de roerige begin jaren tachtig van de vorige eeuw. En toch zal het tij worden gekeerd. Dat is geen voorspelling maar een constatering, lees de politieke geschiedenis er maar op na.

Troonrede 2013

Koning Willem-Alexander deed zijn eerste Troonrede. Wat minder afstandelijk en wat directer van toonzetting. Het onderwijsakkoord kwam langs evenals de zware rol die de gemeenten gaan krijgen als het om jeugdzorg en jeugdbeleid gaat. Daar kwam het woordje sport ook in voor: 'Juist gemeenten zijn in staat om op basis van de specifieke situatie van het kind dat hulp nodig heeft, maatwerk te leveren in samenspraak met andere domeinen, zoals wonen, onderwijs, veiligheid en sport'.

Maar wat staat er in de voor ons belangrijke begroting van OCW en in mindere mate van VWS? Voor de lichamelijke opvoeding, of bewegingsonderwijs zoals OCW dit verwoordt, lezen we bij het onderdeel primair onderwijs, onder het kopje Opdrachten dat er in 2014 hiervoor 14 miljoen euro beschikbaar is voor diverse beleidsgerichte activiteiten en onderzoeken onder andere voor, passend onderwijs', VVE en bewegingsonderwijs. Er wordt niet aangegeven wat hieronder wordt verstaan. Voor het overige staan er in de begroting geen opmerkingen over een mogelijke uitwerking van het regeerakkoord. Daar is voor ons het wachten op. Er is een nulmeting in het PO uitgezet om daadwerkelijk in kaart te brengen hoeveel gymnastieklesssen de kinderen krijgen, hoeveel vakleerkrachten LO er werkzaam zijn, maar ook hoeveel niet en hoeveel leerkrachten onbevoegd zijn. Met deze gegevens zal de staatssecretaris eind dit jaar met voorstellen komen om uitvoering aan het regeerakkoord, ten aanzien van meer uren gym in het PO, te geven.

Het ministerie van VWS wil extra geld vrijmaken voor sport en bewegen in de buurt. Volgens het ministerie zijn er inmiddels buurtsportcoaches aangesteld in 377 gemeenten. Verspreid over Nederland zijn er ongeveer 340 sportimpulsprojecten van start gegaan. Vanaf 2014 is er extra geld via de sportimpuls om kinderen van wie de ouders weinig inkomen hebben, gericht te benaderen.

En daar moeten we het dan nu mee doen. Vanuit de KVLO zullen wij onze boodschap om kinderen goed leren te bewegen, in een veilige omgeving en in een pedagogisch klimaat, met verve blijven uitzenden. Het draagvlak voor de lichamelijke opvoeding is bij onze partners als de PO-Raad, VO-raad en MBO Raad vast verankerd. Ook hier toont dat samenwerking loont. Namens HB en bureau wens ik jullie een goed begin van het schooljaar toe!

Jan Rijpstra

COLOFON

Lichamelijke opvoeding is een uitgave van de Koninklijke Vereniging voor Lichamelijke Opvoeding (KVLO)

Redactie: Hans Dijkhoff (hoofdredacteur) Maarten Massink (praktijkredacteur) Jacqueline Tangelder (redactiemedewerkster) Redactieraad: Hilde Bax, Peter Barendse, Jan Faber, Frank Jacobs, Liesbeth Jans, Mark Jan Mulder, Berend Brouwer (VZ), Jorg Radstake en Sebastiaan Platvoet. Redactieadres: KVLO, Postbus 398, 3700 AJ Zeist, Tel.: 030 69 20 847, e-mail: redactie@kvlo.nl. Abonnement Lichamelijke Opvoeding: Jaarabonnement € 60,– (buitenland € 80,–) Losse nummers € 5,– (excl. verzendkosten)
Handelsadvertenties: Bureau Van Vliet BV, Passage 13-21, Postbus 20, 2040 AA Zandvoort, fax: 023 571 7680 e-mail: zandvoort@bureauvanvliet.com www.bureauvanvliet.com.
Verschijningsdata 2013: 25 jan., 22 feb., 29 maart, 26 april, 31 mei, 28 juni, 30 aug., 27 sep., 25 okt., 29 nov., 20 dec. Druk: Drukkerij Ten Brink Meppel, Postbus 41, 7940 AA Meppel. Tel.: 0522 855 111. Vormgeving+Opmaak: FIZZ reclame+communicatie, Stationsweg 44a, 7941 HC Meppel. Tel.: 0522 246 162. Aanbieding en plaatsing van teksten en foto's houdt tevens mogelijk gebruik op de KVLO-website in, uiteraard met vermelding van auteur en fotograaf. Overname van artikelen is alleen toegestaan met bronvermelding en na goedkeuring van de auteur. De redactie is verantwoordelijk voor de samenstelling. Niet alle artikelen behoeven de (volledige) instemming van de redactie te hebben.
Wij hebben dit magazine met uiterste zorg samengesteld. Wij hebben daarbij steeds getracht mogelijke rechthebbenden te achterhalen. Indien u onverhoopt meent rechten te kunnen doen gelden, dan verzoeken wij u dit kenbaar te maken bij de redactie.

TOPIC

Kansen in en om de school met de buurtsportcoach

Combinatiefunctionarissen en buurtsportcoaches. Nieuwe begrippen of niet meer weg te denken uit de school? Hoe dan ook vormen zij de schakel tussen gemeenten, sportverenigingen en scholen. Begin 2013 zijn ruim 1.850 fte's ingevuld. Dit aantal neemt in de komende periode toe tot 2.760 fte. Wellicht ben jij als vakleerkracht LO de combinatiefunctionaris of werk je nauw samen met een combinatiefunctionaris binnen de gemeente. Er bestaat veel variatie in de visie, aanpak en mogelijkheden. In dit artikel lees je meer hierover.

Door: Violette van Empel

Combinatiefunctionarissen staan voor het doel sportverenigingen te versterken en meer kinderen en jongeren in beweging te krijgen en in aanraking te brengen met verschillende vormen van kunst en cultuur. Zij zijn in dienst bij één werkgever en verrichten werkzaamheden in twee sectoren zoals onderwijs en sport of cultuur. Ze leggen verbindingen tussen deze sectoren op lokaal niveau.

De buurtsportcoach draagt eraan bij dat meer mensen in de nabije omgeving kunnen sporten en bewegen. Buurtsportcoaches zijn combinatiefunctionarissen met een specifieke opdracht: het organiseren van sport- en beweegaanbod in de buurt en het maken van een verbinding tussen sport- en beweegaanbieders en tenminste één andere sector. Dit kan de onderwijs- en/of cultuursector zijn (zoals bij de combinatiefuncties), maar ook andere sectoren zoals welzijn, bedrijfsleven, buitenschoolse opvang/kinderopvang of gezondheidszorg.

Meerwaarde

De buurtsportcoach kan in de praktijk een cruciale bijdrage leveren aan het tot stand brengen van verbindingen en een integrale aanpak. De buurtsportcoach stimuleert samenwerking tussen scholen en binnen- en buitenschoolse activiteiten, en is al snel een bekende in de wijk. Hij is geregeld op de school actief, staat midden in de wijk, kent kinderen, jongeren en ouders en kan zich ontwikkelen als stimulator van sport, beweging en een gezond gewicht. Dankzij de kennis van de wijk en van de scholen is het makkelijker om verbindingen te leggen. Voor kinderen en jongeren betekent de buurtsportcoach één gezicht voor sport- en beweegactiviteiten tijdens en na school. Deze is de verbindende schakel.

Scholen die al werken met een combinatiefunctionaris zijn erg enthousiast. Daar waar zij worden ingezet, verbetert de kwaliteit en kwantiteit van het aanbod, zo blijkt ook uit onderzoeken[1]. De buurtsportcoach biedt kansen voor scholen om aandacht voor sporten, bewegen en gezonde leefstijl in en rond het onderwijs verder vorm te geven. Buurtsportcoaches kunnen daarmee ook een belangrijke bijdrage leveren aan de ambities uit de Onderwijsagenda Sport, Bewegen en een Gezonde Leefstijl (SBGL). Deze agenda heeft als doel scholen te stimuleren werk te maken van een gezonde leeromgeving, waarin kinderen en jongeren goed leren bewegen en kennismaken met allerlei sporten in en om de school.

Kans voor scholen

De komende periode gaan gemeenten de inzet van buurtsportcoaches verder invullen. Voor scholen is dit een kans om bij hun gemeente te informeren naar de plannen, en hun interesse en ideeën kenbaar te maken. Bij voorkeur al in samenwerking met een partner vanuit de sport- en bewegensector. De school is immers dé plek om sport en bewegen bij kinderen en jongeren structureel te stimuleren, want alleen zo bereik je alle kinderen en jongeren.

Brede impuls combinatiefuncties

Combinatiefuncties en buurtsportcoaches vallen onder de Brede impuls combinatiefuncties. Vanaf 2008 zijn de eerste gemeenten gestart met combinatiefuncties onderwijs, sport en cultuur. Deelnemende gemeenten ontvangen een structurele rijksbijdrage (ministerie van OCW en VWS) om deze functies lokaal in te richten. De rijksoverheid draagt circa 40% bij. De overige 60% vult de gemeente of een derde partij middels cofinanciering aan. Vanaf 2013 doen 377 gemeenten mee en voorzien zij in ruim 2.760 fte aan combinatiefuncties. Sinds 2012 investeert het ministerie van VWS in de uitbreiding en bredere inzet van combinatiefuncties met extra buurtsportcoaches. De buurtsportcoaches vormen samen met de Sportimpuls een onderdeel van het programma Sport en Bewegen in de Buurt.

FOTO: ARCHIEF KVLO

Vakleerkrachten kunnen de aanjager zijn op school. Zij kunnen hun schoolbestuur en/of -management stimuleren actie te ondernemen. De inzet van vakleerkrachten als zogenaamde buurtsportcoach kan bevorderen dat kinderen en jongeren enerzijds goed bewegingsonderwijs krijgen en anderzijds kunnen zij het sporten en bewegen rond de school en in de buurt versterken. Vanuit de Onderwijsagenda SBGL hebben de thema's sport en bewegen de komende jaren de aandacht in het PO, VO en mbo. De buurtsportcoach kan (in samenwerking met vakleerkrachten) scholen ondersteunen bij de aanpak van deze thematieken.

Helaas worden buurtsportcoaches nu vooral nog ingezet voor nieuwe doelgroepen, zo blijkt uit recent onderzoek van het Mulier Instituut en Kennispraktijk onder achttien gemeenten. Ook de combinatiefunctionarissen, die voorheen mede als vakleerkracht actief waren, staan binnen sommige van deze gemeenten onder druk. Argument daarvoor is dat de gemeente niet structureel uitvoerende sportprofessionals financiert en dat de verantwoordelijkheid voor goed bewegingsonderwijs bij de scholen zelf ligt. Voor scholen is het van belang dat gemeenten combinatiefunctionarissen ook in de onderwijssector blijven inzetten. Ook vakleerkrachten kunnen er hun voordeel mee doen. Scholen zijn een verbindende schakel met een centrale positie in de buurt en een groot bereik. Een proactieve instelling, ook vanuit vakleerkrachten, biedt kansen voor het onderwijs.

Contact:

vvempel@vbs.nl

Starten met een buurtsportcoach

Gemeenten spelen een centrale rol bij de inzet van buurtsportcoaches. De invoering is het resultaat van lokaal maatwerk: maatschappelijke thema's in de buurt en behoeften van gemeenten, bewoners, onderwijs, sport- en beweegaanbieders en andere lokale partijen spelen een rol. Scholen die willen starten met een buurtsportcoach kunnen bij de gemeente een subsidieaanvraag indienen, mits de gemeente deelneemt aan de Brede impuls combinatiefuncties. De gemeente voert de regie. Scholen die de mogelijkheden voor een buurtsportcoach willen verkennen, kunnen verschillende acties ondernemen.

Actie 1: Wat gebeurt er al binnen de gemeente?
In de meicirculaire 2013 staat óf en voor hoeveel fte gemeenten deelnemen aan de Brede impuls combinatiefuncties[2]. Vanaf 2013 hebben 377 gemeenten de intentieverklaring getekend. Verder is het van belang na te gaan of er binnen de gemeente al een overeenkomst ligt en welk overleg plaatsvindt met welke partijen. Kortom, zorg dat je beschikt over de plannen en ruimte binnen de gemeente.

Actie 2: Wat wil de school bereiken met een buurtsportcoach?
Beantwoord deze vraag. Wellicht bestaat er binnen het schoolbestuur/-management al interesse. Zo niet, dan kan je als vakleerkracht het schoolbestuur/-management erop wijzen en met een plan komen. Stel je hierbij proactief op; er liggen immers kansen en een groot deel van de fte's worden de komende periode ingevuld in relatie tot sport, bewegen en een gezonde leefstijl. »

Combinatiefuncties: variatie in aanpak en mogelijkheden

De inzet van de combinatiefuncties is divers. De combinatiefunctionaris kan in de school ingezet worden als vakleerkracht bewegingsonderwijs of bijvoorbeeld sportclinics geven. Enkele voorbeelden:

- Combinatiefunctionarissen in samenwerking met sportvereniging(en) en scholen: sportvereniging(en) verzorgen sportclinics binnen de samenwerkende scholen. Zo maken kinderen en jongeren in school kennis met sporten waarmee ze zelf niet zo makkelijk in aanraking zouden komen. Dit maakt de weg naar sporten in verenigingsverband makkelijker. Zeker als de kinderen en jongeren de trainer die op school is geweest, ook weer terugzien binnen de sportvereniging.
- Combinatiefunctionarissen die schoolsport en naschools beweegaanbod verbinden: combinatiefunctionarissen verzorgen onder schooltijd een deel van het sport- en beweegprogramma op scholen en maken daarin een combinatie met het naschoolse aanbod. Ook kunnen ze de toeleiding naar de sportverenigingen verzorgen.
- Combinatiefunctionarissen die werken aan zowel een verbetering van het binnenschoolse sportaanbod, als een attractief naschools programma. Een deel werkt hierbij ook als vakleerkracht bewegingsonderwijs op scholen.
- Combinatiefunctionarissen die binnen de school en in de buitenschoolse opvang sport- en beweegactiviteiten aanbieden. Dit kan gebeuren in de vorm van sportclinics of door een combinatiefunctionaris die als vakleerkracht aan de school verbonden is.

De gemeente Heusden werkt bijvoorbeeld samen met dertien sportverenigingen, vijf basisscholen, één school voor voortgezet onderwijs en twee locaties voor buitenschoolse opvang. Zij zet de combinatiefunctionaris in bij incidentele sportactiviteiten op school, het creëren van structureel sportaanbod na schooltijd, de organisatie van sportevenementen en de ondersteuning van sportverenigingen. De combinatiefunctionaris richt zich op de vraag vanuit de sport en biedt ondersteuning door zoveel mogelijk kinderen en jongeren te interesseren voor sport.

FOTO: ARCHIEF KVLO

Onderwijs vormt een centrale positie tussen de betrokken sectoren. Maak een plan, eventueel met andere partijen zoals een sportvereniging, en ga daarmee naar de gemeente.

Tot slot een tip: geef het bestuur en management concrete input en verbeterplannen. Zo vertelt een schoolbestuurder uit Groningen: 'Ik ben enthousiast geraakt door een brief van mijn vakleerkrachten. Dat heeft mij gestimuleerd meer aandacht te hebben voor bewegingsonderwijs binnen de school.'

Meer weten?

Vanaf 2013 zet Combifuncties Onderwijs zich in om vanuit de Onderwijsagenda SBGL het onderwijs te stimuleren gebruik te (blijven) maken van combinatiefuncties/buurtsportcoaches. Met als resultaat meer aandacht voor sport, bewegen en een gezonde leefstijl op scholen. Bezoek de website *www.combinatiefunctiesonderwijs.nl* voor meer informatie over combinatiefuncties/buurtsportcoaches in het onderwijs of *www.sportindebuurt.nl*.

Violette van Empel is senior adviseur bij de VBS en als expert buurtsportcoach betrokken bij de Onderwijsagenda SBGL.

Noten

1 Impuls lokaal bekeken: Meer en beter, Mulier Instituut en Kennispraktijk 2011 en Effecten van combinatiefuncties in het onderwijs, Oberon 2012.
2 Deze is ondermeer te vinden op *www.combinatiefunctiesonderwijs.nl*. Ook staan hier modelbrieven voor het benaderen van gemeenten.

TOPIC

Samenwerking
onder én na schooltijd
Beweegteam Oost-Enschede levert kinderen veel op!

Al sinds lange tijd is de gemeente Enschede bezig met het bewegingsonderwijs op alle basisscholen in Enschede. Door in de jaren '80 van de vorige eeuw convenanten af te sluiten met de schoolbesturen is er een stevig fundament gelegd voor de huidige situatie in Enschede. Zo ook in Enschede-Oost waar, net als in de rest van de stad, zeer actief met beweegteams wordt gewerkt. En dat merken vooral de kinderen op en rond de scholen!

De drie musketiers

Door: Remon Bahnerth

Het fenomeen beweegteam is vanaf 2008 tegelijkertijd opgekomen met de combinatiefunctionaris, die sindsdien vanuit het Rijk met de Impuls Brede Scholen is ingevoerd. Zowel de combinatiefunctionaris, als de beweegteams hebben sinds 2008 een grote ontwikkeling doorgemaakt. Zo ook in Enschede, die als stad zelfs twee keer achter elkaar de titel "Sportiefste gemeente van het jaar" in ontvangst mocht nemen. Dit betekent in de praktijk dat er dus erg veel gebeurd op het gebied van bewegen en sport. In Enschede-Oost doen ze dat met verschillende sleutelfiguren: de gymleraar, combinatiefunctionarissen en studenten. Hierbij kan de gymleraar tevens combinatiefunctionaris zijn, maar zijn er ook combinatiefunctionarissen vanuit de sport die op school komen en soms zelfs die het tussenschoolse aanbod in de pauze verzorgen via de methode van BeweegWijs (zie *Lichamelijke Opvoeding* 7, 2013).

De gemeente Enschede had al jaren vakleerkrachten gymnastiek, die werden aangestuurd door de gemeente. Het was dus een vrij simpele stap om de functie van gymleraar uit te breiden naar het gebied van de sportvereniging. Hiermee zijn er zowel onder als na schooltijd hbo- én mbo-opgeleide professionals met de kinderen aan de slag. Kwaliteit van de lessen en activiteiten is hiermee geborgd. En dat vond en vindt de gemeente zeer belangrijk.

Van de ALO-opgeleide gymleraar, de mbo-opgeleide BOS-medewerker tot aan de studenten mbo Sport en Bewegen, allemaal werken ze samen met de kinderen op dezelfde scholen. Wekelijks hebben zij overleg met elkaar in het beweegteam Oost over hoe het gaat en wat er gaat komen de komende weken op de scholen. De samenwerking met de mbo Sport en Bewegen-opleiding van het roc van Twente is dan ook goed en van grote waarde. Twee van de medewerkers (Felix van Berkel en Mirko Weustink) hebben ook een achtergrond bij het roc van Twente, dat hiermee ook gelijk studenten aflevert aan de arbeidsmarkt. Bij Felix heeft dat nog even geduurd, omdat hij na het mbo naar de ALO ging, maar Mirko is meteen na zijn studie begonnen in Oost en daar is hij nog steeds erg blij mee: "Ik had geen zin om door te gaan studeren en heb direct gesolliciteerd als combinatiefunctionaris. En dat doe ik nu al twee jaar. Bevalt me erg goed én het is heel leuk werk, zeker met de studenten erbij!"

Iedere gymleraar/combinatiefunctionaris begeleidt een groepje studenten. Deze studenten kunnen uit alle leerjaren komen en geven ieder op zijn/haar eigen niveau lessen of begeleiden activiteiten. "Het is heel leuk om die studenten te begeleiden" zegt Felix enthousiast. "Dat komt natuurlijk ook, omdat we zelf ook die opleiding gevolgd hebben en omdat we regelmatig contact met onze oude docenten hebben. Die willen dan weer weten of de opleiding nog aansluit bij het werkveld. Daar denken we dus ook over mee." Ook gymleraar Toon Dokter is enthousiast over hoe hij zijn werk samen met de anderen kan doen: "Ik werkte al als gymleraar op een school in Oost, maar mijn werkzaamheden en aanstelling zijn uitgebreid tot combinatiefunctionaris, omdat de gemeente meer wilde met de kinderen. Dat was natuurlijk mooi, daar zei ik geen nee tegen!"

Het werken met een beweegteam en de opzet achter het hele project levert niet alleen werk- en leerplezier, maar het levert ook enorm veel op voor de kinderen in Enschede-Oost. Sinds het begin van ieders werkzaamheden behalen ze grote en kleine successen. Eén die Mirko dan graag wil noemen is dat de kinderen meer dan voorheen lid zijn van een sportvereniging en dus structureel zijn gaan sporten. De werkzaamheden werpen dus vruchten af. Iets waar alle betrokkenen dan ook terecht zeer trots op zijn.

Met veel plezier kijken de mensen van Beweegteam Oost-Enschede dan ook vooruit naar wat er de komende tijd weer staat te gebeuren. "We gaan er weer volle bak tegenaan met de kinderen!", zegt Felix tot slot met hoorbaar enthousiasme in zijn (Enschedese) stem.

Contact:

f.vanberkel@enschede.nl
t.dokter@enschede.nl
mirko.weustink@enschede.nl

TOPIC

Sport Fryslân

Buurt- Onderwijs- Sportteams

Succes in Friesland

Samenspel onderwijs en gemeenten in Friese opleidings-clusters van groot belang voor provincie Friesland

De vijf BOS-opleidingsclusters van CIOS Heerenveen-Leeuwarden zijn belangrijk voor het bewegingsonderwijs en de ontwikkeling en uitvoering van sport- en bewegingsactiviteiten in Friesland. In nauwe samenwerking met de sportbedrijven van de gemeenten wordt in Drachten, Franeker, Sneek, Leeuwarden en Heerenveen gewerkt in Buurt- Onderwijs-Sportteams. Een uitleg.

Door: Robert Jan Jansen

Buurt- Onderwijs- Sportteams bestaan uit een groot aantal cios-studenten, ALO-studenten, cios-docenten, combinatiefunctionarissen en vakleerkrachten.
Uiteraard werken we hier het cios-deel uit. Cios-studenten in een opleidingscluster werken en leren ongeveer vier dagdelen in de week in teamverband. Zij voeren daarbij niet alleen het bewegingsonderwijs op de basisscholen uit, maar zijn ook nauw betrokken bij de ondersteuning van sportverenigingen, gemeentelijke sportactiviteiten, zwemlessen en bij de organisatie van speel- en sportdagen.

Praktijkgestuurd leren

Deze manier van leren sluit nauw aan bij de visie van het roc Friesland College. De opvatting van het Friesland College is dat leren in en met de bedrijven het grootste leereffect geeft. In de clusters is er altijd sprake van een echte praktijksituatie met echte praktijkopdrachten.
De ondersteunende theorie wordt ook zo veel als mogelijk op het cluster aangeboden en sluit nauw aan bij de uit te voeren werkzaamheden. Daarbij worden regelmatig gastcolleges georganiseerd, die worden uitgevoerd door beroepskrachten uit de praktijk.

In het cios-onderwijs wordt het aanbieden van op zichzelf staande losse vakken losgelaten. Juist de combinatie reële beroepspraktijk en theorie zorgt voor leerervaringen die beklijven. Er ontstaat een krachtige leeromgeving, afgestemd op de beroepspraktijk. Theoretische ondersteuning blijft belangrijk, maar is nadrukkelijk gekoppeld aan de werkzaamheden die studenten in de praktijk uitvoeren.

De betrokken gemeenten weten zich verzekerd van honderden met name tweede- en derdejaars cios-studenten die graag op de werkplek willen leren. Het is duidelijk dat zowel het bewegingsonderwijs als het naschoolse sport en bewegen-aanbod een enorme impuls heeft gekregen in Friesland. Daarnaast hebben de clusters daadwerkelijk invloed op het opleidingsprogramma. Ze zijn zo medeverantwoordelijk voor het cios-onderwijs en de kwaliteit van de afgestudeerden in hun eigen regio.

Aandachtspunten

Bij alle positieve ontwikkelingen van de BOS-clusters zijn er ook voldoende aandachtspunten.
Zo bestaat het gevaar dat de sport- en bewegingsactiviteiten binnen onderwijs en gemeenten te veel op studenten gaan draaien. Hierdoor ontstaat verdringing van beroepskrachten. Juist in tijden van extra bezuinigingen lijkt het er op dat gemeenten de neiging hebben te veel met goedkope stagiaires te willen werken. Op termijn ontstaat hierdoor een niet wenselijke situatie, omdat de kansen van jonge professionals die als beginnend beroepsbeoefenaar aan de slag willen te klein worden. De komende jaren moet duidelijk worden hoe de balans tussen mbo-, hbo-studenten en professionals zich ontwikkelt.

> Deze manier van leren **sluit aan** bij de visie van het roc Friesland College

Een ander aandachtspunt was de verantwoording voor de onderwijsinspectie. In het mbo verlangt de inspectie een heldere onderwijsplanning en een duidelijke verantwoording van stage, gegeven lesuren door docenten en zelfstudie-uren van studenten.
Door de integratie van praktijk, stage, theorie, werken en leren is een transparante planning van een heel jaar vooruit een hele opgave. De werkelijkheid is immers niet altijd een jaar vooruit te plannen, omdat van studenten ook verwacht wordt dat ze nieuwe

FOTO: SHUTTERSTOCK

initiatieven ondersteunen en zich ondernemend gedragen als zich nieuwe kansen voordoen. Een te starre planning en roostering staat deze ontwikkelingen in de weg. Door het onderwijs in grotere leereenheden, bijvoorbeeld dagdelen,te organiseren wordt dit verantwoordingsprobleem gedeeltelijk opgelost.

Een derde aandachtspunt waarmee rekening gehouden moet worden is het openbaar vervoer. Met name buiten de Friese steden is het 's avonds weleens onmogelijk om op tijd en binnen een redelijke tijd op een cluster of weer thuis te komen. Dit probleem blijft zich waarschijnlijk nog wel even voordoen en vraagt veel van het organisatievermogen en improvisatietalent van studenten.

Toekomstverwachtingen

In de toekomst verwacht het cios dat ook andere keuzerichtingen dan BOS deel gaan uitmaken van de opleidingsclusters. Het onderwijs van de afstudeerrichtingen Bewegingsagogiek en Operationeel sportmanager kan prima plaatsvinden in de bestaande clusters. Het is de verwachting dat ook studenten van de niveau 2 en 3 steeds meer in de clusters leren en werken.
Nagedacht wordt ook over de vraag hoe andere opleidingen van het Friesland College meer betrokken kunnen worden bij de BOS-clusters.

De eerste ervaringen hiermee binnen sportstad Heerenveen zijn positief. Studenten van de ICT-opleiding en de opleiding Zakelijke Dienstverlening voegen daadwerkelijk iets toe, en leren veel van de reële beroepssituaties die zich binnen sportstad Heerenveen voor doen. Uitbreiding met studenten van de horeca-opleiding, maar ook van de opleidingen Zorg en welzijn en de creatieve opleidingen van het Friesland College ligt voor de hand en geeft nieuwe kansen. Te denken valt aan de gezamenlijke doorontwikkeling van de gezondheidsboulevard van sportstad Heerenveen en een nog grotere betrokkenheid bij de voetbalclub SC Heerenveen door andere dan cios-studenten.

Over een iets langere periode is de verwachting dat het onderwijs in de clusters ook bijdraagt aan het leefbaar houden van de kleine kernen in Friesland, doordat een structureel bewegingsaanbod blijft bestaan. Ook kunnen de BOS-clusters bijdragen aan de mogelijkheid om gezonder oud te worden in de Friese gemeenten, niet alleen door het aanbieden van sport- en bewegingsactiviteiten, maar ook door persoonlijke lifestylecoaching en begeleiding, liefst in samenwerking met plaatselijke ondernemers en instellingen.

Steeds meer Friese instellingen en gemeenten weten het Friesland College en cios Heerenveen-Leeuwarden te vinden met vragen over samenwerking. Roc Friesland College is steeds beter in staat deze vragen te beantwoorden en de BOS-clusters zijn hiervan een prachtig voorbeeld. Hierdoor blijven er nieuwe mogelijkheden ontstaan voor mbo-ers, tenminste, als de sector sport en bewegen het lef heeft om te blijven innoveren.

Robert Jan Janssen is directeur CIOS Heerenveen-Leeuwarden en van roc Friesland College ◀▮

Contact:

robertjan.janssen@telfort.nl

TOPIC

Volop kansen om

meer te sporten en bewegen

door passend sportaanbod op en rondom school (SAV 2.0 en Mission Olympic en SSV VO)

Sport is mooi, sport is belangrijk, sport levert veel op. Het is fantastisch om te doen en brengt vooral ook veel plezier en ontspanning. Sport is een bindend element voor onze maatschappij. Daarom vindt NOC*NSF het belangrijk dat de hele Nederlandse maatschappij wordt geïnspireerd door sport. Samen met sport voor een kerngezond Nederland! De sportbonden en NOC*NSF zetten deze beleidsperiode ('*Sport inspireert*', Sportagenda 2013-2016) in op het verder versterken van de georganiseerde sport. Met als belangrijkste doelen: Top 10 (blijvend in het top 10-medailleklassement van de wereld) en 10% meer mensen laten sporten, liefst zo dicht mogelijk bij huis.

Door: Jorg Radstake

Jong geleerd is oud gedaan. Hoe eerder kinderen in aanraking komen met verschillende sporten, hoe groter de kans dat ze er ook hun leven lang mee doorgaan. Door kinderen op school sport te laten beleven, kan elk kind zijn eigen vaardigheden ontdekken en zich verdiepen. Op school worden namelijk alle kinderen bereikt. Ze worden fitter en gezonder en leren spelenderwijs tal van (sociale) vaardigheden. Sport is ontzettend leuk om te doen en draagt bovendien bij aan de realisatie van verschillende onderwijsdoelen, zoals de verbetering van de schoolprestaties en de vermindering van schooluitval. Vandaar dat we zeggen: sport en onderwijs, een winnende combinatie!

Schoolactieve verenigingen 2.0 (SAV 2.0)

Om meer kinderen en jongeren te laten sporten heeft het project '*Sportaanbod voor het onderwijs*' (zie eerdere publicaties in LO4 2010 en LO4 2011) gezorgd voor een betere verbinding tussen sport en onderwijs. Hierbij hebben veel sportbonden in samenwerking met sportkoepel NOC*NSF hun sportverenigingen ondersteund meer samen te werken met scholen (zowel primair, voortgezet als middelbaar beroepsonderwijs). Met slimme sportconcepten en uitdagende sport(kennismakings)lessen, die veelal in samenwerking met Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO) zijn ontwikkeld, wordt beoogd elk kind en jongere de kans te geven z'n eigen sportbeleving te ervaren. Hierbij wordt het principe van de doorlopende leerlijn van binnen- naar buitenschools leren sporten en bewegen gehanteerd.
Ruim 1500 schoolactieve verenigingen zijn nu in beeld en klaar voor de samenwerking lokaal. Een nieuwe uitdaging lonkt! Achmea, als nieuwe Partner in sport voor de Sportagenda 2016, zet specifiek in op het verhogen van de sportparticipatie van de schoolgaande jeugd van 8-18 jaar. Via een aanpak op maat, waarbij wordt aangehaakt bij het lokale ondersteuningsnetwerk van Sport en bewegen in de buurt, worden verenigingen die willen op weg geholpen om ook schoolactief te worden en te blijven. NOC*NSF zet in op lokale ondersteuning, omdat dat ook één van de voornaamste succesfactoren is uit het kwalitatief verdiepend onderzoek '*Sport en onderwijs verbonden*' (zie publicatie in LO 10 2012) dat uitgevoerd is door het Mulier Instituut en gepubliceerd is in maart 2012. In die lokale aanpak wordt via KISS (Kennis- en informatiesysteem sport) het accent gelegd op wijken waar de sportparticipatie om verschillende redenen achter blijft. De samenwerking met lokale sportaanbieders is hierbij van belang. Door voor, tijdens of (het liefst) direct na schooltijd bij voorkeur in de schoolse setting een passend sportaanbod door de sportverenigingen aan te laten bieden, kunnen alle kinderen en jongeren ontdekken welke sport het beste bij hun past. Vervolgens is de stap naar de sportvereniging in de wijk (dichtbij huis) een stuk eenvoudiger te maken. Daar waar

Sport en onderwijs horen voor ons niet alleen bij elkaar, ze versterken elkaar ook (= visie). Binnen het onderwijs leren alle kinderen in de leeftijd van 4 t/m (minimaal) 16 jaar door de inzet van een bevoegde (vak)leerkracht beter bewegen en middels een gevarieerde sportkennismaking (in zowel het primair als voortgezet onderwijs) willen we dat ieder kind een eigen sport- en beweegidentiteit ontwikkelt. Hiervoor is een passend en verantwoord sportaanbod verzorgd door experts (niet alleen de docent lichamelijke opvoeding, maar ook onze lokale sportaanbieders) van belang. Letterlijk een verbinding leggen tussen het binnen- en buitenschools leren sporten en bewegen. De sport moet zich dan ook in en rondom de school, letterlijk de leefwereld van de jongeren, laten zien!

Ieder kind in Margraten maakt kennis met tennis

Al meer dan zes jaar heeft Tennisclub Margraten een bloeiende samenwerking met de gemeentelijke basisschool Maurice Rose. Jaarlijks maken in totaal zo'n negentig kinderen van de groepen 6, 7 en 8 kennis met tennis, eerst op school en daarna op het park van TC Margraten. "De KNLTB ondersteunt ons met hun lespakket Tenniskids en aangepaste materialen, zoals kleinere rackets en zachtere ballen", aldus Ton Hermes (voorzitter). "We willen de kinderen alleen de basisprincipes van tennis meegeven. Voor de rest is het vooral plezier maken met elkaar. We stimuleren op deze manier sowieso dat kinderen meer gaan sporten en bewegen en uiteindelijk hopen we natuurlijk ook dat ze 'gepakt' worden door de tennissport. Volgens de preses is zijn club er veel aan gelegen meer jeugdleden te krijgen én te houden. "Daarom doen we ook mee met een gemeentelijk project in onze wijk om hangjongeren in de leeftijd van twaalf tot achttien jaar aan het sporten te krijgen. Door de samenwerking met en de kennismakingslessen op de Maurice Rose-school komen in elk geval álle kinderen van Margraten een keer in aanraking met tennis. Aan ons de taak ze warm te maken voor onze sport en onze club."

Docenten vinden Funkey Hockey voor kleuters geweldig

Hans Stroink is combinatiefunctionaris in de Gemeente Uden. Zijn doel in die functie is om alle kinderen van vier tot achttien jaar in beweging te krijgen en te houden. Omdat hij zelf een hockeyverleden heeft, legt hij zich vooral toe op deze sport. In samenwerking met Hockeyclub Uden heeft Stroink in 2010 Funkey Hockey geïntroduceerd op alle basisscholen in zijn woonplaats, waaronder een islamitische school. Funkey Hockey is het lesprogramma van de KNHB voor kinderen van vier tot acht jaar. "Het is een breed beweegaanbod waarvan hockey een onderdeel is". Stroink is als combinatiefunctionaris begonnen met het geven van kennismakingslessen hockey aan de groepen 3 tot en met 8 op alle basisscholen in de gemeente Uden. Tevens verzorgt hij Funkey Hockey voor de groepen 1 en 2, kleuters van vier en vijf jaar dus. "Dit gebeurt in de speelzalen van de scholen. De docenten zijn zeer enthousiast over het programma en ook de kinderen vinden het erg leuk. Door de positieve ervaringen die we met de scholen hebben opgedaan, zijn we ook met Funkey begonnen op de vereniging. Het is voor kleuters een prima start om met hockey in aanraking te komen", aldus de combinatiefunctionaris over het door de KNHB ontwikkelde concept van vier knotshockeylessen met een reeks 'knotsgekke' oefeningen. "Als alle scholen aan de beurt zijn geweest, organiseren we een toernooi op HC Uden waarbij de kleuters tegen elkaar strijden. Niet om wie de beste is, maar om wie zich het beste inzet en de meeste werklust toont. FUN in goed leren bewegen is ook tijdens dit toernooi KEY. Er zullen dan ook alleen maar winnaars zijn!"

verenigingen verder weg zitten kan de vereniging voor een structureel aanbod op school zorgen (satelliet/dependance). Op deze wijze bewegen ze niet alleen direct meer, maar hopen we ze enthousiast te maken voor een leven lang (genieten van) sporten.

Mission Olympic 2013-2016 (MO)

Al meer dan tien jaar investeren de KVLO, NOC*NSF en Coca-Cola Nederland (met ondersteuning van enkele sportbonden) in Mission Olympic, de grootste schoolsportcompetitie van Nederland met als sluitstuk de The School Final. In die tien jaar zijn regelmatig kleine veranderingen doorgevoerd waardoor nu steeds meer scholen en jongeren worden bereikt. Het sportieve jongerenevenement leeft dan ook volop! Ook voor de komende periode zal Mission Olympic blijven doorontwikkelen. Deze extra kwaliteitsslag is mede mogelijk door toetreden van Achmea (de nieuwe Partner in Sport van NOC*NSF) als nieuwe extra partner voor Mission Olympic. Achmea wil met haar partnerschip de jeugd (weer) in beweging krijgen en als marktleider in de zorg(verzekeringen) een bijdrage leveren aan een gezond(er) Nederland. Enkele highlights uit deze nieuwe plannen, waar de vakdocenten in het voortgezet onderwijs zeker van zullen horen, zijn: versterken van de regionale kampioenschappen tot sportevenementen met een Mission Olympic-gevoel en -uitstraling zoals bij The School Final. Verhogen kwaliteit van de sportcompetitie om het groot aantal scholen en jongeren te blijven bereiken, laten participeren én een extra focus op de doelgroep niet-sporters (niet-bewegers). Bij deze schaalvergroting en kwaliteitsslag moet er nog meer samenwerking plaatsvinden op lokaal niveau tussen sportaanbieders (waaronder ook de sportverenigingen) en docenten lichamelijke opvoeding. Ook de betrokkenheid van alle sportbonden, meer dan nu het geval is, is nodig. Zo creëren we voor alle onderdelen van Mission Olympic een passend netwerk van experts, die samen stuk voor stuk het verschil kunnen (gaan) maken.

Schoolsportverenigingen vmbo (SSV vmbo)

Om meer jongeren te laten (blijven) sporten zal extra aandacht uit blijven gaan naar de jongeren in de leeftijd van 13 t/m 18 jaar, Sport en bewegen verliest namelijk in die leeftijdsfase prioriteit. Niet alleen door het verliezen van de binding met hun eerste sport(keuze), maar ook doordat ze zich juist in de pubertijd letterlijk los willen maken van alles wat in de opvoeding 'gevoelsmatig' door ouders bepaald is. De grafiek ('skihelling') van sportparticipatiecijfers heeft daar de grootste daling (steilste afname). De uitdaging ››

Contact:

Jorg.Radstake@nocnsf.nl

Schoolroeien vlak voor je gaat studeren

Roeien is een sport waar je meestal pas als student mee in aanraking komt. Er zijn maar weinig scholieren van het voortgezet onderwijs die kiezen voor roeien als sport en op de basisschool al helemaal niet. De Utrechtsche Studenten Roeivereniging (U.S.R.) Triton speelt daar op in door jongeren vlak vóór hun studententijd er bewust van te maken dat roeien een leuke en actieve sport is. "We richten ons vooral op examenkandidaten die na hun middelbare school gaan studeren. Zo maken ze alvast kennis met de roeisport, die nu eenmaal vooral onder studenten vaak wordt beoefend", vertelt Martijn van Raay, als commissaris externe betrekkingen. "Op dit moment roeien er vijf middelbare scholen uit Utrecht en Nieuwegein bij onze vereniging, waarvan vier al meerdere jaren. "We maken de scholieren enthousiast door het tegen elkaar op te nemen in wedstrijdjes op ergometers en op het water. In onze unieke binnenbak kunnen zij de techniek van de roeihaal onder de knie krijgen zodat ze direct het water op kunnen."

Basketball'sCool Arnhem komt naar je toe!

Voor twee euro per keer een basketbaltraining van een uur volgen zonder lidmaatschap of andere verplichtingen? Dat kan het concept van de NBB, de zogenaamde Basketball'sCool in vijf verschillende Arnhemse wijken. Uiteraard hoopt de plaatselijke vereniging Arnhem Eagles wel degelijk nieuwe jeugdleden over te houden aan het initiatief, maar het belangrijkste is dat kinderen op een laagdrempelige manier kennismaken met basketbal", vertelt Steven Teunissen, projectleider Basketball'sCool in de Gelderse hoofdstad. Basketball'sCool is actief in de vijf kernwijken De Laar, Klarendal, Malburgen, Presikhaaf en Schuytgraaf, alsmede een aantal 'onderliggende' wijken als De Laar-Oost en Eldenveld. Steven Teunissen: "We hebben veel contact met de vakdocenten. Zij sturen kinderen naar ons door. De drempel is laag, want de lessen van Basketball'sCool sluiten aan op de schooltijden en zijn in de gymzalen van de scholen zelf, dus de meeste kinderen kunnen gewoon doorlopen. De klassieke vereniging probeert potentiële leden te bewegen naar de club te komen. Wij hebben het omgedraaid en gaan naar de plekken waar onze potentiële leden zijn: de basisscholen. Kinderen komen zo op een eenvoudige, vrijblijvende manier in contact met basketbal. Als ze het leuk vinden, worden ze vroeg of laat vanzelf lid van onze vereniging." De kinderen die meedoen aan Basketball'sCool kunnen voor twintig euro een strippenkaart kopen, waarmee ze het hele schooljaar door (behalve tijdens de vakanties) aan tien lessen kunnen meedoen. Ze mogen zelf weten wanneer ze komen. Teunissen: "En vijf keer per jaar, op elke Basketball'sCool-locatie, organiseren we een toernooi waar kinderen uit alle wijken aan mogen meedoen."

is om juist als sport in die leeftijdsfase, met als belangrijkste vindplek, het onderwijs, zichtbaar te zijn en te blijven. Samen met de vakleerkracht de jongeren een sportheroriëntatie aanbieden, waarin we blijven luisteren naar hun wensen. Wensen over passend activiteitenaanbod (uitdaging/beleving en competitie/evenementen), wenselijke bindingsvormen en nieuwe groeperingswijzen een plek proberen te geven. Het partnership met Achmea maakt het mogelijk een concept als schoolsportvereniging voor het VO uit te rollen over Nederland. Hierbij zullen we voortborduren op de successen die in Rotterdam en elders zijn opgedaan met schoolsportverenigingen (SSV) voor voortgezet onderwijs (naast de succesformule voor het primair onderwijs). Deze ervaringen leren dat er voor de in-actieve leerlingen/niet sporters maatwerk geleverd moet worden. Samen met de lokale partijen in het speelveld van sport, bewegen en onderwijs gaan we voor het voortgezet onderwijs de uitdaging aan op minimaal 15 plekken in het land schoolsportverenigingen op te zetten.

Meer informatie?

Op *www.nocnsf.nl/sportenonderwijs* is een database te vinden met alle schoolactieve verenigingen, dus ook die bij jouw school in de buurt. Je vindt daar tevens het e-magazine boordevol met informatie op het terrein van sport en onderwijs, en ook de overzichtsbrochure *'Sport op en rondom school'* met daarin van 24 sportbonden, die blijvend op sport en onderwijs investeren met hetgeen de sport voor het onderwijs te bieden heeft. Binnenkort zal daarin ook onze nieuwste brochure (i.s.m. het expertgebied gehandicaptensport) met handige tips voor het 'op maat' maken van het sportaanbod voor kinderen en jongeren met een handicap beschikbaar zijn. Voor verdere vragen over het expertgebied jeugd, sport en onderwijs van NOC*NSF : Gerda Op het Veld (*gerda.ophetveld@nocnsf.nl*).

Jorg Radstake is opleidingsdocent aan Hogeschool Windesheim (Calo) in Zwolle en tevens als adviseur sport en onderwijs bij NOC*NSF werkzaam.

De foto's komen uit de archieven van de sportbonden

Pabo sportklas, Hogeschool Leiden

Voor 'gezonde en sportieve schoolcoördinatoren'

Sinds september 2012 biedt de pabo van Hogeschool Leiden als enige pabo in Nederland, studenten de kans zich – in een speciale sportklas – te specialiseren in alle facetten die bij een gezonde en actieve leefstijl passen. De KVLO juicht dit initiatief natuurlijk toe. In dit artikel wordt uitgelegd wat de opleiding inhoudt.

Door: Monique van Ark

Tegenwoordig telt het basisonderwijs veel verschillende coördinatoren: een techniekcoördinator, een natuurcoördinator, een rekencoördinator etc. Rijst de vraag: waarom bestaat er geen 'gezonde en sportieve schoolcoördinator'? Jong geleerd is immers oud gedaan. Door het bieden van een goed beweeg- en gezondheidsbeleid op scholen wordt er een basis gelegd voor de toekomstige bewegings- en gezondheidsgewoonten van kinderen. Onder een goed beweeg- en gezondheidsbeleid verstaan wij dat er, naast minimaal twee keer bewegingsonderwijs door een bevoegde leerkracht, ook aandacht is voor een beleid voor spel op het schoolplein en voeding op school. Daarnaast is er een samenwerking met sportverenigingen in de buurt en is er aandacht voor het bewegen in de brede context. Op *www.gezondeschool.info* staan de thema's 'sport en bewegen' en 'voeding' uitgewerkt. Hiernaast behandelen we een aantal aspecten uit de overige gezondheidsthema's.

Vakleerkracht

De vakleerkracht bewegingsonderwijs heeft de opleiding en de passie en zou logischerwijs als 'gezonde en sportieve schoolcoördinator' moeten fungeren. In grote steden gebeurt dit gelukkig ook vaak. In aanvulling hierop wordt met regelmaat de combinatiefunctionaris of buurtsportcoach ingeschakeld. Helaas is dit in veel dorpen en middelgrote steden niet het geval. Veel basisscholen beschikken maar één keer in de week over een vakleerkracht bewegingsonderwijs. Een gevolg is dat deze vakleerkracht gemiddeld op drie of vier verschillende scholen moet werken voor een fulltime baan. Het is niet realistisch te denken dat hij voor al deze verschillende scholen het beweeg- en gezondheidsbeleid kan uitzetten. In het gunstigste geval zie je dat hier een groepsleerkracht de taak oppakt. Eerlijkheid gebiedt te zeggen dat dit meer niet, dan wel gebeurt. Zij hebben simpelweg niet de kennis en kunde. Hier moet verandering in komen.

'Gezonde en sportieve schoolcoördinator'

De overheid, verschillende instanties, ouders, zorgverzekeringen, iedereen heeft bewegen en gezondheid hoog in het vaandel staan. Dat dit, onder andere, een plek op de basisschool hoort te krijgen staat vast. Kinderen brengen immers een groot deel van hun tijd door op deze plek. Daarnaast is het mijn ervaring, als vakleerkracht en combinatiefunctionaris, dat kinderen steeds minder bewegen, dikker worden en ongezonder leven. Een expert op de basisschool is dan ook meer dan welkom.

De KVLO, het NOC*NSF, het NISB, de GGD Leiden en JOGG Leiden staan achter ons initiatief. We zijn nu samen met partners bezig met het ontwikkelen van het curriculum van de drie jaren in de sportklas.

Op de pabo van Hogeschool Leiden, worden studenten van de pabo-sportklas, naast groepsleerkracht, ook opgeleid tot 'gezonde en sportieve schoolcoördinator'. Deze toekomstige coördinatoren zullen ››

In september begeleiden alle eerstejaars pabo sportklasstudenten kinderen tijdens een sportdag

Voorbeeldscholen

De studenten uit de sportklas lopen stage op scholen die sport, bewegen en gezondheid hoog in het vaandel hebben staan. Op de scholen leren ze in de praktijk wat je op deze gebieden als groepsleerkracht kunt doen en betekenen. OBS de Morskring uit Leiden is hiervan een voorbeeld. Deze school is 15 mei 2013 tweede geworden tijdens de 'Sportiefste school van Nederland' verkiezing.

de scholen van binnenuit veranderen. Aangezien dit binnen hun taakbeleid gaat vallen (net zoals bijv. de natuur- en techniekcoördinator), zijn hier geen extra kosten mee gemoeid.

Pabo sportklas

Vanuit verschillende redenen zijn we de pabo-sportklas gestart. Een aantal daarvan is:

- elk jaar krijgen basisscholen post van sportbonden, sportverenigingen, GGD, JOGG en vele andere instanties die prachtige programma's hebben om de kinderen meer en beter te laten bewegen en ze gezonder te laten leven. Helaas verdwijnt een groot gedeelte in de papierbak, omdat er niemand op school aanwezig is die er mee aan de slag gaat
- op veel speelpleinen wordt er niet optimaal bewogen. Een gemiste kans, want op de basisschool zijn de meeste beweegmomenten tijdens de pauzes. Veel basisscholen hebben geen of een minimaal buitenspeelbeleid
- het programma van kampen, sportdagen en sporttoernooien staat vaak al jaren vast. Een noodzaak dit te veranderen is er vaak niet direct. Hierdoor bestaat de kans dat trends zoals de slackline voor een sportdag, een flagfootball sporttoernooi of een speurtocht op de gps tijdens het groep 8 kamp aan de scholen en kinderen voorbij gaat. Natuurlijk moet je niet elk jaar het complete programma willen omgooien, maar je moet het wel elk jaar kritisch bekijken, optimaliseren en eventueel moderniseren

In de sportklas zijn we veel fysiek bezig, hierdoor wordt de pabo aantrekkelijker voor jongens. Dit leidt weer tot meer mannen in het basisonderwijs

- bijna elke school heeft tegenwoordig een jaarlijks themaproject. Veel vakinhouden worden ingevuld vanuit dit thema. Helaas wordt het bewegen wel eens vergeten. Terwijl deze invulling goed haalbaar is. Tijdens het thema kunst kan je bijvoorbeeld gaan dansen, dit is ook een kunstvorm. Bij het thema dieren kan er een dierensportmiddag worden georganiseerd, spring zo ver als een kangoeroe, ren zo hard als een jaguar enz. Kinderen vinden bewegen erg leuk en zo geef je het project nog meer meerwaarde
- er bestaan vele leuke bewegingstussendoortjes of Energizers. Ze kunnen ingezet worden, nadat de klas een pittige rekenles heeft gehad, of gewoon even ter afwisseling. Een hele ochtend stilzitten op een stoel is maar voor weinig kinderen weggelegd. Op deze manier kunnen ze hun energie kwijt en zich beter concentreren op de volgende les. Op dit moment zijn er nog te weinig groepsleerkrachten die deze tussendoortjes inzetten
- een ander 'vergeten' onderdeel zijn de groene spelen. Groene spelen zijn spelen waarin geen competitie-element zit. Het gaat om het samenwerken. Veel methodes voor de sociaal-emotionele ontwikkeling maken gebruik van een paar van deze spelen. Er zijn er echter nog veel meer.

De hierboven beschreven aanleidingen vallen onder bewegen in de brede context. Tijdens de opleiding op de pabo krijgt de student naast colleges over bewegingsonderwijs bij kleuters ook een aantal colleges over de brede context. Dit is echter zeer minimaal. Hierdoor hebben de toekomstige groepsleerkrachten weinig tot geen handvatten om het beweeg- en gezondheidsbeleid op hun school aan te pakken.

Dit is de reden dat we in het studiejaar 2012-2013 de pabo sportklas zijn gestart. We zijn van mening dat een groepsleerkracht de persoon is om als 'gezonde en sportieve schoolcoördinator' te fungeren.

Doelstelling en inhouden sportklas

Onze doelstelling is om sportieve en gemotiveerde studenten in drie jaar tijd op te leiden tot 'gezonde en sportieve schoolcoördinator'. Deze coördinator zal op zijn basisschool van binnenuit het beweeg- en gezondheidsbeleid gaan opzetten.
Wanneer er een vakleerkracht aanwezig is, zal de coördinator de link zijn tussen de vakleerkracht en overige leden van het team. Bij nieuwe ideeën kan hij het team van binnenuit enthousiasmeren. Ook zit hij, in tegenstelling tot de vakleerkracht, vaak bij alle vergaderingen, is altijd in het gebouw aanwezig.
De vakleerkracht bewegingsonderwijs is de beweegexpert. De 'gezonde en sportieve schoolcoördinator' moet gezien worden als een partner voor de vakleerkracht om het beweeg- en gezondheidsbeleid hoger op de schoolagenda te krijgen en te houden.

Tijdens de drie jaar sportklas pabo wordt het volgende aangeboden:

- de studenten maken elke periode kennis met drie verschillende sporten, verenigingen en trainers. Na drie jaar hebben ze aan 36 verschillende sporten 'geproefd'. Op deze manier ervaren ze dat er veel verschillende sporten zijn en zijn ze sneller in staat contacten te leggen met sportverenigingen in de buurt van hun toekomstige werkplek
- de studenten maken kennis met verschillende sportverenigingen en sportbonden. Niet alleen via de sportclinics die ze zelf volgen maar ook door bijv. de schoolsportmappen. Ze leren omgaan met en keuzes te maken tussen alle sport-, beweeg- en gezondheidsinitiatieven van externe organisaties (bijv. sportbonden, GGD, NOC*NSF enz.)

De levende knoop. Zelf ervaren hoe goed je moet samenwerken tijdens de groene spelen

De pabo sportklas-studenten leren ook in te spelen op trends en hoe ze een clinic voor kinderen uit groep 7 geven

De studenten uit de pabo sportklas maken met veel verschillende sporten kennis

De studenten uit de pabo sportklas krijgen zeer uitgebreid les over bewegingsonderwijs voor kleuters. Hierin lopen ze ook stage

- de studenten leren hoe je een gezondheidsbeleid kunt uitzetten op een basisschool
- de studenten leren wat een goed buitenspeelbeleid is (voor-, tijdens- en naschools). Ze maken kennis met verschillende materialen en spelen voor op het plein. Ook leren ze hoe je het beste gebruik kunt maken van de ruimte en wat een groen speelplein inhoudt
- de studenten organiseren verschillende sporttoernooien, sportevenementen en sportdagen
- de studenten leren hoe ze projecten en evenementen een sportief tintje kunnen geven
- de studenten maken kennis met bewegen in de klas, kampspelen en groene spelen. Deze bereiden ze voor en voeren ze tijdens hun stagelessen uit.

Ons doel is dat door de 'gezonde en sportieve schoolcoördinator' basisscholen gezonder en sportiever kunnen worden. We hopen natuurlijk op een 'olievlek-effect'. Er is maar één 'gezonde en sportieve schoolcoördinator' per basisschool nodig. Hij zal dan de school sportiever en gezonder maken en uiteindelijk alle kinderen op die school bereiken.

Het streven is dat we over vier jaar een heel mooi curriculum hebben ontwikkeld. Dan kunnen ook andere pabo's met een pabo sportklas beginnen. Het zou toch fantastisch zijn wanneer er over 15 jaar op elke basisschool in Nederland een 'gezonde en sportieve schoolcoördinator' rondloopt.

Een bijkomend voordeel van de sportklas is dat wij verwachten dat er uiteindelijk meer mannen in het basisonderwijs komen. Op dit moment is 25% van de sportklas een mannelijke student. In een reguliere paboklas is dit nog geen 7%.
De pabo sportklas geeft hen een vorm van onderwijs die ze erg aanspreekt: fysieke inspanning, veel doen en uitvoeren.
Voor scholen die hun sport- en beweegbeleid willen verbeteren en kinderen zo veel mogelijk in aanraking willen laten komen met een gezonde levensstijl, zijn leerkrachten nodig met kennis, passie en talent om het bewegen een prominente plaats te geven op de basisschool. De sportklas levert deze leerkrachten in de vorm van de 'gezonde en sportieve schoolcoördinator'.

Monique van Ark is coördinator pabosportklas en docent bewegingsonderwijs, Hogeschool Leiden.
De foto's bij dit artikel zijn van de auteur zelf.

Studentview
Ik heb voor de sportklas gekozen omdat ik erg van sport en bewegen houd. Ik vind het een uitdaging om als groepsleerkracht kinderen, die weinig zelfvertrouwen hebben, plezier in bewegen te geven.
Julia van Rooij, student pabo sportklas

Groepsleerkracht
Ik ga als groepsleerkracht elke dag aan mijn groep het goede, gezonde en sportieve voorbeeld geven. Ook zal ik, samen met de vakleerkracht, mijn collega's stimuleren om op een juiste manier met bewegen en gezondheid aan de slag te gaan.
Lisa Holthuijsen, student pabo sportklas

Contact:

ark.van.m@hsleiden.nl

Klaar voor de start!

Sport en Spel staat centraal in de Kinderboekenweek 2013

Van woensdag 2 t/m zondag 12 oktober 2013 start de 59ste editie van de jaarlijkse Kinderboekenweek. Sport en spel staan daarin centraal met als motto:' Klaar voor de start!'. Het tiendaagse evenement, met in het hele land allerlei activiteiten rondom het kinderboek, is voor veel scholen, bibliotheken, boekhandels en culturele centra aanleiding voor het organiseren van extra (themagerelateerde) activiteiten.

Door: Gerda op het Veld

De Kinderboekenweek en de promotie van lezen zijn uitgelezen kansen om sport en spel vanuit een geheel andere aanvliegroute in het basisonderwijs op de agenda te krijgen. En dat met een uniek bereik! Bijna alle basisscholen in Nederland doen namelijk op de een of andere wijze mee aan de Kinderboekenweek. De Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek (CPNB) en NOC*NSF werken voor deze editie samen om dit thema succesvol in te vullen. Dankzij het sportieve thema vormt de Kinderboekenweek dit jaar een uniek podium voor extra sportpromotie. Juist om sport en bewegen lokaal zichtbaar te laten zijn!

Klaar voor de start! Boeken scoren met sporthelden

Dit is ook de titel van een 'sportboekje' dat CPNB en NOC*NSF hebben gemaakt en dat tijdens de Kinderboekenweek als cadeau beschikbaar is in de bibliotheek.
In *Klaar voor de start!* vertellen dertien beroemde (top)sporters over hoe zij als kind met (hun) sport bezig waren. Ook vertellen ze wat hun favoriete kinderboek was en worden er boektips gegeven als je nog meer wilt lezen over hun sport. Maar ook in de 'wist je datjes', die verspreid in het boekje staan, wordt uitgelegd waarom het zo leuk en goed is om te sporten en te bewegen. Tot slot bevat het boekje nog een mooi verhaal van Jan Paul Schutten over de drie Olympische waarden: excelleren, vriendschap en respect. Met lezen over sport worden kinderen uitgedaagd zelf te gaan ontdekken hoe leuk het is om te sporten. Scholen worden tegelijkertijd uitgenodigd extra sportactiviteiten op school in samenwerking met lokale sportverenigingen te organiseren. Kinderen die voldoende sporten voelen zich gezonder en presteren beter. Scholen kunnen een beroep doen op extra ondersteuning voor het werken aan een gezonde school (zie *www.gezondeschool.nl*).

Boekenspel voor gymles

Dat de Kinderboekenweek met dit unieke thema een aanleiding is om meer met sporten en bewegen bezig te zijn blijkt uit bovenstaand voorbeeld van Sportbedrijf Lelystad en de vakgroep Bewegingsonderwijs. Zij hebben namelijk het thema van de Kinderboekenweek aangegrepen voor de organisatie van extra sport- en spelactiviteiten. Daartoe hebben ze een boekenspel ontwikkeld dat tijdens de week door alle vakdocenten in de gymles en tijdens alle naschoolse sportactiviteiten zal worden ingezet. Ruben Schaken, speler van het Nederlands elftal én een van de dertien sporthelden in het sportboekje, is als sportambassadeur van de gemeente Lelystad betrokken bij de lokale activiteiten (zie *www. sporteninlelystad.nl*). Grijp ook als vakdocent deze kans aan om de kinderen met een educatieve slag in beweging te krijgen. Vanaf 18 september is het boekenspel via *info@sportbedrijf.nl* op te vragen bij de afdeling Sport en Bewegen.

Olympisch lespakket en Olympisch leesboek

Tijdens de Kinderboekenweek is ook het Olympisch lespakket van Sochi beschikbaar. Het is te vinden en te gebruiken via *www.nocnsf.nl/educatie*. In het olympisch lespakket staan ook weer sportlessen van sportbonden met een link naar de bond voor nog meer informatie. In deze educatieve week verschijnt ook het eerste Olympische leesboek dat geschreven is door cabaretier en schrijver Viggo Waas, die zelf van oorsprong LO-docent is. In het KVLO-magazine van eind november zal in een nieuw artikel uitgebreider worden ingegaan op Olympische Educatie.

Wist je dat:

Goed leren bewegen een vak is?

Op school leer je rekenen, lezen en schrijven. Maar ook goed leren bewegen moet je leren. Dat doe je in de gymles. Gymles van een juf of meester die dat ook goed kan geven.

In dit kader staat het verhaal van Marianne Vos, winnares van onder meer de Olympische wegwedstrijd, zoals het in het boek te vinden is.

Marianne Vos
Winnen, winnen en winnen, daar is de Brabantse Marianne Vos keigoed in. Alsof ze op twee wielen geboren is. Als Marianne voorbij suist, zie je alleen een vlek. Ze laat iedereen achter zich. Fietsen is gewoon het mooiste wat er is, vindt Marianne. 'Snelheid, vrijheid, schuin hangen in de bocht. Lekker buiten zijn, landschappen aan je voorbij zien razen. Het fietsen is me met de paplepel ingegoten, en daar kom je dan ook niet meer vanaf! Het is de wereld waarin ik ben opgegroeid en waarin ik mij nog steeds heel erg thuis voel.'

Hoe het kwam
Al jarenlang staat Marianne eenzaam aan de dameswielrentop, en ze verovert steeds meer disciplines. Ze heeft haar sporen verdiend met wegrennen, baanrennen en veldrijden. Nu heeft ze ook haar zinnen gezet op mountainbiken.
'Zodra mensen zeggen: dat kun je niet combineren, dan denk ik: hé, dat wordt interessant!'
Marianne was er al vroeg bij. Toen ze had leren fietsen zonder zijwieltjes kreeg ze haar eerste racefietsje van haar ouders. 'Ik vond het leuk om lekker te racen, zo hard mogelijk door de bochten. Mijn vader was jeugdleider bij de wielrenclub. Elke zondagochtend laadden we de auto vol met klapstoeltjes en koelboxen. Dan zetten we de picknicktafel op langs de route alsof we gingen kamperen. Het is een hele hechte club, zo'n wielervereniging, ik had veel vriendjes en vriendinnetjes. Al die uren langs de route, op de schommel in speeltuintjes – het was altijd groot feest. Net zo leuk als het fietsen zelf.'
Marianne, da's een meisje dat kan fietsen! werd altijd bewonderend gezegd. Marianne haalde dan haar schouders op, ze vond fietsen gewoon leuk. Dat ze écht talent had, drong pas tot haar door toen ze wereldkampioen werd bij de junioren. 'Ineens ging er een belletje rinkelen. Ik had nooit echt een toekomstideaal gehad. Al vanaf mijn achtste reed ik wedstrijden, ik groeide gewoon door. Maar toen besefte ik dat ik ook prof kon worden.'
In 2006 stapte Marianne over naar de eliteploeg en daarna ging het snel. 'Ik werd Nederlands kampioen, Europees kampioen, wereldkampioen. Ik ben nog wel even gaan studeren na mijn vwo-examen, maar die combi viel niet te maken. Ik ben na een jaar gestopt.'

Wielrennen
Wielrennen is een echte wedstrijdsport. Dat betekent: van maart tot september op de pedalen staan om tours en wedstrijden te rijden. Ze wint er elk jaar wel zo'n stuk of tien. Sla je de sportpagina open, dan kom je haar tegen: 'Regenboogtrui voor Marianne Vos', 'Marianne Vos heer en meester in Baskenland'. Winnen doet ze niet alleen, want wielrennen is een echte teamsport. 'Het gaat erom je momenten te pakken,' legt ze uit. 'Je maakt met elkaar een plan. Als dat spel klopt, vallen alle puzzelstukjes in elkaar. Veldrijden is weer heel anders, dat is individueel en heel explosief. Lekker ruig ook. Je fietst over steeds wisselend terrein: bosgrond, zand, modder. Af en toe moet je de fiets optillen om verder te kunnen.' Maar na zes wereldtitels is ook daar de uitdaging wel een klein beetje af. Je moet de twijfel bij jezelf blijven opzoeken, vindt Marianne. Daarom traint ze nu ook op de mountainbike, een sport die nog meer vraagt: het parcours is nog ruiger, je komt rotsen tegen en steile afdalingen.
Haar nieuwste doel: meedoen aan de Olympische Spelen van 2016. Rio de Janeiro roept!

Marianne en *Blauwe plekken*
'Ik ben vaak onderweg, slaap voortdurend in hotels. Dan is het fijn om te lezen. Met een boek kan ik mij even in mijn eigen wereld terugtrekken. Ik lees het liefst spannende boeken, als kind was ik gek op de Kippenvelreeks. Het jeugdboek dat de meeste indruk op mij heeft gemaakt is *Blauwe plekken* van Anke de Vries. Dat gaat over een meisje dat thuis mishandeld wordt, best schokkend. Een heel andere werkelijkheid. Dat is waarom ik nog steeds zo graag lees, omdat een boek je even een kijkje geeft in een ander leven. Het geeft je stof tot nadenken. Als topsporter ben je vaak zo bezig met je eigen leven en prestaties. Dan is het fijn om even je oogkleppen af te zetten.'

Wist je dat:

Sport-zappen zin heeft?

Om een sport te ontdekken die je leuk vindt is het goed om zoveel mogelijk sporten uit te proberen. Tot je twaalfde veel verschillende sporten doen is ook belangrijk om later het beste uit jezelf te halen in een sport waar je goed in bent. Sportverenigingen kunnen sportlessen op school geven. Laat je juf of meester zoeken naar een sportvereniging in de buurt die dat wil en kan op: *www.nocnsf.nl/sporten onderwijs*

Kinderen voor Kinderen en Right To Play
Ook dit jaar is er weer een nauwe samenwerking tussen het bekendste kinderkoor van Nederland 'Kinderen voor Kinderen' en de Kinderboekenweek. 'Klaar voor de start!' is de titelsong van de nieuwe cd van Kinderen voor Kinderen en is geschreven door kinderboekenschrijver Paul van Loon. Bij de titelsong hoort uiteraard ook een dansje, waarvan de dansinstructie te vinden is op de site van Kinderen voor Kinderen (zie *www.kvk.vara.nl*). Leuk als opwarmer voor de gymles!
Het door 'Kinderen voor Kinderen' gekozen goede doel voor 2013 sluit nauw aan bij het sportieve thema van de Kinderboekenweek. Het goede doel is namelijk Right To Play, dat zich inzet voor sport en spel voor kinderen in ontwikkelingslanden. Right To Play is ook maatschappelijk partner van NOC*NSF. Basisscholen worden opgeroepen om in het najaar zoveel mogelijk geld voor Right To Play-projecten op te halen met zelfbedachte sport- en spelactiviteiten. Meer informatie hierover is te vinden op *www.righttoplay.com/klaarvoordestart*.

De auteur Gerda op het Veld is adviseur jeugd, sport en onderwijs bij NOC*NSF

Alle mailadressen in dit artikel zijn op *kvloweb.nl* rechtstreeks aan te klikken.

Contact:

Gerda.ophetVeld@nocnsf.nl

Van binnen in de zaal, naar schoolbredere activiteiten naar buitenactiviteiten

De kerntaak van docenten bewegingsonderwijs ligt bij het kwalitatief en veilig introduceren in een veelheid van bewegingsactiviteiten. De kerntaak van de docent LO houdt allang niet meer op binnen de muren van de zaal; naast het zorgdragen voor de lessen LO die in het rooster staan moet de docent LO onder meer een vakwerkplan schrijven en up-to-date houden, toernooien organiseren, sportoriëntatie- en keuzeprogramma's samenstellen. Zo verschuiven ook de werkzaamheden van de docent LO van binnen in de zaal, naar schoolbredere activiteiten naar buitenactiviteiten.

Door: mr. Floortje van 't Wout

Het item is momenteel of het zwemonderwijs als verplicht onderdeel van het bewegingsonderwijs opnieuw ingevoerd zou moeten worden. Gebleken is dat 5 tot 8 procent van de kinderen die de basisschool verlaten, niet kan zwemmen. Daar ligt mogelijk een taak voor de school. Zwemlessen zouden bijvoorbeeld plaats kunnen vinden onder leiding van een bevoegd en bekwaam docent LO of onder leiding van een bevoegde zweminstructeur. Uit juridisch oogpunt rijzen er vragen omtrent bevoegdheid, bekwaamheid en aansprakelijkheid.

Ten aanzien van de bevoegdheid in het onderwijs is de vaste regel dat een bevoegde docent LO bevoegd is en dus alle sport- en spelonderdelen kan en mag geven. Maar de vraag is soms of je bekwaam bent; bijvoorbeeld ten aanzien van schoolzwemmen, omdat dit zeer specifiek is. Het kan dus zijn dat de school vereist dat er meer bekwaamheid is onder andere in verband met aansprakelijkheid. In zijn algemeenheid geldt voor het begeleiden van alle activiteiten dat je je eigen bekwaamheid altijd goed op orde houdt. Hoewel elke docent LO geacht wordt bekwaam te zijn in het begeleiden van alle bewegingsactiviteiten, zal niet iedereen zich voldoende bekwaam achten in het begeleiden van zwemlessen. Een goede oplossing kan zijn dat een vak- of groepsleerkracht met een klas naar het zwembad gaat waar een bevoegde en bekwame zweminstructeur de zwemles verzorgt. Dat kan; er is een bevoegde docent en er is een bekwame zweminstructeur.

Daarnaast speelt de vraag naar de aansprakelijkheid. Uitgangspunt in het aansprakelijkheidsrecht is dat ieder zijn eigen schade draagt. Dit is alleen anders als op grond van een onrechtmatige daad de schade op een ander kan worden afgewenteld. Voor een onrechtmatige daad is nodig dat er sprake is van verwijtbaar onrechtmatig handelen. Uitgangspunt is dat de school primair verantwoordelijk is voor fouten die docenten maken in de uitoefening van hun functie. Daarnaast kan degene die de lessen feitelijk uitvoert persoonlijk aansprakelijk worden gesteld. Dat kan als er sprake is van verwijtbaar onrechtmatig handelen van de docent. Er moet dan sprake zijn van onzorgvuldig handelen of nalaten. Mocht er sprake zijn van een ongeluk, waarbij een leerling letsel oploopt, dan zal de rechter nagaan of de aansprakelijk gestelde persoon aan de ongeschreven zorgvuldigheidsnormen heeft voldaan, die in de rechtspraak zijn ontwikkeld. Hierover zijn al meerdere stukken in de *Lichamelijke Opvoeding* verschenen.

Het belangrijkste is dat de activiteiten veilig worden aangeboden. Zorg dat veiligheid en zorgvuldig handelen en begeleiden het uitgangspunt is. Dat is niet anders dan anders, maar vergt bij meer risicovolle vormen meer aandacht. Hoeveel hulpverlening schakel ik in? Hoe introduceer ik het en hoe houd ik het in de hand? Hoe worden de voorbeelden gegeven? En besteed aandacht aan niveauverschillen onder andere door te differentiëren. Zorgvuldig handelen vergt een goede voorbereiding, aandacht en, indien noodzakelijk, ingrijpen bij de uitvoering en op de hoogte zijn van de nazorg als er iets mis gaat.

Er worden binnen de school steeds meer verschillende activiteiten aangeboden en er worden ook steeds meer activiteiten buiten de school verzorgd. Ook als een activiteit wordt georganiseerd in samenspraak en/of vanuit de school, dus onderdeel van het (buitenschoolse) LO-programma is, ligt de verantwoordelijkheid primair bij de school als er een ongeval met een leerling plaatsvindt.

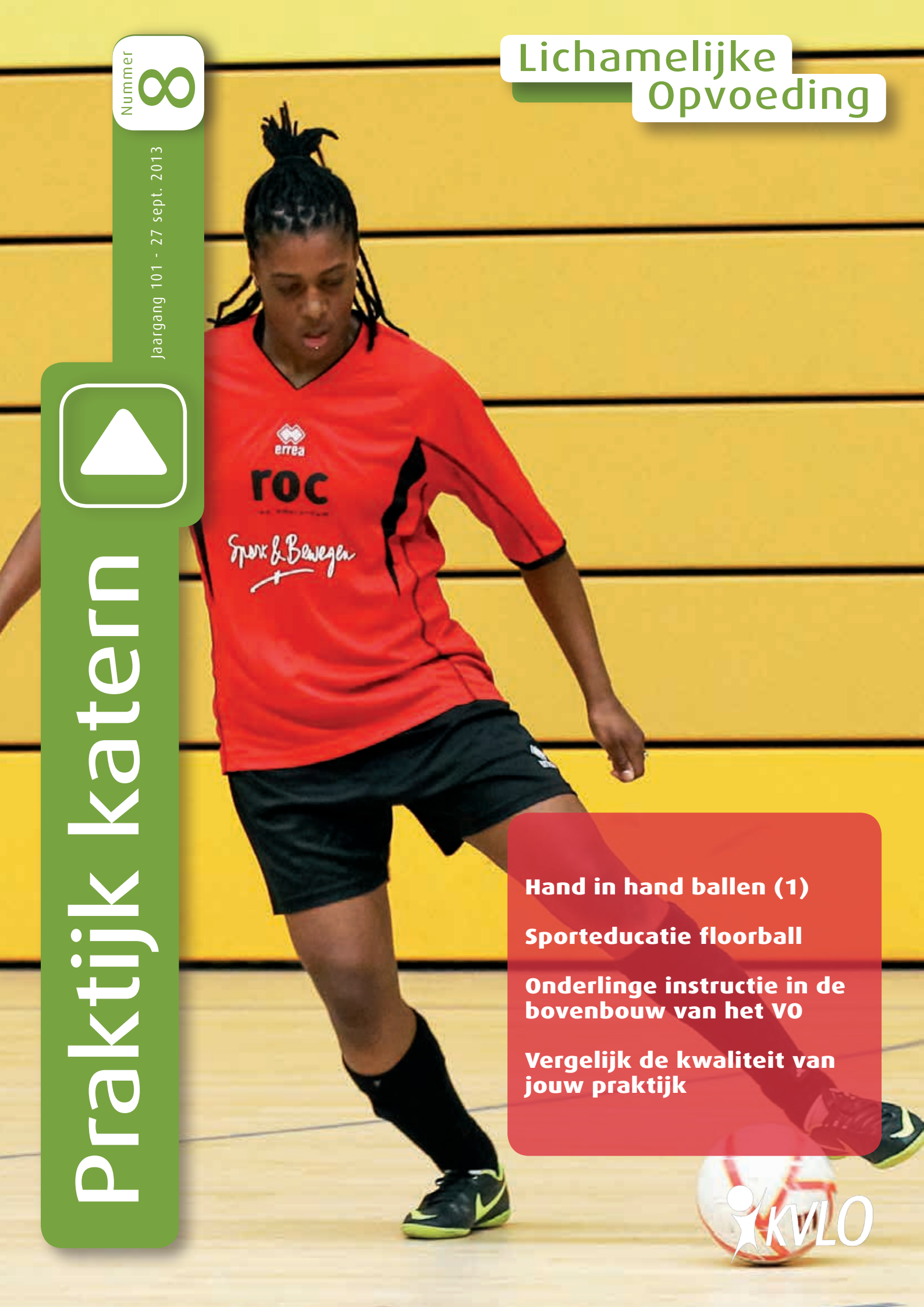
Dit is niet anders wanneer activiteiten namens de school door derden worden begeleid of uitgevoerd. Wanneer er een ongeval plaatsvindt, en de ouders van de leerling stellen je aansprakelijk, dan zullen door de rechter de volgende vragen worden gesteld om te bezien of de zorgvuldigheid voldoende in acht is genomen: Waren de instructeurs voldoende deskundig om deze groep leerlingen te begeleiden? Had de school dit op deze wijze mogen uitbesteden, was direct toezicht en aanwezigheid noodzakelijk? Welke afspraken zijn er gemaakt met de sportaanbieder? Deze vragen dient de school zich te stellen en afspraken met derden bij voorkeur contractueel vast te leggen. Overigens dient de school vooraf ook te beoordelen of de verzekeringen die zijn afgesloten afdoende zijn bij genoemde activiteiten.

De school beslist in de meeste gevallen hoeveel docenten/instructeurs er bij een bepaalde activiteit aanwezig zijn. Voor sommige sporten, zoals bijvoorbeeld schoolzwemmen, worden in protocollen aparte voorwaarden gesteld over de aanwezigheid van bevoegde docenten. Wat betreft de instructeurs; die moeten in ieder geval bekwaam zijn, maar hebben veelal geen onderwijsbevoegdheid. De school moet daarom een goede afweging maken, ook en vooral in verband met het risico van ongelukken.

Nummer 8
Jaargang 101 - 27 sept. 2013

Praktijk katern

Lichamelijke Opvoeding

Hand in hand ballen (1)

Sporteducatie floorball

Onderlinge instructie in de bovenbouw van het VO

Vergelijk de kwaliteit van jouw praktijk

KVLO

Hand in hand ballen (1)

Komt onderstaande situatie je misschien bekend voor? De klas komt het eerste lesuur enthousiast de zaal binnen en de docent vertelt de klas vol goede moed dat er vandaag handbal op het programma staat. De reacties doen hem zijn goede moed echter snel in de schoenen zinken.“Meneer mag ik alstublieft niet op doel, ik ben bang voor die harde ballen!” “Meneer kunnen we niet gewoon gaan trefballen? Bij handbal zitten we de hele tijd op de bank te wachten tot we aan de beurt komen!”

Door: Daan Geelen

Niet alle scholen hebben de mogelijkheid om handbal buiten te spelen en als deze mogelijkheid er al is, dan zijn er meestal geen grote doelen voorhanden. In een standaard gymzaal wordt een groot deel van de speelruimte ingenomen door het keepersgebied en lijken we dus genoodzaakt om meerdere leerlingen aan de kant te zetten om het spel speelbaar te houden. Maar al deze argumenten dragen, gezien de reacties, zeker niet bij aan het spelplezier dat onze leerlingen in handbal kunnen hebben en dus ook niet aan de intrinsieke motivatie van het kind om te willen leren (Behets, 2007). Door dit artikel proberen we jullie inzicht te verschaffen in hoe het doelspel handbal om te toveren tot een krachtige en inspirerende spe(e)l-omgeving.

Doelstelling lichamelijke opvoeding

Voordat we de zoektocht starten naar de uitdaging(en) die er voor ons als docent, maar ook zeker voor de leerling binnen het doelspel handbal liggen, dienen we eerst naar het groter geheel te kijken. Wat is namelijk de doelstelling van ons vak?

Leerlingen vanuit een pedagogisch perspectief (meer) bekwaam maken voor deelname aan sport- en bewegingssituaties als onderdeel van een gezonde en actieve leefstijl (Brouwer, Aldershof, Bax, Van Berkel, Van Dokkum, Mulder & Nienhuis, 2011)

Door onze leerlingen onder andere enthousiast te maken voor, en kwalitatief beter te leren, bewegen, trachten we tegemoet te komen aan deze algemene doelstelling van LO. Leerlingen in een krachtige en inspirerende leeromgeving plaatsen, waarin betekenisvolle leer- en succeservaringen gegarandeerd kunnen worden, is een belangrijke taak voor ons als docent. Ervaringen die vaak gezien het beweeg- en belevingsniveau van onze leerlingen binnen de eindvormen van de diverse spelsporten echter niet gegarandeerd kunnen worden. Dit is de reden dat er gezocht moet worden naar aangepaste spelvormen, waarbij het eindspel het vergezicht kan vormen, en waarin de eigenschappen van de spelsport gewaarborgd blijven. Aangepaste spelvormen die meer tegemoet komen aan het niveau van onze leerlingen.

Vanuit het spelgecentreerde concept (game centered approach) kunnen de diverse spelsporten in aangepaste vorm aangeboden worden. In tegenstelling tot het vaak gehanteerde techniekgerichte spelconcept.

Rol		Speluitdagingen
Aanval	Balbezitter	Afspeellijnen openen en benutten
		In scoringspositie komen en scoren
	Niet-Balbezitter	Aanspeellijnen openen en benutten (om in scoringspositie te komen)

Rol		Speluitdagingen
Verdediging	Balbezitter	Afspeellijnen sluiten en scoren voorkomen
	Niet-Balbezitter	Aanspeellijnen sluiten

De zoektocht wordt voortgezet

Op zoek naar de uitdagingen die er in een standaard gymzaal voor handbal liggen, hebben we (Bart Neutkens & Daan Geelen) vier weken les mogen geven op het Reeshofcollege (alle vmbo-leerwegen) te Tilburg, waaruit voortvloeiend de workshop ‘Hand in Hand ballen’ (Thomas Oriëntatiedag, 2013) is ontwikkeld.

In deel 1 van deze artikelenreeks zullen we ons alleen focussen op de bewegingsbekwaamheid van de leerlingen.

DOELSPELEN

Aspect		Spelprobleem Speluitdaging	Kern principes Wat en hoe
AANVAL	Balbezitter	▪ *Afspeellijnen te openen en benutten*	1 Bal afschermen door met je lichaam tussen bal en tegenstander te gaan staan 2 Houd overzicht door tegenstander(s), medespeler(s) en doel te zien 3 Speel bal af met juiste snelheid en richting
		▪ *In scoringspositie te komen en te scoren*	1 Kom los van de tegenstander middels SRV (Schijn-Richtingverandering-Versnelling) 2 Pak kortste weg om tussen tegenstander en doel te blijven 3 Schiet gericht in (dynamische) balans in kansrijke positie
	Balbezit medespeler	▪ *Aanspeellijnen te openen en benutten (om in scoringspositie te komen)*	1 Kom los van de tegenstander middels SRV (Schijn-Richtingverandering-Versnelling) 2 Zorg dat er geen medespeler(s) en tegenstander(s) tussen jou en de bal staat 3 Kom (non-) verbaal vragend in balbaan en haal de snelheid uit de bal voor vervolgactie
VERDEDIGING	Van balbezitter	▪ *Afspeellijnen te sluiten en het scoren te voorkomen*	1 Stel op tussen doel en balbezitter en houd afstand afhankelijk van scoringskans 2 Dwing 'slechte' passes af door de gevaarlijkste afspeelmogelijkheid te sluiten 3 Bij zekerheid over balwinst, bal onderscheppen
	Van niet-balbezitter	▪ *Aanspeellijnen te sluiten*	1 Positie kiezen tussen tegenstander voor je en doel achter je 2 Schuif richting balkant, en zie tegenstander én bal ('platte driehoek') 3 Zorg dat tegenstander niet los kan komen en daardoor niet aanspeelbaar is

Op het Reeshofcollege hadden we de mogelijkheid om het mentoruur aan de les LO te koppelen. Ons vak is namelijk meer dan alleen bewegen. In deel 2 zal dan ook de bewegingsbekwaamheid alsmede de omgangsbekwaamheid van leerlingen naar voren komen.

Om bovengenoemde bewegingsbekwaamheid te concretiseren hebben we onderstaande speluitdagingen geformuleerd.

Om nog meer structuur te geven aan zowel de docent als de leerling hebben we tevens getracht om deze speluitdagingen te omschrijven naar concreet waarneembaar (spel)gedrag. Deze speluitdagingen en het daaruit voortvloeiend gedrag moeten volgens onze spelvisie het vertrekpunt zijn voor het inrichten van een les spelonderwijs. In de spelvormen die in dit deel van het artikel genoemd worden, zullen dan ook te allen tijde deze speluitdagingen centraal staan, waarbij we ons focussen op de speluitdaging in scoringspositie komen en scoren.

Keuzes maken

Door de eindvorm van het sportspel handbal zeven tegen zeven met al zijn officiële spelregels alleen als referentiekader te gebruiken en niet als doel op zich, zijn we in staat om een krachtige leeromgeving vorm te geven en komen we daardoor veel meer toe aan ››

FOTO'S: HANS DIJKHOFF

In scoringspositie komen

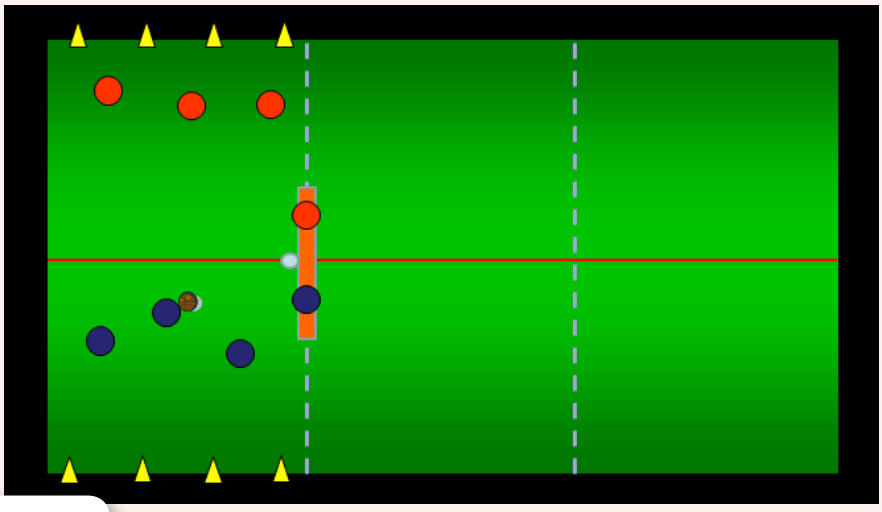

Kleine aangepaste spelvorm

Contact:

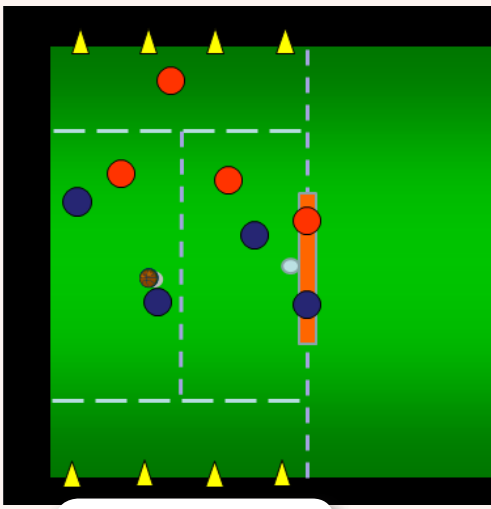
d.geelen@fontys.nl

Spelvorm afbeelding 1

3:3 Knal de kegel

Spelvorm afbeelding 2

Knal de kegel fifty-fifty

de belevingservaring van de speler. Waarom zou je gebruik moeten maken van een halve cirkel als daardoor de helft van je speelruimte in beslag wordt genomen door een gebied waar maar één speler mag komen? Waarom zou je zeven tegen zeven moeten spelen als dat in de praktijk vaak betekent dat van deze veertien spelers de helft nauwelijks een bal in scoringspositie krijgt, laat staan een doelpoging kan ondernemen?

Wij maken dan ook de keuze voor kleine aangepaste spelvormen met aangepaste spe(e)lregels waardoor iedere leerling voldoende beweegkansen krijgt om geconfronteerd te worden met eerdergenoemde speluitdagingen.

Tevens hebben we de keuze gemaakt om ons te focussen op de speluitdaging in scoringspositie komen en scoren omdat volgens ons daar de kick en tegelijkertijd uitdaging van het doelspel handbal in zit. Door aanpassingen in het arrangement hebben we geprobeerd om deze speluitdaging zoveel mogelijk naar voren te laten komen.

Deze aanpassingen zijn echter geen garantie voor succes, want een spelvorm is pas succesvol en dus ook betekenisvol als hij aangepast is naar de behoeften/uitdagingen van de speler. Als docent heb je dan ook de taak om te observeren of dit daadwerkelijk het geval is. En zo niet, dan dien je het spel/de spelvorm aan te passen zodat het op maat is (zie praktijkvoorbeelden). Ook dit betekent keuzes maken in alle mogelijkheden die je hiervoor tot je beschikking hebt.

Hoe werkt dit dan in de praktijk

1 3:3 Knal de kegel

Spelprobleem	Accent op
In scoringspositie komen en scoren	
● *Dreigend richting doel*	☑
● *Loskomen en/of blijven van de tegenstander*	
● ***Gericht schieten***	☑

Organisatie
- Acht kegels.
- Zachte bal.
- Toverkoord dat over lengte van de zaal te spannen is.

Wisselmethode
Als er gescoord is, krijgt de wisselspeler de bal, deze zet de pion recht en gaat verder met het spel.

☑ *Op maat maken*

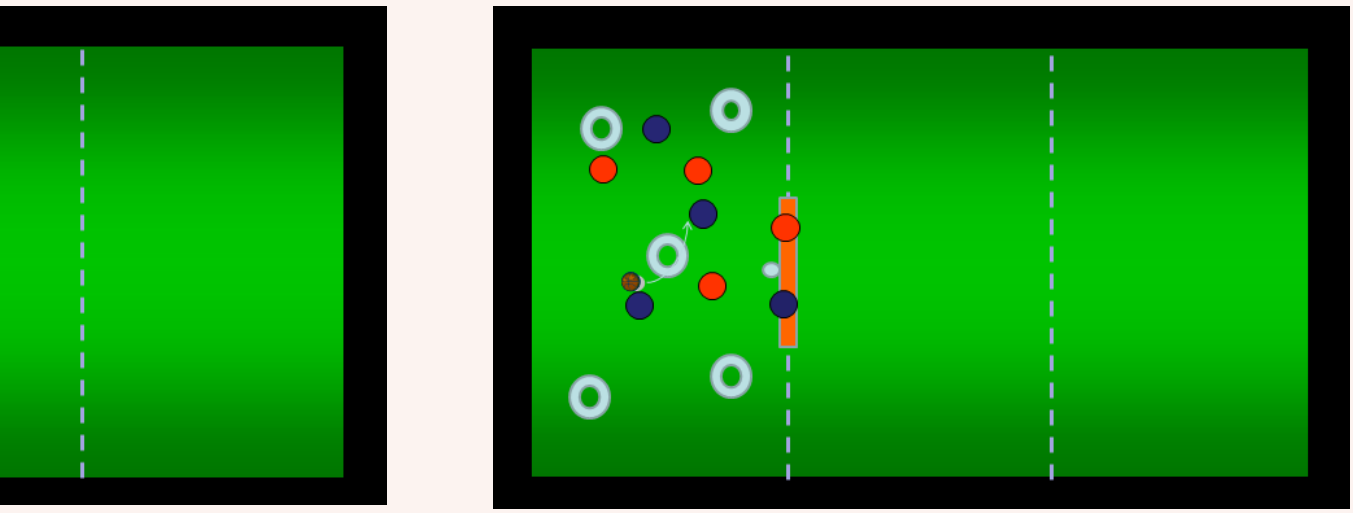
	Arrangement	Uitvoeringswijze
Spelprobleem groter	Lijn tot waar de aanvaller mag lopen	Bal moet gestuit hebben voordat hij de kegel raakt
Spelprobleem kleiner	Meer kegels	Geen beperking in scoringsmogelijkheid, bal mag bijvoorbeeld ook rollen

Opdracht
Bedoeling: probeer een pion van de tegenstander te raken.
Wat mag wel/niet? Je mag in het toverkoord lopen als je aanvalt.
Je mag het toverkoord niet vasthouden.

2 Knal de kegel fifty-fifty

Spelprobleem	Accent op
In scoringspositie komen en scoren	
● *Dreigend richting doel*	☑
● *Loskomen/ en of blijven van de tegenstander*	
● ***Gericht schieten***	☑

Spelvorm afbeelding 3:

Organisatie
- Acht kegels.
- Zachte bal.
- Krijt/flubbers.

Opdracht
Bedoeling: probeer al samenspelend een pion van de tegenstander te raken.
Wat mag wel/niet: per speelhelft (lengte) mogen er maximaal twee aanvallers en één verdediger staan. Alleen de keeper mag in het keepersgebied komen.

Wisselmethode
Als er gescoord is, krijgt de wisselspeler de bal, deze zet de pion recht en gaat verder met het spel.

☑ *Op maat maken*

	Arrangement	Uitvoeringswijze
Spelprobleem groter	Keeper van de verdedigende partij is niet beperkt in bewegingsruimte	Bal moet gestuit hebben voordat hij de kegel raakt
Spelprobleem kleiner	Aanvallers mogen overal komen	Geen beperking in scoringsmogelijkheid, bal mag bv ook rollen

3:3 Hoepelbal

Spelprobleem	Accent op
In scoringspositie komen	
● *Op het juiste moment loskomen van de verdediger*	☑
● *Op schotafstand de bal (non)verbaal vragen*	
● ***Komen in doelrijke scoringspositie***	☑

☑ *Op maat maken*

	Arrangement	Uitvoeringswijze
Spelprobleem groter	Kruis in hoepel zetten voor team dat voor staat (minder scoringsmogelijkheden)	Geen beschermd balbezit
Spelprobleem kleiner	Hoepels in vrije zone leggen	Bal mag na een stuit in de hoepel de grond nog raken

Organisatie
- Hoepels/fietsbanden/kranten.
- Zachte bal.

Opdracht
Bedoeling: probeer een medespeler via de hoepel aan te spelen.
Wat mag wel/niet? Je mag met de bal één stap zetten.
Je mag de bal niet uit de handen slaan.

Wisselmethode
Als er gescoord is, krijgt de wisselspeler van de tegenpartij de bal, deze gaat bij de hoepel staan waar gescoord is en speelt verder (mag niet scoren op dezelfde hoepel).

Daan Geelen is opleidingsdocent spelonderwijs voor de Bachelor of Education aan de Fontys Sporthogeschool alsmede docent LO aan het Heerbeeck College.

Dit artikel is met medewerking van spelcollega's Bart Neutkens, Gwen Weeldenburg, Enrico Zondag, Frank de Kok en Michiel Ellenbroek geschreven.

Wordt vervolgd.

Literatuur

Madou, B., Iserbyt, P., & Behets, D. (red.) (2007) *Lichamelijke opvoeding in een krachtige leeromgeving*. Leuven: Acco

Brouwer, B. , Aldershof, A., Bax, H., Berkel, M. van., Dokkum, G. van., Mulder, M.J., e.a. (2011) *Human movement and sports in 2028: een blik in de toekomst van lichamelijke opvoeding / bewegingsonderwijs en sport op school* Enschede: SLO ❮▮

Sporteducatie floorball

Het bevorderen van een actieve leefstijl krijgt steeds meer aandacht in de Nederlandse samenleving en dus ook in ons vak. Het is ondertussen wel duidelijk dat het belang van bewegen groot is en dat het een bijdrage levert aan de kwaliteit van ons leven. Toch slagen we er niet altijd in om sport écht een plek te geven in onze maatschappij dat voorkomt dat jongeren vroegtijdig stoppen met sporten. De Amerikaan Daryl Siedentop (2004) heeft door middel van het concept sporteducatie laten zien dat we het (sport)gedrag van kinderen kunnen beïnvloeden.

Door: Jorg Andrée (floorball Academie Noord)

Sport Educatie Unit

Het concept Sport Educatie Unit (SEU) is ontwikkeld door de Amerikaan Daryl Siedentop (2004). Daryl Siedentop vindt dat je van de gymles een feest moet maken waarbij je de sportcultuur omarmt. Je creëert een leerklimaat waarbij je leerlingen betekenisvol laat sporten. Siedentop verbindt dit aan een seizoengebonden programma (meerdere lessen), waar leerlingen aansluitend een aantal lessen als team met elkaar spelen. Uit onderzoek is gebleken (Siedentop, 2004) dat leerlingen een positieve ervaring halen uit een langdurig sportgericht programma. Pas na meerdere lessen onder schooltijd (12-20 weken) ervaren leerlingen wat er nodig is om aan een sport te willen beginnen. Met deze sportlessen is het de bedoeling dat zij

Concept op Amerikaanse Highschools

1. Seasons / seizoenen	2. Affiliation / verwantschap	3. Formal competition / formele competitie
Het aanbieden van minimaal 12 tot 20 lessen van dezelfde sport.	Leerlingen worden ingedeeld in teams waar ze het hele seizoen mee samenspelen.	Er wordt gedacht vanuit een competitief concept.
Leerlingen leren de sport kennen / dieper op de sport ingaan. *Docent bepaalt sporten, leerlingen kunnen kiezen welke sport zij willen gaan doen.*	*Leerlingen worden snel leden van een team.* *Verschillende niveaus door elkaar.* *Sociale cohesie van een groep.*	*Leerlingen moeten elke les zien als een competitie om de tegenstander te verslaan.* *Oefenen met specifieke oefenvormen/spelvormen voor de wedstrijd.*
4. Culminating Event/ Afsluitend evenement (toernooi)	**5. Keeping records/ records bijhouden**	**6. Festivity/Feest**
Leerlingen werken naar een (eind) competitief toernooi toe als afsluiting van een SEU.	Leerlingen houden zelf het leerproces in de gaten door te evalueren en reflecteren na een les om hun doel haalbaar te maken.	De lessen worden gezien als een feest. Plezier en competitie staan voorop en er heerst een wederzijdse positieve afhankelijkheid.
De lessenreeks wordt afgesloten met een eindtoernooi; sportdag, toernooi of landelijk toernooi.	*Wat beter kan, wordt de volgende les aan gewerkt.*	*Leerlingen zijn sociaal verantwoordelijk voor elkaar.* *Lessen moeten als leuk worden gezien.* *Aankleding is belangrijk.*

Aankleding is belangrijk

in die weken als team vooruitgang boeken en daarom ook leren doelen te stellen. Zo worden leerlingen intensief betrokken bij hun eigen sportontwikkeling. In Amerika wordt dit concept veelal toegepast tijdens de gymlessen op de High Schools.

Toepassing SEU binnen een module floorball

De floorball Academie Noord heeft voor de verschillende doelgroepen in het onderwijs (PO/VO/vmbo) lessen ontwikkeld op basis van het SEU-concept. Voor dit artikel is er aan de hand van het concept Sport Educatie een lessenreeks floorball ontwikkeld voor de onderbouw VO. Deze lessenreeks bestaat uit acht lessen waarbij de laatste les een eindtoernooi is in de klas of op school. Daryl Siedentop geeft aan in zijn boek 'Sport Educatie Unit' dat er minimaal twaalf lessen moeten worden gegeven omdat er uit onderzoek is gebleken dat leerlingen dan sneller gaan sporten en zich bij een vereniging aan zullen sluiten. Het aanbieden van twaalf lessen, binnen dezelfde sportactiviteit, zal in ons onderwijssysteem niet snel voorkomen.

Vaak kiezen wij voor de breedte in ons sportaanbod waardoor er voor deze lessenreeks gekozen is voor acht aansluitende lessen. Het is aan de docent of je dit zo behoudt of dat je dit opknipt in twee keer vier lessen. De transfer die hierbij wordt gelegd tussen de technische en tactische principes binnen doelspelen zal de leerlingen helpen zich sneller te ontwikkelen.

De lessen zijn opgebouwd in de 'totaal-deel-totaal' en de 'deel-deel-totaal' methode. Het is belangrijk dat de leerlingen de sport floorball echt beleven daarom is er gekozen voor veel spelvormen en basisspelen als 3:3 en 4:4.

Zelfs de allereerste les zal bestaan uit een eindspel floorball. Zo zullen de leerlingen enthousiast worden gemaakt voor de sport (beleving) en kan er gelijk worden gekeken welke (sport)problemen er ontstaan tijdens het spel. Hier kan de docent op inspelen en dit gebruiken voor een vervolg. Daarnaast kunnen leerlingen een eerste nulmeting maken als team zodat ze gericht kunnen werken aan hun floorballontwikkeling.

De leskaarten kunnen worden gebruikt door docenten als begeleidingsinstrument. Het ››

Voorbeelden van leskaarten uit de lessenreeks VO:
Leskaart 1 - I***ntroductie***

Introductie
De komende zeven lessen gaan jullie bezig met Floorball waarin je als team de doelstelling krijgt om je te ontwikkelen in het spelen van Floorball. De achtste les zal er een eindtoernooi plaatsvinden in de klas of binnen de school. Naast de rol van speler zal je ook een rol als tijdwaarnemer, scheidsrechter en/of coach gaan vervullen. Elke les worden er leskaarten aangeboden met opdrachten waarmee je zelfstandig met het team aan de slag kan gaan. De leskaarten zijn voorzien van codes voor didactische aanwijzingen of een ander toepasselijk filmpje die je kunt scannen met de app Layar. Succes !

Opdracht

Download gratis de Layar app.
Scan met je smartphone of tablet deze leskaart en bekijk het filmpje.
Vul het teamformulier in.
Maak je klaar voor het spelen van een eindspel Floorball.

Contact:

j.andree@pl.hanze.nl

Leskaart 4 - ***Warming-up 'veroveren en verdedigen'***

Spelthema 1: Individuele stick –en balbehandeling en 4: Individueel en gecombineerd passeren (samenspelend) gericht op scoren

Organisatie
- Je werkt in je eigen team (4 vakken)
- Alle leerlingen hebben een stick en een bal
- Er worden twee leerlingen als aanvaller gekozen; zij hebben alleen een stick.

Opdracht

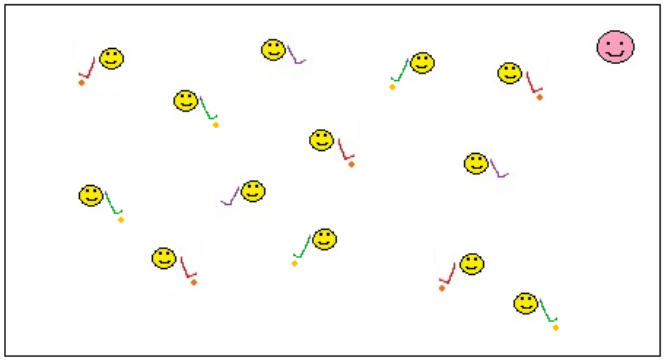
1**. Veroveren**
Dribbel/Drijf met je bal door de zaal en zorg dat je deze dichtbij je houdt
Twee leerlingen zonder bal proberen een bal te veroveren
Wanneer je een bal hebt veroverd mag je deze behouden
Zodra je je bal kwijt bent moet je zelf proberen weer een bal te veroveren

2**. Uitschakelen**
Dribbel/Drijf met je bal door de zaal en zorg dat je deze dichtbij je houdt
Twee leerlingen zonder bal proberen ballen te veroveren
Wanneer je bal is veroverd leg je deze op een afgesproken plek aan de kant
Als je geen bal meer hebt ga je ook meehelpen te veroveren

Wie houdt het langste stand?

Didactische aanwijzing en regel
Je kunt de bal afschermen met je stick maar ook met je lichaam > Draai met je rug naar de tegenstander zodat de bal voor je is en de tegenstander achter je. De stick mag niet tussen de benen om de bal af te pakken.
!
!

!

geeft richting aan de invulling van je lessen. De leerlingen werken vanaf de eerste les in teams en zullen de acht lessen samenwerken om als team beter te worden. Elke les krijgen de teams een leskaart waarop de opdracht, organisatie en een aantal regels staan weergegeven. De leerlingen kunnen hier vervolgens mee aan de slag. Naast de leskaarten zijn er ook stappenplannen en kijkwijzers die zelfstandig gebruikt kunnen worden voor meer diepgang.

Waarom werken we middels een SEU-concept?

Om kinderen beter floorball te leren spelen is het naast een actieve rol als speler ook goed om leerlingen in een andere rol te plaatsen. Dit vergroot het inzichtelijk leren (leerproces) en daarnaast krijgt de leerling een compleet beeld van de sport. *Bewegen en regelen* (ensceneren) vindt plaats in de rol van speler/deelnemer en als scheidsrechter of coach. Het ervaren en goed kunnen toepassen van die verschillende rollen is de essentie van een SEU. In ons onderwijssysteem krijgt het leren van leerlingen een steeds grotere mate van zelfsturing om zo goed mogelijk te kunnen inspelen op de veranderende (sport) maatschappij. Leerlingen moeten de tijd krijgen om 'goed' in aanraking te komen met een sport (floorball), om zo een doordachte keus te maken voor de toekomst. Op deze wijze worden ze voorbereid op een leven lang actief deelnemen aan de sportmaatschappij.

Toepassing digitalisering in ons onderwijs

Voor deze lessenreeks maken we (als extra) gebruik van de applicatie Layar. In een snel veranderende wereld waarin de digitalisering zijn intrede doet binnen ons vak, willen we als floorball Academie Noord inspelen op deze kansen. Wij hebben de link gelegd tussen de app Layar en ons vakgebied. Op deze manier kunnen we leerlingen een sportbeleving aanbieden die aansluit bij het SEU-concept. Leerlingen (en docenten) kunnen door middel van een tablet of smartphone gebruik maken van de app Layar. Elke leskaart kan worden gescand door middel van de app. Op de tablet of smartphone komt vervolgens bijvoorbeeld een foto in beeld, een filmpje, digitale stappenplannen of kijkwijzers. De foto's kunnen betrekking hebben op handenplaatsing van de stick, lichaamshouding of een sfeerimpressie van de sport floorball. De filmpjes zijn ontworpen door

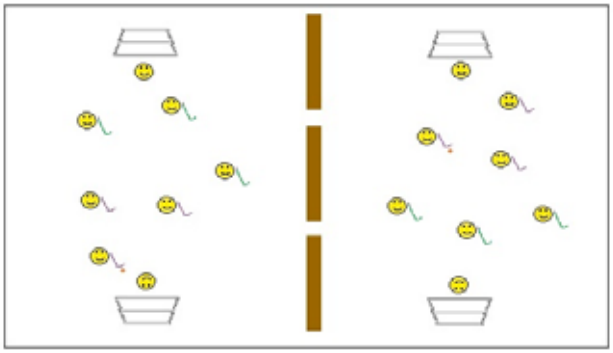
Leskaart 4.2 - ***Eindspel***

Opdracht

Speel als team samen en probeer de tegenstander te verslaan.

Om de 1 a 2 minuut wordt er gewisseld (Rol: tijdwaarnemer)
Na 10 minuten spelen wordt er gewisseld van teams
Alle teams spelen één keer tegen elkaar
De score wordt door een medeleerling bijgehouden

Extra ensceneringrol: Co-Scheidsrechter
Twee leerlingen zijn scheidsrechter en allebei moeten ze op twee spelregels letten welke van te voren worden afgesproken met de docent.
De scheidsrechters staan elk aan de zijkant van een helft.
**Zie kijkwijzer: Scheidsrechter*

de floorball Academie Noord en hier wordt precies in laten zien hoe je een bepaalde handeling moet doen zoals passen, schieten en keepen. Elke leskaart heeft dan ook zijn eigen foto's, filmpjes, stappenplannen en kijkwijzers die passen bij het spelthema en het behandelde onderwerp.

Voor leerlingen is dit een leuke, leerzame en interactieve manier om zelfstandig bezig te gaan met de eigen ontwikkeling. Voor de docenten geeft dit extra ruimte in het begeleiden van de verschillende teams. Je kunt als docent snel de teams aan het werk zetten en op maat bedienen. De leerlingen kunnen een keuze maken uit de leskaarten om te gaan werken aan een bepaald thema. De instructies worden verzorgd door het lesmateriaal en de docent kan extra kennis meegeven waar dat nodig is.

Het materiaal dat te zien is via de app kan alleen worden aangepast door de floorball Academie Noord en dit zal dan ook gebeuren wanneer dit nodig is. Er kunnen bijvoorbeeld nieuwe foto's en filmpjes worden toegevoegd zodat de veroudering tegen wordt gehouden.

Tips

- Kies bij het downloaden voor de *gratis* app Layar.
- Zorg dat je het materiaal op papier hebt uitgedraaid.
- Zorg bij het scannen dat heel de pagina in beeld is anders wordt deze niet herkend.
- Wanneer je een foto, kijkwijzer of stappenplan wilt bekijken moet je de afbeelding wat langer aanraken tot dat het in groot beeld komt.

Ontwikkeling van lessen floorball bij jou op school?

Ben je na dit artikel enthousiast over de sport floorball en de digitale ontwikkeling van het materiaal, dan kun je contact opnemen met de floorball Academie Noord. Wij helpen jou en je leerlingen binnen het PO en VO graag verder in hun sportieve ontwikkeling. Zo kunnen we met elkaar laten zien dat sport uitdagend is en een bijdrage leveren aan een 'leven lang genieten van sport'.

Het ontwikkelde materiaal voor het PO en VO is mede tot stand gekomen door studenten van de ALO Groningen. Ik dank hierbij Arenda Wolting en Ernst Bouwman.

Jorg Andree, is docent aan de ALO, Hanzehogeschool in Groningen

Onderlinge instructie
in de bovenbouw van het VO

Bewegen regelen kan op vele verschillende manieren vorm krijgen binnen het curriculum van het vak LO. Zo kunnen leerlingen elkaar in kleine situaties coachen aan de hand van een kijkwijzer, kunnen ze een actieve rol hebben binnen de organisatie van een toernooi of kunnen zij de rol van scheidsrechter op zich nemen. Al met al een flinke diversiteit aan handelingen die de leerlingen gaan ontwikkelen en toepassen.

Door: Danny Wals

Op het Pascal College (havo/vwo/gymnasium) hebben wij gekozen om het lesgeven aan elkaar te ontwikkelen bij de leerlingen. De leerlingen krijgen in verschillende leerjaren verschillende lesgeefopdrachten. Op deze manier ontwikkelen zij hun lesgeef- en coachhandelingen. Zij maken kennis met het lesgeven en alle facetten daar omheen. Het is echter niet de bedoeling dat elke leerling aan het eind van zijn of haar middelbare schoolcarrière in staat is om zelfstandig een les van anderhalf uur te geven. Ook is het niet de bedoeling dat elke leerling probleemloos kan instromen in het tweede jaar van de ALO.

Het doel van deze lessen is:
- de leerling kennis laten maken met het lesgeven in een bewegingssituatie
- de leerling de lesgeefhandelingen op het gebied van voorbereiden en presenteren bijbrengen
- de leerlingen zelf mee laten beslissen in datgene waar ze les in willen hebben.

Het verleden

Vanaf 2007 zijn we met een aantal examenklassen begonnen met de opdracht: ‘geef een les aan elkaar’. In groepjes van ongeveer vijf leerlingen gaven de leerlingen één lesuur van een blokuur aan elkaar les. De opdracht was geheel open en het enige criterium dat concreet aan de opdracht hing was het op tijd inleveren van een nette lesvoorbereiding. Dit leverde mooie momenten op. Vooral omdat de leerlingen aangaven deze manier van ‘gymmen’ erg uitdagend te vinden. Dit resulteerde in creatieve ideeën en keuze van thema van leerlingen. Leerlingen gingen erg hun best doen een thema te verzinnen dat aanspreekt en dat ook nog goed te organiseren is. Mooie voorbeelden hiervan zijn een aquaerobics-les (uiteraard in het zwembad), een bootcamp in het park en een fitnessles bij een fitnesscentrum.

Na verloop van tijd werd mij steeds meer duidelijk dat er een aantal zaken scherper neergezet moest worden. De leerlingen moesten in eerste instantie slechts één lesuur invullen. Dit werd al snel een vol blokuur. Op deze wijze konden de leerlingen een complete les geven. Daarbij hadden we vanaf dat moment ook meer tijd om de les te evalueren. Door dit bij elke les uitgebreid te doen, konden we ervoor zorgen dat het niveau van onderlinge instructie wekelijks omhoog ging. De leerlingen die namelijk nog geen les hadden gegeven, werden steeds meer betrokken bij de evaluatie van de les en konden de besproken punten de week erna weer toepassen. Op deze manier doorliepen we met de gehele klas de leercirkel van plannen, uitvoeren, evalueren en weer plannen.

De lessen moeten op een gedegen manier geëvalueerd kunnen worden. Daarmee wordt het belangrijk dat er duidelijke criteria verbonden zijn aan de opdracht. Het omschrijven van duidelijke criteria dwingt tot het concreter formuleren van de opdracht. Bij

FOTO'S: HANS DIJKHOFF

Verzorgen van een warming up

het formuleren van de opdracht werden we geconfronteerd met de vraag: is dit wel een reële opdracht, vragen we niet teveel van onze leerlingen om vanuit het niets een blokuur les aan elkaar te geven? Mijn conclusie was dat onze leerlingen in het voortraject meer geholpen moesten worden binnen het lesgeven. Dat konden we niet in één of twee lesjes aan het begin van het schooljaar doen. Een methodische opbouw verdeeld over verschillende leerjaren is hiervoor nodig.

Hoe hebben we het vorm gegeven?

Voor zowel havo als vwo hebben we ervoor gekozen om het onderlinge instructietraject te ontwikkelen. De manier waarop we dit invullen is voor beide stromingen verschillend. Dat is gebaseerd op een drietal uitgangspunten:

- we bieden alleen op de havo BSM aan. Om ervoor te zorgen dat er een duidelijk verschil is tussen LO en BSM bieden we bij LO in 4havo geen onderlinge instructie aan. Bij BSM doen we dit wel
- binnen het vwo-programma zoeken we meer verdieping in LO. Daarom kiezen we ervoor om in elk leerjaar in de bovenbouw tenminste één onderlinge instructie-opdracht te verwerken
- het vwo-programma duurt één jaar langer dan het havo-programma. Daardoor hebben we ook meer ruimte om verschillende opdrachten aan te bieden.

In de derde klas (onderbouw) bieden we in de tweede periode de eerste onderlinge instructie-opdracht aan. De leerlingen maken kennis met het lesgeven aan elkaar door het verzorgen van een warming-up. Dit doen zij met een groepje van vier à vijf leerlingen. De opdracht wordt duidelijk uitgelegd door de docent. De leerlingen krijgen hierbij een hand-out waarin de opdracht en de bijbehorende criteria beschreven staan. In de hand-out ontbreekt nog achtergrondinformatie over de warming-up. We kiezen er heel bewust voor om deze opdracht in de tweede periode van klas 3 aan te bieden. In de derde periode gaan de leerlingen namelijk hun profiel kiezen. Op deze wijze laten we de leerlingen proeven van het vak BSM. Hiermee proberen we ze te helpen een profielkeuze te maken op basis van een duidelijk beeld van de inhoud van het vak BSM.

Toepassen bij havo

Zoals eerder aangegeven bieden we in 5 havo pas weer een onderlinge instructie-opdracht aan. Dat doen we omdat de leerlingen in de derde klas ervaring hebben opgedaan met het lesgeven. Daarbij hebben in elke klas wel een paar leerlingen BSM in het pakket. Omdat we in groepen van vier leerlingen werken, kunnen we bijna altijd zo'n indeling maken dat in elke groep een BSM-leerling zit. »

Contact:

d.wals@pascalcollege.org

Meer achtergrondinformatie bij de warming-up

Nu moeten de leerlingen een heel blokuur vullen. Netto bedraagt dit 60 minuten.

Bij aanvang van het schooljaar krijgen de leerlingen een uitgebreide uitleg over de opdracht. Tevens krijgen zij een hand-out met daarin de opdracht, de beoordelingscriteria, een lesvoorbereidingsformulier en het beoordelingsformulier. Op deze wijze hebben de leerlingen inzicht in het beoordelingsproces en welk onderdeel voor hoeveel punten meetelt. Het formulier is opgebouwd in drie fases:

1. voorbereiding (plannen)
2. lesgeven (uitvoeren)
3. evaluatie (evalueren).

De criteria worden concreet omschreven. Per criteria is een aantal punten te verdelen. De criteria komen nagenoeg overeen met die van de warming-up-opdracht in klas 3. De puntenverdeling is echter uitgebreider. Hierdoor worden er hogere eisen gesteld aan de uitvoeringswijze in vergelijking met klas 3.

Toepassen op het vwo

De vwo-klassen hebben drie leerjaren waarin onderlinge instructie aan de orde komt. Tevens leren de leerlingen hoe zij een toernooi moeten organiseren, hoe ze een playbook moeten maken bij flag football en leren ze een trainingsschema voor zichzelf te maken en uit te voeren. Ten opzichte van het havo programma is dit vrij uitgebreid. Wij zijn van mening dat er in het vwo-programma een duidelijk verschil moet zijn met het havo-programma. Dit verschil zit hem met name in de inhoudelijke verdieping. Onderdelen als hoogspringen, handstand op verhoogd vlak/salto achterover-combinatie en de estafette zijn zaken die in beide stromingen op min of meer dezelfde wijze worden afgesloten. Daarbij hebben vwo-leerlingen een jaar langer LO. Dat geeft ons de mogelijkheid om die verdieping ook binnen de methodische opbouw plaats te laten vinden.

Klas 4 vwo - de warming-up

In klas 4 vwo krijgen de leerlingen de opdracht een warming-up van twintig minuten te geven. Dit doen zij aan elkaar. In groepen van vier leerlingen voeren de leerlingen de opdracht uit. De opdracht is bijna gelijk aan de opdracht in de derde klas. Met dien verstande dat de leerlingen nu meer achtergrondinformatie krijgen over de warming-up en de manier van beoordelen. Naast deze informatie krijgen de leerlingen ook een duidelijke omschrijving van de opdracht en de daar uit voortvloeiende beoordelingscriteria. Deze hand-out is het vertrekpunt van het leerproces van de klas. Door middel van de eerder benoemde leercirkel doorlopen we met de gehele klas het leerproces van de onderlinge instructie.

De beoordelingscriteria zijn ingedeeld in drie groepen, namelijk de voorbereiding

(plannen), het lesgeven (uitvoeren) en de evaluatie. Op basis van de criteria in die drie groepen proberen we de leerlingen inzichtelijk te maken welke docentenhandelingen je kunt gebruiken om een goede les aan elkaar te geven.

Klas 5 vwo - XPLAYN

Een jaar later wordt de onderlinge instructieopdracht vormgegeven aan de hand van de XPLAYN-methode. XPLAYN is een dvd waarop diverse spelen uitgewerkt zijn. Deze spelen zijn zeer gevarieerd. Denk hierbij aan tikspelen, trefbalspelen, reactiespelen et cetera. Er zijn zeven categorieën in te delen en elke categorie bestaat uit acht verschillende spelen. Deze spelen zijn ook weer ingedeeld op moeilijkheidsgraad. Zo is een spel met twee sterren makkelijker te instrueren dan een spel met vijf sterren. Elk spel wordt door middel van een filmpje van ongeveer twee minuten uitgelegd. Daarbij wordt begonnen met het uitleggen van de doelstelling van het spel, het tijdspad en het te gebruiken materiaal. Vervolgens is er een animatie van het spel te zien gevolgd door een filmpje waarin het spel gespeeld wordt door een groep leerlingen. In dit filmpje wordt er ook nog gewerkt met verschillende kleuren shirts om de rollen van de leerlingen binnen het spel duidelijk te maken. Zo is er een aparte kleur voor de tikker, de lopers en de leerlingen die af zijn.

XPLAYN in beeld

Dit is een individuele opdracht. Elke leerling komt een keer aan bod en geeft een spel aan de gehele klas. De leerling die aan de beurt is hoeft thuis niets voor te bereiden. In de les wordt de leerling aangewezen om een spel uit te leggen en te begeleiden. Daarvoor gaat de leerling naar de computer in het materiaalhok en bekijkt het filmpje van de spelvorm die de docent aangeeft. De leerling kan hierbij aantekeningen maken. Na het filmpje bekeken te hebben geeft de leerling instructie aan de gehele klas.

Het handelen van elke lesgevende leerling wordt direct daarna besproken aan de hand van datgene dat binnen de spelvorm wordt getoond door de overige leerlingen. Met behulp van drie toetsvragen gaat de docent het gesprek aan met alle leerlingen. Vaak wordt er voor gekozen om op basis van dit gesprek de spelvorm nogmaals te spelen. Deze toetsvragen zijn leidend voor de beoordeling van de leerlingen:

- wordt het spel gespeeld?
- wordt het spel geleerd?
- wordt er plezier aan beleefd?

Omdat er sprake is van een andere setting en werkwijze hebben we ervoor gekozen om ook op een andere manier te beoordelen dan de warming-up-opdracht en de gehele lesopdracht. Voor deze opdracht krijgen de leerlingen maximaal vijf punten voor hun werkhouding en maximaal vijf punten voor de onderlinge instructie. De werkhouding wordt beoordeeld binnen de rol van beweger en binnen de rol van instructeur. Dat betekent voor de leerlingen dat zij hun cijfer pas aan het einde van de periode kunnen krijgen. Als een leerling een goede les heeft gegeven en in de rol van beweger en feedbackgever continu een storende factor is binnen de les, dan kan de leerling nog steeds een onvoldoende halen. Andersom werkt het natuurlijk ook zo. Heeft een leerling heel veel moeite met het geven van instructie, maar werkt de leerling keihard in de les en levert diegene een belangrijke positieve bijdrage aan de evaluatiemomenten dan kan die leerling op een voldoende uitkomen.

Klas 6 vwo - gehele les

De lesgeefopdracht in klas 6 vwo verschilt niet van die van klas 5 havo. De opdracht en de instructie van deze opdracht is hetzelfde. De omschreven criteria zijn ook hetzelfde. Het verschil met havo zit hem in de manier waarop de les wordt uitgevoerd en dus ook de manier waarop met de criteria om wordt gegaan. Doordat de leerlingen meer ervaring hebben met lesgeven kunnen we gerichter ingaan op het niveau en het effect van hun handelingen als lesgever. Dat betekent dat de evaluatie van de les diepgaander is. Doordat de leerlingen meer ervaring hebben met lesgeven, zijn de gekozen thema's vaak ook origineler.

> De **criteria** worden concreet omschreven

Meer kwaliteit is meer plezier

Bovenstaande aanpak heeft er in geresulteerd dat onze leerlingen zich in grote mate betrokken voelen bij de lessen LO. Hoe meer de leerlingen beter bekend raken met de onderlinge instructie, hoe gevarieerder de lesinhoud is die de leerlingen elkaar aanbieden. Doordat de leerlingen een beter beeld hebben van wat er binnen de opdrachten van ze gevraagd wordt, zijn zij beter in staat om kwaliteit binnen hun handelen te leveren. Onze ervaringen leren ons dat de leerlingen daardoor met nog meer plezier de lessen invullen.

Vergelijk de kwaliteit van jouw praktijk

Basisdocument in beeld

SLO, nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling, heeft een groot aantal deelnameniveaus uit het basisdocument VO op drie dvd's geplaatst. De beelden zijn tevens online te bekijken op www.basisdocumentinbeeld.slo.nl. *De beelden laten zien op welk niveau de leerlingen in de onderbouw van het voortgezet onderwijs beweeg- en sportactiviteiten uitvoeren. De digitale beelden zijn met* Kompas+, *een planningstool voor vaksecties LO, vrij eenvoudig te koppelen aan een programma LO met leerlijnen en kernactiviteiten.*

Dvd-set Basisdocument in beeld

Door Ger van Mossel en Maarten Massink

Basisdocument in beeld

De dvd-set *Basisdocument in beeld* met bijbehorende website is het eindproduct van het SLO-netwerk *Aan de slag met digitale beelden*. De beelden dienen samen met de beschrijvingen van het *Basisdocument bewegingsonderwijs in de onderbouw van het voortgezet onderwijs* (Brouwer et al. 2007, 2012) als maatstaf voor kwaliteit. Met deze voorbeelden kunnen vaksecties LO de deelnameniveaus van hun leerlingen vergelijken. Bovendien kunnen de beelden worden gebruikt als didactisch hulpmiddel tijdens de lessen LO.

Kernactiviteiten en deelnameniveaus

Op zowel de website als de dvd staan 261 fragmenten van 103 kernactiviteiten. Het gaat om de kernactiviteiten die in het basisdocument VO zijn uitgewerkt in een matrix op zorg-, basis-, vervolg- en gevorderd niveau. Een groot aantal beelden verwijst naar de kwaliteitssleutel *bewegen verbeteren* met de activiteitgebieden atletiek, bewegen op muziek, spel, turnen, zelfverdediging, zwemmen en een aantal actuele activiteiten. Daarnaast zijn er illustratieve beelden van de overige sleutels: *bewegen regelen*, *gezond bewegen* en *bewegen beleven*.

Website *www.basisdocumentinbeeld.slo.nl*

De beelden zijn opgenomen in de dagelijkse lespraktijk en daarmee een reële afspiegeling van de onderwijspraktijk. De beelden zijn voorbeelden van leerlingen die deelnemen aan kernactiviteiten uit het basisdocument VO. Naast de voorbeelden van kernactiviteiten zijn online ook schoolvoorbeelden te vinden van allerlei verwante activiteiten. De kernactiviteiten van de oriëntatieperiode zijn opgenomen in leerjaar 1 en de kernactiviteiten van de uitbouwperiode in leerjaar 2 en 3. De beelden zijn gespot en geselecteerd op bruikbaarheid en vergeleken met de deelnameniveaus zoals die zijn beschreven in het basisdocument. Vervolgens zijn de verschillende deelnameniveaus bewerkt tot videofragmenten.

Onderzoek naar verhoudingen in deelnameniveaus

De beschrijvingen van de deelnameniveaus in het basisdocument zijn tot stand gekomen op basis van advies van docenten LO en diverse vakexperts. De digitale beelden zijn een eerste poging om deelnameniveaus van leerlingen in onderbouw VO zichtbaar te maken. De komende maanden evalueert SLO bij een aantal beweegactiviteiten of de beschreven deelnameniveaus met bijhorende beelden overeenkomen met die van leerlingen op scholen in het voortgezet onderwijs. Daarbij wordt vooral onderzocht of de deelnameniveaus voorkomen in de verhouding zoals geschetst in het basisdocument VO (10% zorg; 40% basis; 30% vervolg; 20% gevorderd).

Andere vragen die onderzocht worden over de verdeling van de deelnameniveaus:

- zijn er verschillen in deze verdeling van deelnameniveaus bij verschillende kernactiviteiten en activiteitgebieden?
- hoe is de verdeling over meisjes en jongens?
- hoe is de verdeling in oriëntatieperiode (leerjaar 1) en uitbouwperiode (leerjaar 3)?
- hoe is de verdeling over verschillende onderwijstypen?

Misschien valt er ook iets te zeggen over de relatie tussen de verschillende kwaliteitssleutels. Bijvoorbeeld: zonder beleving of bij onvoldoende ingaan op de bewegingsuitdaging van een activiteit, blijven de bewegingsvaardigheden van de leerlingen achter.

Op basis van de onderzoeksresultaten hopen we te kunnen concluderen of de beschrijvingen uit het basisdocument en beelden van deze kernactiviteiten kunnen dienen als referentieniveau voor de vakwereld. Een grootschalig vervolgonderzoek zal nodig zijn om uitspraken te kunnen doen over meerdere kernactiviteiten en de representativiteit voor heel Nederland.

Planningstool Kompas+

Naast de digitale beelden heeft SLO een digitale planningstool *Kompas+* ontwikkeld voor vaksecties LO in het voortgezet onderwijs. Met *Kompas+* kunnen vaksecties LO leerlijnen, thema's en (kern)activiteiten plannen over de leerjaren van het voortgezet onderwijs heen. Op deze wijze realiseren vaksecties doorlopende leerlijnen en dragen ze zorg voor een compleet activiteitenaanbod. De tool bestaat uit twee Excel-documenten: een kompasbord en een database met kern- en verwante activiteiten met rechtstreekse links naar videobeelden op *www.basisdocumentinbeeld.slo.nl*.

In Kompas+ zijn 39 beweegthema's en zeven regelthema's opgenomen. De vaksectie bepaalt welke leerlijnen en thema's er per periode aan bod komen en hoeveel lestijd daaraan wordt besteed. Door dit te plannen voor meerdere leerjaren ontstaat een doorlo- »

Contact:

m.massink1@upcmail.nl
g.vanmossel@slo.nl

1	nr	Leerlijn	Thema	x les	Kernactiviteit	1e	2e	d	Zorg	Basis	Vervolg	Gevord
D	11	Doelspelen (voet/stick)	Vormen van (uni)hockey	2	Uni-hockey 2 tegen 2 met kameleon							
	14	Inbl. en uitmaken	Afgooispelen	2	Niveau 1 en 2 spelen							
	16	Terugslagspelen	Volleybalachtige spelen	3	3 niveau's: volledig minivolleybal en met vangen van de opslag 5-5							
	18	Balanceren	Acrobatiek	2	Acro kaarten							
	19	Balanceren	Balanceren op losse voorwerpen		Tonlopen	108	102	d	x	x	x	x
	21	Springen (tur)	Vrije sprongen	1	Salto achterover							
	21	Springen (tur)	Vrije sprongen	1	Herhaald springen grote tramp met noodstop							
	26	Stoeispelen	Vormen van judo	2	Grondgevecht							
	36	Klimmen	Klimmen	2	Klimmen zaal 5							
	r1	Bewegen regelen	Arrangementen helpen inrichten									
	r2	Bewegen regelen	Onder leiding hulpverlenen									
				15								
E	2	Lopen	Sprinten	2	60 m sprint vanuit startblokken							
	3	Springen (atl)	Enkelvoudige vertesprongen	2	Hurkend verspringen (buiten)	52	47	d	x	x	x	x
	10	Doelspelen (hand)	Vormen van korfbal	3	Vier tegen vier op verlaagd korf + rva zijkant							
	11	Doelspelen (voet)	Vormen van voetbal	3	Voetbal 4 tegen 4 twee doelen, zonder keeper							
	13	Inbl. en uitmaken	Slag en loopspelen	5	3 honkensoftbal 6-6 optossen	90	85	d	x	x	x	x
	r1	Bewegen regelen	Arrangementen helpen inrichten									
				15								

Schoolvoorbeeld

pende leerlijn. Vervolgens kiest de vaksectie welke kernactiviteit er per leerlijn/thema in een bepaalde periode aan bod komt. De vaksectie kan daarbij kiezen voor kernactiviteiten uit het basisdocument, verwante activiteiten uit de schoolvoorbeelden of voor zelf gekozen activiteiten.

De vaksectie verwijst vervolgens vanuit het eigen, zelf samengestelde 'kompas' met rechtstreekse hyperlinks naar bijbehorende videobeelden op *www.basisdocumentinbeeld.slo.nl*. Door het eigen 'kompas' op de ELO van de school te plaatsen, krijgen leerlingen via de digitale beelden een indruk wat zij kunnen leren.

Schoolvoorbeeld

In figuur 3 staat een schoolvoorbeeld met kernactiviteiten in periode D (voorjaarsvakantie tot meivakantie) en periode E (meivakantie tot zomervakantie) van leerjaar 1. In dit voorbeeld zijn de regelactiviteiten met geel gearceerd en de kernactiviteiten - waarvan de deelname van leerlingen wordt beoordeeld - met roze. Deze school heeft in periode D gekozen voor tonlopen, hurkend verspringen en softbal uit het basisdocument VO met een link naar de diverse filmpjes. Bij de drie kernactiviteiten wordt steeds verwezen naar paginanummers in het basisdocument (1e en 2e druk), zodat de docent de kernactiviteit snel kan opzoeken. Bij het beweegthema 'vormen van hockey' heeft de school bijvoorbeeld gekozen voor een eigen kernactiviteit, namelijk unihockey 2 tegen 2 met kameleon. In het kompasbord wordt dit met een ingevoegde opmerking in Excel verder toegelicht.

Planningstool Kompas+ op *www.bewegingsonderwijs.slo.nl*

De beweeg- en regelactiviteiten dienen als ijkpunten op de leerlijn in een bepaalde periode. Op klassenniveau evalueert de docent wat de leerlingen hebben geleerd en in hoeverre de deelnameniveaus van de eigen leerlingen overeenkomen met die van het basisdocument VO. De digitale beelden kunnen daarbij helpen. Hoe en welke beweegopdrachten daaraan voorafgaan in een bepaalde periode is aan de docent, afhankelijk van het leerproces van de klas. Voor meer informatie en het downloaden van de instrumenten, zie *www.bewegingsonderwijs.slo.nl*.

Ervaringen van scholen

Wij zijn benieuwd naar ervaringen van scholen bij het gebruik van *Basisdocument in beeld* binnen de vaksectie en tijdens de lessen LO als didactisch hulpmiddel voor leerlingen. Ook horen wij graag of *Kompas+* een handige planningstool is en op welke punten het kan worden verbeterd. Voor suggesties over het omzetten van beide naar een App houden wij ons aanbevolen. SLO nodigt scholen uit om de beelden die op de website staan te blijven actualiseren en bij ons aan te leveren. Nieuwe kant-en-klare beelden zijn altijd welkom!

De planningstool Kompas+ en een schoolvoorbeeld kun je downloaden op *www.bewegingsonderwijs.slo.nl*. Kijk voor de referentiebeelden en het besteladres van de dvd op *www.basisdocumentinbeeld.slo.nl*.

Bezuinigingen van scholen raken ook vakonderwijs stevig

Peilingen KVLO: bij reagerende scholen gaan 2000 formatie-uren per week verloren

Voor de zomer voerde de KVLO twee peilingen uit naar de mate waarin actueel bezuinigd wordt op scholen en de consequenties daarvan voor het vakonderwijs. Er is zeer uitvoerig gereageerd door de leden bij deze peilingen, wat we uiteraard erg op prijs stellen. Van leden werkzaam in het PO reageerden er 242, van de VO-leden 372. Negen van de tien respondenten zijn werkzaam als vakleerkracht. Ongeveer een derde van de basisschoolleraren heeft een vaste aanstelling op een school, bij de VO'ers is dit aandeel twee keer zo hoog. De andere leerkrachten geven les op meerdere scholen of hebben een tijdelijk contract. De resultaten vind je in dit artikel.

Door: Jo Lucassen

Bij ongeveer driekwart van de scholen, zowel voor basisonderwijs als voor voortgezet onderwijs staan bezuinigingen op stapel. Maar een op de zes scholen bezuinigt niet. Bij ruim de helft van de VO-scholen wordt al in 2013 bezuinigd. De achtergrond van de bezuinigingen verschilt tussen PO- en VO-scholen: bij 60% van de VO-scholen spelen financiële beheersproblemen, de PO-scholen hebben vooral te maken met een teruglopend leerlingaantal (45%, dit speelt in dezelfde mate ook bij VO). Een op de vijf basisscholen noemt ook teruglopende subsidies. Andere prioriteiten bij directie en bestuur spelen voor een op de zeven PO-scholen een rol en bij een kwart van de VO-scholen.
De lopende of al geplande bezuinigingen treffen bij ruim de helft van de VO-scholen zeker het bewegingsonderwijs, bij de PO-scholen is dit minder, maar altijd nog ruim 40%. Ongeveer een op de vijf respondenten weet nog niet of de bezuinigingen gevolgen hebben voor het vakonderwijs.

Gevolgen

De consequenties van de bezuinigingen in 2013 voor het vakonderwijs treden op verschillende fronten op. Bij ruim 70% van de op het vak bezuinigende scholen wordt in de formatie gesneden. In totaal gaan bij de PO-scholen 930 uur en bij VO-scholen 1000 uur formatie verloren. Over het geheel genomen bezuinigt ruim een op de vijf scholen, zowel in het PO als in het VO op de vakleerkrachten. Op de basisscholen zijn de directie en bestuur in twee van de drie gevallen degenen die besluiten over aanstelling en behoud van vakleerkrachten, bij VO-scholen gebeurt dit veelal door de rector in overleg met leerkrachten en is het bestuur bij bijna een derde van de scholen betrokken.
Bij bijna een op de drie basisscholen gaan de leerlingen minder bewegingsonderwijs krijgen, bij het VO ligt dit zelfs nog iets hoger. Een ongeveer even groot deel van de PO- en VO-scholen verwacht geen afname van de lesuren. Al geplande toekomstige bezuinigingen

FOTO: ANITA RIEMERSMA

gaan volgens de respondenten vooral op de basisscholen ertoe leiden dat er vakleerkrachten verdwijnen en lessen bewegingsonderwijs meer gegeven gaan worden door groepsleerkrachten.

Problematische ontwikkeling

De resultaten van de peilingen wijzen op een behoorlijk problematische ontwikkeling op lokaal niveau bij de scholen rond het vakonderwijs. En dat terwijl de regering juist de hoeveelheid lestijd wil vergroten. Bij dit alles moet wel worden aangetekend dat de peiling geen compleet beeld geeft, omdat alleen leden werden betrokken, maar de indicaties zijn zonder meer zorgelijk.

Actie

Vanuit de KVLO wordt op verschillende fronten actie ondernomen naar aanleiding van deze peilingen. In het landelijk beleidsoverleg met OCW en VWS wordt de ernst van de situatie besproken. Verder wordt de kennis gebruikt bij de voorbereiding van lokale lobbyactiviteiten voor de volgende gemeenteraadsverkiezingen. Tenslotte wordt met de gegeven suggesties de individuele ondersteuning van leden verder verbeterd.

Contact:

jo.lucassen@kvlo.nl

Van gezondheidsproject naar gezond schoolbeleid (2)

‘OSG Echnaton: De gezondste school in de gezondste wijk’

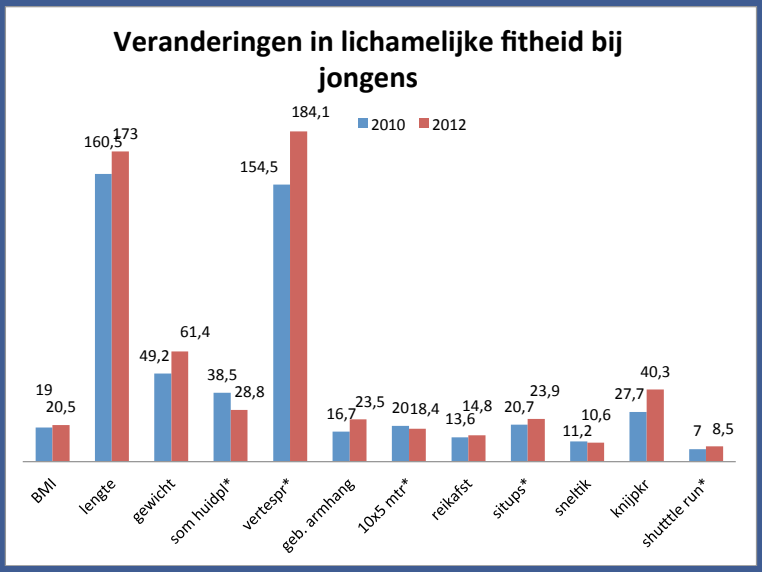
Dit artikel gaat over een vruchtbare samenwerking tussen OSG Echnaton te Almere en de Amsterdamse ALO. In de samenwerking staat het ontwikkelen van een integrale gezondheidsinterventie, die effectief is om de gezondheid van de leerlingen te bevorderen, centraal. De leraar LO heeft daarbij een belangrijke regierol. In het eerste deel zijn belangrijke randvoorwaarden voor een succesvol gezondheidsproject beschreven. Ook werd een overzicht gegeven van alle genomen maatregelen. In dit tweede deel wordt ingegaan op de uitgangpunten die een rol speelden bij het implementeren van de aanpak. Tenslotte worden er enkele resultaten en voorlopige conclusies beschreven.

Door: Huib van de Kop, Huub Toussaint, René Maertens, Elina van der Linde, Sven van Campen

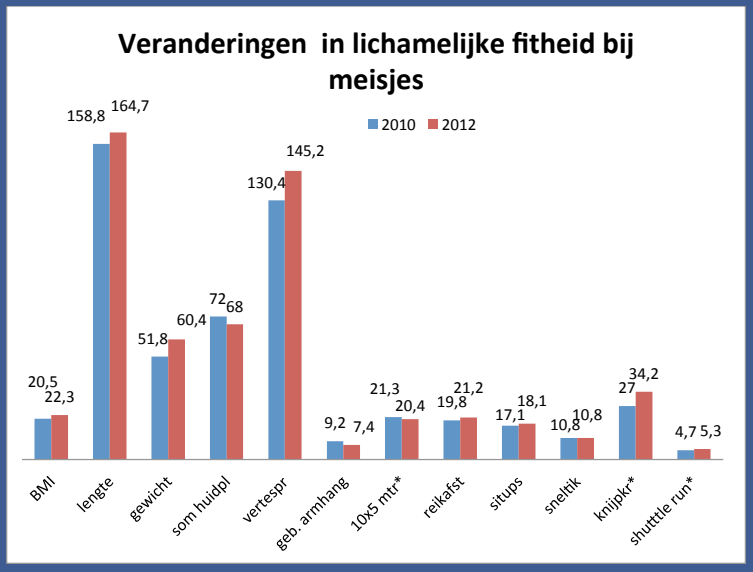
De rol van docent lichamelijke opvoeding (LO) verandert. Maatschappelijke ontwikkelingen op de mate van overgewicht, wetenschappelijke vraagstukken over effectieve oplossingen hiervoor en wettelijke bepalingen over de zorgplicht van scholen dragen ertoe bij dat de docent LO meer en meer als een gezondheidsdeskundige wordt beschouwd, die een bijdrage dient te leveren aan de bevordering van de gezondheid van leerlingen.

Implementatie

De aanpak om gedragsverandering te realiseren bestaat uit het aanbieden van extra lessen bewegen, de introductie van de gezonde schoolkantine, een lesprogramma over gezond gedrag en een leerlingvolgsysteem op gezondheid. Daarnaast zijn meer op de lokale stiuatie toegesneden maatregelen genomen. De integrale aanpak richt zich op twee dimensies (Flynn, et al., 2006):

Grafiek 1: Overzicht van verandering van lichamelijke fitheid van jongens in 2012 ten opzichte van 2010. Alle waarden zijn significant veranderd.
* significante verbetering ten opzichte van referentiegroep kinderen uit jaren ‘80 (Crolla e.a., 1986)

Grafiek 2: Overzicht van verandering van lichamelijke fitheid van meisjes in 2012 ten opzichte van 2010. Op sneltikken na zijn alle waarden significant veranderd.
* significante verbetering ten opzichte van referentiegroep kinderen uit jaren ‘80 (Crolla e.a., 1986)

De sit and reach-test

Tijd opnemen

1 Een individueel gerichte aanpak versus een omgevingsgerichte aanpak: Individuele keuzes voor gezond gedrag worden gemaakt binnen een bepaalde context. Het lesprogramma DOiT is een op de vmbo-leerling afgestemd lesprogramma dat probeert de houding ten aanzien van een actieve leefstijl dusdanig te beïnvloeden dat de leerling voor de gezonde optie kiest. In de lesopdrachten worden de ouders betrokken. De gezonde schoolkantine is een voorbeeld van de directe invloed van de omgeving op gezond gedrag. Het aanbieden van watertappunten zal leerlingen verleiden gratis water te gebruiken in plaats van suikerhoudende frisdrank te kopen. Een gezellig ingerichte kantine voorkomt dat leerlingen de stad ingaan om ongezonde snacks te halen.

2 Een opgelegde aanpak versus een participatieve aanpak: De betrokkenheid van de deelnemer bij de interventiemaatregelen bevordert de effectiviteit. Door de leerling te laten ervaren en te betrekken bij het proces van implementatie en uitvoeren van de interventie wordt eerder een gedragsverandering bereikt. Onder leiding van stagiaires maken leerlingen bijvoorbeeld met de geteelde producten uit de stadsakker gezonde lunchbroodjes en ontbijt, die vervolgens in het kader van hun stage worden verkocht in de kantine. De kantine is voor leerlingen ingericht als leerwerkplek. Op deze wijze is een leersituatie gecreëerd die ingebed is in de organisatie van de school en daardoor meer betekenisvol is voor de leerlingen. Aan de andere kant worden schoolregels geïntroduceerd en gehandhaafd. Zo is Echnaton een rookvrije school en leerlingen mogen tijdens de pauze geen extern gekochte snacks mee naar binnen nemen.

Evaluatie

Met een palet aan metingen wordt beoordeeld of de integrale aanpak effectief is in het verbeteren van de gezondheid van de leerlingen. Het gaat hierbij om het verlagen van overgewicht, het verbeteren van de lichamelijke fitheid, het verbeteren van het beweeg- en voedinggedrag en het verbeteren van de kwaliteit van leven. Hierbij worden naast vragenlijsten over gezond gedrag en kwaliteit van leven ook directe metingen van de fysieke kenmerken verricht. Zo worden sinds 2010 jaarlijks alle brugklasleerlingen opgenomen in de metingen en gevolgd tijdens hun schoolperiode van vier jaar. De antropometrische maten en de lichamelijke fitheid worden in de maand oktober tijdens de les LO gemeten. Leerlingen en hun ouders zijn van te voren geïnformeerd. De metingen worden verricht door studenten LO die van te voren een specifieke training hebben gehad op het afnemen van de tests. De vragenlijsten Beweeg- en Voedingsgedrag en Kwaliteit van Leven worden tijdens de mentoruren digitaal afgenomen.
Voor de invoering van het leerlingvolgsysteem is gekozen voor een ››

Interventie-implementatie: een mix van:
- een bottum-up en een top-down benadering (mate van betrekken van de leerlingen)
- een sociaal cognitieve benadering en sociaal ecologische benadering (individueel of omgevingsgericht)

Contact:

j.h.van.de.kop@hva.nl
h.toussaint@hva.nl
r.maertens@echnaton.nl

Snel tikken

Verspringen uit stand

Te meten variabelen:
- lengte en gewicht
- lichamelijke fitheid
- mate van lichamelijke activiteit
- voedingsgedrag
- kwaliteit van leven.

gefaseerde uitrol. Langzaam kunnen de partijen wennen aan het afnemen van de testen. De metingen van antropometrie en lichamelijke fitheid zijn in 2010 begonnen. In 2012 is begonnen met de vragenlijsten.

Resultaten

De lichamelijke fitheid van de eerste 200 brugklasleerlingen is met een one sample t-test vergeleken met een cohort leeftijdgenoten uit de jaren '80. De brugklasleerlingen van 2010 zijn langer en zwaarder en ze zijn minder fit. Dit geldt zowel voor jongens als voor meisjes. Alleen het sneltikken wordt sneller uitgevoerd. Deze waarden komen overeen met bevindingen van Runhaar e.a. (2010).
Na twee jaar is dezelfde groep leerlingen (inmiddels in het derde leerjaar) significant langer, zwaarder en lichamelijk fitter geworden (grafiek 1 en 2). Dit is als gevolg van groei en ontwikkeling ook te verwachten. Als de gemeten lichamelijke fitheid in 2012 vervolgens met de one sample t-test vergeleken wordt met leeftijdsgenoten uit de jaren '80, blijkt dat de achterstand in lichamelijke fitheid op diverse onderdelen is weggewerkt. Bij jongens geldt dat voor het vetpercentage, de sprongkracht, de sprintsnelheid, het sneltikken, de knijpkracht en de shuttleruntest. Meisjes vertonen een verbetering ten opzichte van hun leeftijdsgenoten op de onderdelen sprintsnelheid, knijpkracht en shuttleruntest. De voorzichtige conclusie is dat de integrale interventie effectief is in het verbeteren van de lichamelijke fitheid. Het effect is sterker bij jongens dan bij meisjes.

Tot slot

In de inleiding is gerefereerd aan de vruchtbare samenwerking tussen opleidingsschool Echnaton en de ALO Amsterdam. Deze vruchtbaarheid zit niet alleen in de eerste tekenen van effectiviteit van de interventie om leerlingen fitter te maken. In breder verband lijkt een onderwijssituatie te zijn ontwikkeld, die voor zowel leerlingen als studenten en medewerkers als betekenisvol wordt ervaren. Leerlingen zijn betrokken bij alle activiteiten rondom de gezonde school, studenten ALO en Voeding en Diëtiek leren samen te werken aan een integrale aanpak gericht op gezondheidsbevordering. De blik op vakmanschap is daarmee gericht op gebieden buiten de vier muren van de gymzaal of de diëtistenspreekkamer. Bovendien leert de ervaring dat studenten inventief zijn om de betrokkenheid van de leerlingen te vergroten. Het doen van praktijkgericht onderzoek krijgt in hun toekomstig professionele werkveld betekenis. Recentelijk heeft de schoolleiding besloten om de profilering van gezonde school in het nieuwe schoolbeleid op te nemen. Van het verdere verloop en uitwerking van dit schoolbeleid houden we je op de hoogte.

Huib van de Kop is opleidingsdocent aan de HvA/ALO
Huub Toussaint is Lector aan de HvA/ALO
René Maertens is docent LO/projectleider op osg. Echnaton in Almere
Elina van der Linden en Sven van Campen zijn studenten aan de ALO in Amsterdam

De foto's in dit artikel zijn van Huib van de Kop

Sport en spel als middel voor het aanleren van (informele) competenties (2)

Samen met zijn huidige vrouw zette Onno Raadsen in 2000 de sportontwikkelingsorganisatie ARCA op in Fortaleza, Noordoost-Brazilië. In *Lichamelijke Opvoeding* 7 is met de uitleg van een competentiecirkel de basis van het conceptuele kader waarmee ze daar werken gecreëerd. In het volgende stuk wordt een mogelijke uitwerking beschreven van het conceptuele kader naar het professioneel handelen. Een uitwerking van het denken naar het doen.

Door: Onno Raadsen

Het werkmodel

De uitleg in het vorige artikel geeft inzicht in een integrale manier van kijken naar persoonlijke ontwikkeling. Nu gaan we bekijken welke componenten kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van kinderen en jongeren.

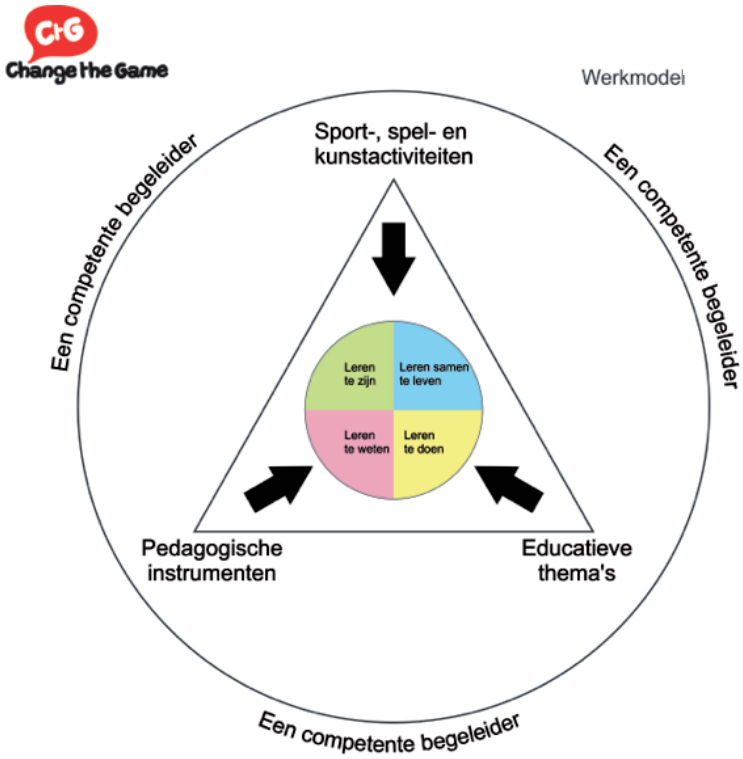
Sport-, spel- en kunstactiviteiten

Ten eerste de sport-, spel- en kunstactiviteiten. Alleen al door deel te nemen aan deze activiteiten bied je het kind een mogelijkheid om op een natuurlijke manier te leren en ze te laten ervaren dat ze door eigen inzet vooruit kunnen komen. Door te ervaren dat inzet loont, groeit het zelfvertrouwen van kinderen, waardoor ze in hun eigen kracht komen. Deze activiteiten vormen het aangrijpingspunt om een vertrouwensrelatie met kinderen en jongeren op te bouwen en het onderwijsleerproces in gang te zetten.

Willen de elementen van het werkmodel daadwerkelijk bijdragen aan de ontwikkeling van kinderen, dan zal er gekeken moeten worden naar de mogelijkheid om de activiteiten op een structurele manier aan te bieden.

Pedagogische instrumenten

Ten tweede de pedagogische instrumenten. Met pedagogische instrumenten worden van te voren geplande acties of afspraken bedoeld, die het thema of de doelstelling van de les extra ondersteunen en tijdens de activiteit plaatsvinden.
Bij pedagogische instrumenten kan je denken aan het werken met gedragsregels, een kringgesprek voeren, een spel mogen kiezen als je jarig bent geweest, het werken met een beloningsysteem, elke les een hulpje–van-de-dag kiezen, de manier van welkom heten van de kinderen, kinderen mee laten helpen met opruimen, het gebruik maken van een reflectiemoment aan het einde van de les, etc..
Door het bewust gebruiken van pedagogische instrumenten kan gericht gewerkt worden aan het ontwikkelen van bepaalde competenties bij jongeren.

Educatieve thema's

Ten derde de educatieve thema's. Sport-, spel- en kunstactiviteiten zijn een uitstekend instrument om met educatieve thema's specifieke onderwerpen te behandelen. Het werken met educatieve thema's geeft richting aan het onderwijsleerproces en deze kunnen ook omschreven worden als duidelijk gedefinieerde doelstellingen.
De thema's kunnen van verschillende aard zijn, afhankelijk van de keuzes die gemaakt worden bij de uitwerking van de pedagogische visie. In een jaar waarin bijvoorbeeld de Olympische spelen plaatsvin- ››

FOTO'S: ONNO RAADSEN

Bij ARCA in Brazilië wordt aan het begin van het jaar vastgesteld met welke pedagogische instrumenten dat jaar gewerkt gaat worden. Een aantal instrumenten staat vast, een aantal andere zijn per jaar verschillend.
Onder de vaste pedagogische instrumenten valt bij ARCA bijvoorbeeld het werken met gedragsregels en een sanctiebeleid wanneer de gedragsregels niet nageleefd worden. Een ander vast pedagogisch instrument is een beloningsysteem in de vorm van de ARCA real. Dit is een symbolische munt van plastic die de deelnemende kinderen kunnen verdienen, als zij zich aan een aantal van tevoren bepaalde afspraken houden. Dit zijn afspraken als inzet tijdens de les en op tijd komen. De kinderen krijgen natuurlijk ook de mogelijkheid om hun verdiende 'geld' uit te geven. Ze kunnen er bijvoorbeeld popcorn mee kopen bij een sporttoernooi, of een entreekaartje kopen voor ARCAcine, de ARCA 'bioscoop' waar elke maand een film gedraaid wordt. Kinderen leren op deze manier keuzes maken, en ze leren op een ludieke manier met geld omgaan.
Andere pedagogische instrumenten kunnen per jaar verschillen en hangen af van de ontwikkelingstaken waar de kinderen aan toe zijn of waar ze moeite mee hebben. De activiteitenbegeleiders worden getraind om deze ontwikkelingstaken op te sporen.

den kan een maand voor de echte Olympische Spelen beginnen een start gemaakt worden met het thema met dat onderwerp. Kinderen kunnen over de geschiedenis gaan leren (cognitieve competenties), kunnen Olympische sporten gaan beoefenen (productieve competenties), kunnen de Olympische ringen gaan tekenen (persoonlijke competenties), enzovoort.
Als het thema 'samenwerken' is, kan men nadenken over welke sport-, spel- of kunstactiviteiten het thema ondersteunen (bijvoorbeeld het gebruiken van coöperatieve spelen) en welke pedagogische instrumenten men tijdens het werken met het thema wil inzetten. Hierbij zou je kunnen denken aan het toestaan van het gezamenlijk opruimen, na afloop een kringgesprek voeren waarin met de hele groep geëvalueerd wordt of kinderen extra waarderen als men met een beloningsysteem werkt en het samenwerken goed is uitgevoerd.

De rol van de begeleider

Een apart stukje wijden we aan de rol van de begeleider bij de activiteiten. Het wel of niet functioneel zijn van deze methodiek wordt bepaald door een adequate inzet van de activiteitenbegeleider. Naast het scheppen van vertrouwen, van betrokken zijn, kennis hebben van de methodiek, et cetera, is zijn of haar manier van begeleiden en

feedback geven essentieel. Een spel is vaak voor de meeste kinderen een spel om plezier aan te beleven. Wie het verschil kan maken of dat spel ook een spel wordt dat kinderen meer stimuleert in hun ontwikkeling is de....begeleider!
Door middel van het geven van feedback, keuzes ten aanzien van de methodische opbouw, gebruik van pedagogische instrumenten en didactische werkvormen is hij of zij degene die de spelvorm in deze methodiek een meerwaarde geeft.
Bij de implementatie moet er rekening mee gehouden worden dat het op pedagogische wijze aanbieden van deze activiteiten, een intensieve opleiding vergt. Dit is zeker van belang als men overweegt om hiervoor lokale jongeren op te leiden.

Afsluiting

Change the Game werkt nu al heel wat jaren met deze methodiek en ze wordt ook bij ARCA in Brazilië dagelijks in de praktijk toegepast. Het is interessant om te zien dat de methodiek werkt, vooral ook omdat het een methodiek is die niet vertelt wat je moet doen, het geeft alleen een handreiking naar hoe je het in de praktijk kan toepassen.
Wat ooit begonnen is in het sportbuurtwerk in de Amsterdamse Pijp is uitgegroeid tot een volwaardige methodiek die door iedereen toepasbaar is en in verschillende landen is getest. Ook jongeren uit marginale omstandigheden weten er na een gedegen training mee te werken en in de praktijk toe te passen.
Change the Game verzorgt trainingen in deze methodiek.

Contact:

onno.raadsen@changethegame.net
website ARCA: www.arcaceara.org.br

ARCA bepaalt de inzet van educatieve thema's aan het begin van het jaar. Hierbij is er een aantal dat elk jaar vast terugkeert, zoals carnaval en de Dag van het Kind op 12 oktober. Op die dag vormen onder andere de rechten van het kind een belangrijk thema.
De activiteitenbegeleiders wordt een maand van te voren gevraagd om een planning te maken voor de activiteiten die bij het gekozen thema uitgevoerd gaan worden. Ze moeten dan bij de planning rekening houden met de vier hoofdcompetenties: persoonlijk, sociaal, cognitief en productief. Om aan een persoonlijke competentie te werken zal er nagedacht moeten worden over het stimuleren van de persoonlijke, individuele creativiteit van de kinderen bij de lessen door het maken van bijvoorbeeld een carnavalsmasker. Bij de sociale competentie kan bijvoorbeeld bedacht worden, dat kinderen met zijn tweeën of in een groepje een presentatie moeten voorbereiden tijdens de carnavalsparade. Bij de het stimuleren van de cognitieve competenties kan iets verteld worden over de historie van het carnaval in Brazilië.

Beter ballen en beter nadenken

De laatste tijd worden er steeds meer onderzoeken gedaan naar de invloed van bewegen/beweegprogramma's en de link naar cognitie/cognitieve vaardigheden. In Groningen doen ze dat al enkele jaren. En het lijkt er steeds meer op dat er een positieve invloed is op de cognitieve vaardigheden. In *Lichamelijke Opvoeding* 5 van mei stond daarover nog een interview met Pieter Jelle Vuijk.
In dit artikel een beschrijving van het Gronings onderzoek over betere balvaardigheden die wellicht leiden tot betere cognitieve vaardigheden.

Door: Marieke Westendorp, Cor van Alff, Esther Hartman en Chris Visscher

Bij een groep kinderen in het speciaal basisonderwijs is een beweegprogramma uitgevoerd gericht op het verbeteren van de balvaardigheden en cognitieve vaardigheden. Het programma bestaat uit zestien weken, waarin twee keer per week zes balvaardigheden geoefend worden. Gedurende het programma neemt de complexiteit van de oefeningen toe, waardoor er meer en meer een beroep gedaan wordt op cognitieve vaardigheden. Uit het onderzoek blijkt dat de kinderen die het programma gevolgd hebben de balvaardigheden beter ontwikkeld hebben, dan de kinderen uit de controlegroep die het programma niet hebben gevolgd. Daarnaast is er een eerste indicatie dat het trainen van balvaardigheden effect kan hebben op cognitieve vaardigheden.

Introductie

Kinderen met leerproblemen in het speciaal basisonderwijs (SBO) hebben naast problemen met schoolse vaardigheden, vaak ook moeite met motorische vaardigheden. Uit onderzoek van het Centrum voor Bewegingswetenschappen blijkt dat deze kinderen verplaatsvaardigheden (zoals rennen, hinkelen en springen) en balvaardigheden (zoals gooien, vangen en dribbelen) minder goed beheersen dan leeftijdsgenootjes in het reguliere onderwijs. Op de balvaardigheden is het verschil met leeftijdgenootjes in het regulier onderwijs het grootst (Westendorp, Houwen, Hartman, & Visscher, 2011a). Uit hetzelfde onderzoek blijkt ook dat kinderen die beter scoren op balvaardigheden vaker lid zijn van een sportvereniging dan kinderen die minder goed scoren op de balvaardigheden. Het hebben van een goede motoriek, met name balvaardigheden, is dus van belang voor het deelnemen aan sport- en spelactiviteiten en het ontwikkelen van een actieve leefstijl (Stodden et al., 2008; Wall, 2004), maar kan ook positief bijdragen aan de cognitieve ontwikkeling van kinderen (Murray et al., 2006; Piek, Dawson, Smith, & Gasson, 2008). In dit artikel worden de resultaten beschreven van een beweegprogramma gericht op het verbeteren van de balvaardigheden en cognitieve vaardigheden bij kinderen in het SBO.

Betere motoriek, betere cognitie

In Groningen wordt al langer onderzoek gedaan naar de relatie tussen bewegen en cognitie. Onderzoek bij kinderen met leerproblemen heeft aangetoond dat motoriek samenhangt met de zogeheten executieve functies. Dit zijn hogere cognitieve functies die te maken hebben met doelgericht gedrag. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om het plannen van taken, meerdere taken tegelijkertijd kunnen uitvoeren, het nemen van beslissingen en het stellen van prioriteiten. Deze functies zijn belangrijk voor de algemene ontwikkeling van kinderen, maar ook in de ontwikkeling van schoolse vaardigheden. Onderzoek heeft laten zien dat kinderen die beter presteren op verplaatsvaardigheden en balvaardigheden, beter zijn in het uitvoeren van een planningstaak dan kinderen met minder goed ontwikkelde motorische vaardigheden (Hartman, Houwen, Scherder, &Visscher, 2010). Eenzelfde soort verband is aangetoond met schoolse vaardigheden. Kinderen die hoger scoren op de test voor verplaatsvaardigheden kunnen beter lezen en kinderen met betere balvaardigheden scoren hoger op de rekentest (Westendorp, Hartman, Houwen, Smith, & Visscher, 2011b).

Hoe werkt het nu precies?

Omdat er verbanden zijn gevonden tussen motoriek en cognitie, is een beweegprogramma uitgevoerd gericht op het verbeteren van de balvaardigheden en cognitieve vaardigheden. Balvaardigheden worden vaak uitgevoerd met andere kinderen bijvoorbeeld tijdens een balspel. Door het onvoorspelbare en wisselende karakter van een spelsituatie, is een dergelijke situatie bijzonder geschikt om naast balvaardigheden cognitieve vaardigheden te trainen. Tijdens een balspel moeten kinderen namelijk rekening houden met het gedrag van tegenspelers, ze moeten samenwerken en anticiperen op de acties van teamgenoten en ze hebben te maken met spelregels. Hiervoor zijn cognitieve vaardigheden nodig zoals het kunnen plannen, het nemen van beslissingen en het snel kunnen switchen tussen twee of meer taken (Best, 2010). Bij het trainen van balvaardigheden in complexe spelsituaties wordt dus een beroep gedaan op executieve

De motorische oefeningen

functies en daarmee worden deze functies gestimuleerd (Best, 2010). Daarnaast is er een sterke koppeling tussen de kleine hersenen (van belang bij complexe bewegingen en coördinatie) en de voorste kwab van de hersenen (van belang bij executieve functies) op het moment dat cognitieve taken of complexe motorische taken worden uitgevoerd (Diamond, 2000).

Balvaardigheidsprogramma

Het balvaardigheidsprogramma is uitgevoerd op een school voor speciaal basisonderwijs in Noord-Nederland. Circa 50 kinderen in de leeftijd van 7 tot 11 jaar deden mee aan het programma (= experimentele groep). Vijftig andere kinderen (7-11 jaar) vormden de controlegroep. Het is een zestien weeks programma (32 lessen), waarin zes balvaardigheden (vangen, gooien, stuiten, rollen, schoppen en slaan) geoefend worden. In de zestien weken neemt de complexiteit van de oefeningen toe. In week 1 en 2 worden bijvoorbeeld eenvoudige oefeningen gedaan zoals het overgooien en vangen van een bal in tweetallen of het stuiten met een bal naast een pylon. Vanaf week 3 worden er steeds meer variabelen toegevoegd om uiteindelijk de vaardigheden in een spelvorm uit te voeren zoals tijgerbal, teambal en bankenvoetbal. Een voorbeeld van een wat moeilijkere oefening was het stuiten met de bal tussen pylonen door. Er is voor deze opbouw gekozen, omdat veel kinderen in het SBO de basisbalvaardigheden nog niet volledig beheersen. Door toename aan complexiteit in de loop van het programma wordt meer en meer een beroep gedaan op de executieve functies.

Contact:

m.westendorp@umcg.nl

De theorie die gebruikt is voor het ontwikkelen van het programma is de 'Constraints led-approach' (Davis, Button, & Bennet, 2008). Deze theorie geeft aan dat de motorische ontwikkeling wordt beïnvloed door 'constraints' gerelateerd aan het kind (bijv. leeftijd, geslacht, leerproblemen), de omgeving (bijv. temperatuur, ouders, leeftijdsgenoten) en aan de taak (bijv. moeilijkheidsgraad, regels). Constraints vormen niet alleen begrenzingen voor gedrag of de ontwikkeling, maar bieden ook mogelijkheden omdat ze kunnen worden gemanipuleerd. De leerkracht kan bijvoorbeeld doelbewust de oefening vereenvoudigen voor de kinderen met de grootste motorische problemen, waardoor ze de motorische vaardigheid beter eigen kunnen maken en andersom. Als kinderen een motorische vaardigheid beheersen, kan de moeilijkheidsgraad van de oefeningen worden verhoogd door de afstand te vergroten, een kleinere bal te gebruiken of een tijdslimiet te hanteren.

Resultaten

Uit het onderzoek blijkt dat de kinderen die het programma gevolgd hebben de balvaardigheden (gemeten met de Test of Gross Motor Development-2, Ulrich, 2000) beter ontwikkeld hebben, dan de kinderen uit de controlegroep die het programma niet hebben gevolgd. Er is geen direct effect van het programma op de executieve functies (gemeten met de Tower of London, [Shallice 1982] en de Trailmaking test [Reitan & Wolfson, 2004]) aangetoond. Wel is gebleken binnen de groep kinderen die het programma hebben gevolgd, dat kinderen die een grotere verbetering laten zien op de balvaardigheden, ook een grotere verbetering vertonen op de executieve functie 'planning' (gemeten met de Tower of London) ten opzichte van kinderen die »

minder vooruit zijn gegaan op balvaardigheden. Een belangrijk gegeven. Een verklaring voor dit resultaat zou kunnen zijn dat kinderen die meer verbeterd zijn op de balvaardigheden, beter in staat zijn om de balvaardigheden toe te passen in de complexere oefensituaties, omdat ze sneller over een basisniveau beschikken dan de andere kinderen. Hierdoor wordt bij deze kinderen een groter beroep gedaan op hun executieve functies.

Conclusie

Het balvaardigheidsprogramma is een effectief instrument om de balvaardigheden van kinderen in het SBO te verbeteren. Er is een eerste indicatie dat het trainen van balvaardigheden effect kan hebben op cognitieve vaardigheden. Echter, vervolgstudies met een langer programma zijn nodig om het effect van het beweegprogramma op cognitie verder te onderzoeken.

Ervaringsdeskundige aan het woord

Er kwam een verzoek van het Centrum voor Bewegingswetenschappen om onderzoek te doen naar de relatie tussen motoriek en cognitie bij kinderen met leerproblemen in het SBO. Hier heb ik, Cor van Alff als vakleerkracht LO op SBO De Meander, graag aan meegedaan. Na toestemming gevraagd te hebben aan directie en ouders, is er besloten om drie jaar lang bij circa 100 kinderen de motoriek, fitheid en cognitie te meten om de ontwikkeling in kaart te brengen. Daarnaast is een beweegprogramma uitgevoerd tijdens de gymlessen. Door het programma tijdens de bestaande gymlessen aan te bieden, was het makkelijk te implementeren en toepasbaar in het bestaande lesprogramma.
In het beweegprogramma werd gewerkt met twee niveaugroepen, een vaardige groep en een minder vaardige groep, om zoveel mogelijk rekening te houden met individuele niveauverschillen. Oefeningen die te gemakkelijk zijn, bieden geen uitdaging voor het kind wat kan leiden tot het verslappen van de aandacht en niet serieus oefenen. Als oefeningen te moeilijk zijn, zal het kind weinig tot geen succeservaringen opbouwen wat kan leiden tot frustraties. De kinderen werden voorafgaand aan het programma ingedeeld door de vakleerkracht.
Elke les werd gegeven door twee personen, de vakleerkracht en een student lichamelijke opvoeding. Voor deze opzet is gekozen om de kinderen binnen de twee niveaugroepen goed te kunnen begeleiden. De rol die de vakleerkracht had tijdens de lessen was als een soort 'mediator'. De vakleerkracht volgde de kinderen, bekeek hoe het ging, gaf indien nodig aanwijzingen om een oefening anders uit te voeren, deed de oefening voor en veranderde de oefening om meer uitdaging te bieden of om de kans op succes te vergroten. Het is van belang geweest om de kinderen ruimte te geven om eerst zelf te proberen of een andere techniek te kiezen, voordat er ingegrepen werd. Daarnaast was het belangrijk dat alle kinderen feedback kregen en niet alleen de kinderen die het minder goed deden. Kinderen moeten continu uitgedaagd werden om een stapje verder te komen.
Elke les werd geëvalueerd. Eventuele aanpassingen aan de les qua inhoud of praktische uitvoerbaarheid werden opgeschreven evenals de geschiktheid van de oefeningen voor de kinderen. Over het algemeen waren de lessen goed uit te voeren.
Het viel op hoe goed de kinderen hun best deden tijdens het programma. Achteraf is gevraagd aan de kinderen wat ze van het beweegprogramma vonden. Bijna driekwart van de kinderen gaf aan de lessen leuk te vinden. Redenen hiervoor waren dat oefeningen met de bal en balspelen als leuk ervaren worden. Daarnaast gaven veel kinderen aan dat ze het gevoel hadden iets geleerd te hebben, dus dat ze de balvaardigheden beter konden uitvoeren. De kinderen die meegedaan hebben aan het programma kregen meer zelfvertrouwen en plezier door de verbeteringen op het gebied van balvaardigheden.
Het is dus zeer belangrijk zich tijdens het bewegingsonderwijs te richten op succesbeleving en plezier. Hierbij is aan te tekenen dat de vakleerkracht wel duidelijke doelen moet stellen en kinderen vaardigheden moet aanleren. Dit op een voor de kinderen goed niveau en op een uitdagende manier.

Referenties

Best, J. R. (2010). Effects of physical activity on children's executive function: Contributions of experimental research on aerobic exercise. *Developmental Review, 30,* 331-351.

Davids, K., Button, C., & Bennet, S. (2008). *Dynamics of skill acquisition, a constraints-led approach.* Champaign: Human Kinetics.

Diamond, A. (2000). Close interrelation of motor development and cognitive development and of the cerebellum and prefrontal cortex. *Child Development, 71,* 44-56.

Hartman, E., Houwen, S, Scherder, E., & Visscher, C. (2010). On the relationship between motor performance and executive functioning in children with intellectual disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research, 54,* 468-477.

Murray, G. K., Veijola, J., Moilanen, K., Miettunen, J., Glahn, D. C., Cannon, T. D., et al. (2006). Infant motor development is associated with adult cognitive categorisation in a longitudinal birth cohort study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 47,* 25-29.

Piek, J. P., Dawson, L., Smith, L. M., & Gasson, N. (2008). The role of early fine and gross motor development on later motor and cognitive ability. *Human Movement Science,* 27, 668-681.

Reitan, R. M., & Wolfson, D. (2004). The Trailmaking Test as an initial screening procedure for neuropsychological impairment in older children. *Archives in Clinical Neuropsychology, 19,* 281-288.

Shallice, T. (1982). Specific impairments of planning. *Philosophical Transactions of the Royal Society London B Biological Science, 298,* 199-209.

Stodden, D. F., Goodway, J. D., Langendorfer, S. J., Roberton, M. A., Rudisill, M. E., Garcia, C., & Garcia, L. E. (2008). A developmental perspective on the role of motor skill competence in physical activity: an emergent relationship. *Quest, 60,* 290-305.

Ulrich, D. A. (2000). *Test of Gross Motor Development.* 2nd ed. Austin TX: Pro-Ed.

Wall, A. E. T. (2004). The developmental skill-learning gap hypothesis: implications for children with movement difficulties. *Adapted Physical Activity Quarterly, 21,* 197-218.

Westendorp, M., Houwen, S., Hartman, E., & Visscher, C. (2011a). Are gross motor skills and organized sports participation related in children with intellectual disabilities? *Research in Developmental Disabilities, 32,* 1147-1153.

Westendorp, M., Hartman, E., Houwen, S., Smith, J., & Visscher, C. (2011b). The relationship between gross motor skills and academic achievement in children with learning disabilities. *Research in Developmental Disabilities, 32,* 2773-2279.

Over de auteurs

Marieke Westendorp is promovendus bij Bewegingswetenschappen (Universitair Medisch Centrum Groningen/Rijksuniversiteit Groningen)

Cor van Alff is leerkracht bewegingsonderwijs op SBO De Meander.

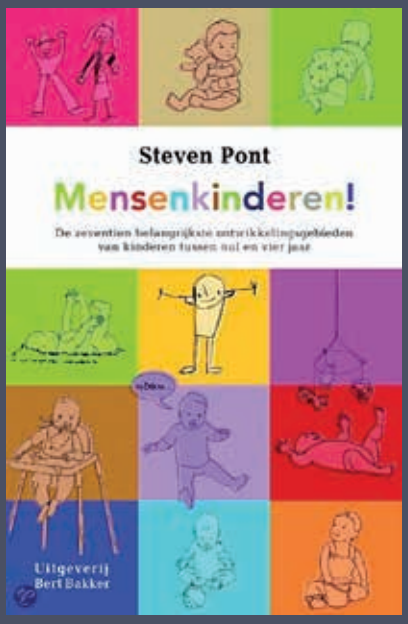
Esther Hartman is universitair docent bij het Centrum voor Bewegingswetenschappen (Universitair Medisch Centrum Groningen/ Rijksuniversiteit Groningen)

Chris Visscher is voormalig docent LO en hoogleraar jeugdsport bij het Centrum voor Bewegingswetenschappen (Universitair Medisch Centrum Groningen/Rijksuniversiteit Groningen).

De foto's in dit artikel zijn van Cor van Alff

Mensenkinderen (2012)

Steven Pont
Uitgeverij Bert Bakker, Amsterdam

Een boek over de ontwikkeling van kinderen. Alweer een kan je denken…
Dit is echter wel een bijzonder boek. Pont beschrijft de zeventien belangrijkste ontwikkelingsgebieden van kinderen tussen nul en vier jaar. Hij doet dat vanaf de basis van wat een kind allemaal kan en doet. Daarin onderscheidt dit boek zich van al die andere boeken.
Het boek is ook prettig leesbaar.
Voor ons als docenten LO, maar ook als (toekomstige) ouder geeft dit boek je inzicht in het gedrag van kinderen. Op basis hiervan hoef je je de eventuele 'aanvallen' van kinderen niet persoonlijk aan te trekken.
De eerste vier hoofdstukken beschrijven een stuk geschiedenis, de werking van de hersenen, hoe een kind leert en Pont beschrijft enkele gedachten over groei en ontwikkeling. Tussen die laatste twee zit verschil. Bij ontwikkeling gaat het over elkaar opvolgende fases. Iemand die groter is geworden, iets wat we bijvoorbeeld goed kunnen constateren na de grote vakantie, is gegroeid. Pont zegt: "Er is meer van hetzelfde". Een kind dat gaat van kruipen naar lopen ontwikkelt zich.
Nog geeneens zo heel lang geleden werden de kinderen in de leeftijd van nul tot vier ietwat aan hun lot overgelaten. Dit had te maken met de grote sterfte onder kinderen van die leeftijd. Je kon je er maar beter niet aan hechten. 'Ze moesten eerst maar bewijzen dat ze een blijvertje waren.' Zelfs de grote Rousseau stuurde zijn kinderen naar een weeshuis. Daarnaast werden kinderen gezien als kleine volwassenen en ook zo benaderd.
Het grootste deel van het boek wordt ingenomen door de zeventien ontwikkelingstrappetjes.
Naast de bekende zaken als grofmotorische en cognitieve ontwikkeling wordt ook stilgestaan bij de morele , de empathie- en de virtuele ontwikkeling, Met name die virtuele ontwikkeling is nieuw. Hoe ga je om met de nieuwe media? Vaak worden kinderen als zoethoudertje voor de tv gezet of mogen ze met een tablet spelen. Dat is niet de manier. Kinderen weten geen feiten van meningen te onderscheiden en nemen alles voor waar aan. Dat moet goed worden begeleid.
In het laatste hoofdstuk lezen we twaalf pedagogische conclusies die getrokken kunnen worden.
Enkele daarvan pik ik eruit. Ze zijn zeer goed te gebruiken in je onderwijs.
Bepaal een duidelijk belonings- en strafbeleid.
Laat kinderen zelf ervaring opdoen en beloon het eigen initiatief.
Accepteer temperamentverschillen.
Wees consequent.
Leef het leven voor.
Hierin komt de voorbeeldfunctie van de ouders/docenten goed naar voren.
Een in heldere taal geschreven boek dat zeer de moeite waard is om gelezen te worden.

Hans Dijkhoff

Wat te doen bij een *akoestisch problematische werkomgeving?*

Nog steeds krijgen we op de helpdesk van team onderwijs regelmatig vragen over (slechte) akoestiek van gymzalen en sporthallen. Een aantal jaren geleden heeft de KVLO al eens een inventarisatie onder haar leden gedaan en nog steeds is het een veelvoorkomend probleem voor de collega's die onder slechte omstandigheden hun werk moeten doen.
Met dit document willen we je informeren en op weg helpen om stappen te ondernemen richting werkgever en eigenaar van de zaal. Dit is niet altijd dezelfde en dat maakt het in de praktijk erg lastig.

Door: Remon Bahnerth

Je hoeft er niet voor gestudeerd te hebben om te merken dat er iets niet klopt met de akoestiek in je zaal. Toch is het belangrijk om dit uit de sfeer van je gevoel te halen en het objectief te laten meten. Vaak begint het met hoofdpijn, stemklachten, vermoeidheid en oorsuizen na een dag werken. Dit zijn dan ook de klassieke symptomen van werken in een akoestisch slechte werkomgeving. Herken je dit? Overleg dan met je leidinggevende en vraag een onafhankelijk bedrijf om metingen te komen doen.

Nagalmtijd en meer

Hoewel er vaak naar nagalmtijd wordt gevraagd zijn er verschillende andere belangrijke zaken die gemeten dienen te worden. Zoals gezegd de nagalmtijd van de zaal (voor normen zie document *KVLO Normen* op de website onder de kop huisvesting).

- Het aantal decibel tijdens de lessen. Het gaat niet om de piekbelastingen, maar om de zogenaamde dagdosis: dit is de dosis die gedurende de ***gehele*** dag wordt gemeten. Bij 80 dB moet de werkgever persoonlijke gehoorbescherming verzorgen en bij 85dB moet de bron worden aangepakt (Arbowet).
- Laat nagaan of er sprake is van 'flutterecho', dit is vaak een bron van problemen.
- Laat je eigen gehoor testen, zowel voor als na een dag lesgeven. Hiermee leg je ook je eigen 'beginsituatie' vast (nulmeting). Dit geldt ook voor de collega's als je in een sectie werkt.

Bespreek de uitkomsten van de metingen met je collega's (indien van toepassing) en met je leidinggevende en vraag naar de termijn waarop hij/zij denkt dat de problemen gaan worden opgelost. Je werkgever is namelijk te allen tijde verantwoordelijk voor het welzijn en de veiligheid van de werknemer(s) (Arbowet). Je werkgever is dus ook verplicht om hiermee aan de slag te gaan. Leg het gesprek vast in een verslag, zodat je er later op terug kunt komen.

En dan begint het pas echt

Houd goed bij in een persoonlijk logboekje op welke dagen je welke klachten hebt. Dit geldt ook voor eventuele collega's. Op deze manier zijn de klachten die je hebt ook te herleiden naar je werk in de slechte ruimte. Dit is ook belangrijk voor als je op een later moment bij gehoorschade je werkgever aansprakelijk wilt stellen. Bij regelmatige klachten kun je altijd een bezoek brengen aan je bedrijfsarts en bespreek je klachten en de situatie.

Op veel scholen is ook een collega verantwoordelijk voor Arbo. Breng deze collega ook op de hoogte van de problemen, wellicht kan hij/zij je ook nog helpen. De school is verplicht een zogenaamde Risico-inventarisatie en Evaluatie (RI&E) uit te voeren op de werkplekken en de Arbo-coördinator kan je hier uitstekend mee helpen, dan staat het ook hierin.

Niet op korte termijn

De praktijk leert dat dit, ondanks de verregaande verplichting van de werkgever hierin, een traject is dat meestal niet op korte termijn is opgelost. Dit komt niet in de laatste plaats door de kosten die aanpassingen in en aan de zaal met zich meebrengen en werkgevers aangeven dit geld niet 'zomaar' te hebben liggen. Ons advies hierin is, dat zieke medewerkers en eventuele aansprakelijkheid bij gehoorverlies de werkgever uiteindelijk ook veel geld kost (misschien zelfs meer). Als het aan de KVLO ligt, weegt de gezondheid van medewerkers zwaarder dan de kosten van aanpassingen in de zaal. Tweede reden die veel wordt gebruikt, is dat de zaal van de gemeente is en niet van de school. Dit maakt het er inderdaad niet makkelijker op, maar ontslaat de werkgever niet van zijn verplichtingen om goed voor de werknemer(s) te zorgen. Het lastige hierin is, dat de school zou moeten investeren in een zaal die niet van hun is en de gemeente vaak zegt, dat er geen geld is. Hiervoor is goed overleg tussen gemeente en school van wezenlijk belang en is een cofinanciering wellicht te

FOTO: HANS DIJKHOFF

Geluidsabsorberende stenen

overwegen. Op die manier worden de kosten gedeeld en kan het voor beide partijen meevallen.

We zien vaak dat de eerste stap die een directie zet op het gebied van gehoorbescherming ligt. Echter het standpunt van de KVLO is met betrekking tot het gebruik van zogenaamde otoplastieken, dat dit slechts *tijdelijk* een oplossing is en *geen permanente* oplossing. *Op de site staat* het document over otoplastieken. Uiteraard kun je hier ook zelf om vragen als de directie niet met dit voorstel komt. Ook hulpmiddelen als een draadloze headset worden soms aangedragen, maar hiervoor geldt uiteraard hetzelfde als voor de otoplastieken! En hoewel dit ook zeker geen permanente oplossing is, kun je uiteraard zelf ook rekening houden met de lesstof die je kiest. Vermijd dan bij voorkeur sporten en activiteiten die veel lawaai maken of oproepen in de zaal. Alle kleine beetjes kunnen immers helpen...

Lange adem

Als het hele traject je uiteindelijk echt veel te lang gaat duren en de directie geeft meerdere malen niet thuis, dan kun je altijd nog het hele dossier met alle stukken en overleggen naar de MR sturen of naar het schoolbestuur. Dit is in de praktijk ook wel vaak het moment waarop alle partijen niet meer graag met elkaar om de tafel zitten; jij vindt namelijk dat de directie niets doet en de directie voelt zich gepasseerd. Breng de directie dan ook op de hoogte van je stappen, zodat zij dit in ieder geval weten.

Ook komt in dit stadium vaak de vraag naar voren of mensen nu werk moeten gaan weigeren. Ons advies is om dit in ieder geval niet te doen. Dit werkt vaak averechts en is gevaarlijk voor jezelf: voor je het weet wordt je werkweigering ten laste gelegd en krijg je daardoor enorme problemen. Geef wel schriftelijk aan dat je je werk onder protest doet.
Hoe vervelend ook, maar blijf vooral met elkaar in gesprek en geef wel de noodzaak van aanpassingen aan. Op het moment dat je in deze fase zit, zit het al een tijd erg hoog en sta je waarschijnlijk op het punt om je ziek te gaan melden en dat helpt jou op dit moment wel, maar daarmee is de zaal nog steeds niet aangepast. Wel heb je alles tot nu toe gedocumenteerd en kun je daarmee dus nogmaals naar de Arboarts of het bestuur gaan.

Het blijft helaas vaak een verhaal van een lange adem, want de enkele keer dat we horen dat het snel is opgelost, is echt zeldzaam. De KVLO kan behalve adviseren over het proces en wat wel en niet te doen, niets anders voor de leden betekenen in het geval van slechte werkomstandigheden. Er zijn geen juridische stappen te ondernemen, voordat is aangetoond dat de werkomgeving heeft geleid tot gehoorschade en arbeidsongeschiktheid én dat de werkgever hierbij ernstig in gebreke is gebleven. Hoewel we dus alles doen om dit te voorkomen is het systeem hierin dus precies andersom: het moet eerst fout gaan, voordat er iets aan gedaan kan worden...

Nog even wat tips en tools op een rijtje

- Laat een meting uitvoeren door een onafhankelijk bureau, vraag meerdere offertes op en vraag of je dit zelf mag doen voor school. Mocht dit geweigerd worden, schrijf dan meteen naar de MR of het bestuur. Een objectieve meting is belangrijk.
- Laat je eigen gehoor meten en stop dit bij je dossier. Laat het eventueel na een half jaar weer meten, zodat eventuele achteruitgang ook inzichtelijk is. En als het echt nodig is ook weer na een jaar...
- Houd een logboek bij van wanneer je welke klachten had.
- Maak verslagen van alle bijeenkomsten en bevindingen van Arbo arts, audioloog, enz..
- Blijf in gesprek, dreig niet met werkweigering. Geef wel schriftelijk je bezwaren aan om in die zaal te gaan werken.
- Trek het op een hoger niveau: licht het bestuur in, dat je vindt dat jouw directie niets doet met jouw klachten.
- Vraag altijd om termijnen in reactie op je brieven en wanneer zij denken dat het opgelost is.
- Verzamel alles in een 'dossier' zodat duidelijk is wat je gedaan hebt en wat de directie niet gedaan heeft. Dit helpt je later in een eventuele aansprakelijkheidstelling van je werkgever.

Heb je na het lezen van bovenstaande alsnog vragen, neem dan contact op met de KVLO.

Contact:

onderwijs@kvlo.nl

Maak gymlessen waardevol

Tijdens het schrijven van mijn afstudeeronderzoek kwam ik erachter wat zinvol onderwijs eigenlijk inhoudt. Onderwijs is pas zinvol als het zich in dienst stelt van leerlingen. Maar hoe ziet dat eruit? En wat kun je doen zodat leerlingen het onderwijs als zinvol ervaren?

Door: Maarten Buijsman

Soms krijgen we artikelen binnen van net afgestuurde collega's die opvallend zijn. Dit is er zo een. Uit het hart geschreven. Hij denkt na over de waarden in ons vak.

Zinvol onderwijs

Wat zinvol is en hoe iets zinvol kan worden leerde ik van de filosofen Comte-Sponville en Ferry. Zij onderzochten dit belangrijke vraagstuk in hun boek *Van wijsheid tot schoonheid – een dialoog over tien actuele kwesties* (2000). Op een logische wijze beredeneren zij in dat boek dat zin alleen mogelijk is in relatie tot iets of iemand anders. Dit veronderstelt dat zin niet absoluut is, maar relatief, en geen wezen maar een ontmoeting is. Dit aannemende heeft onderwijs-op-zich geen zin. Voor leerlingen is onderwijs pas zinvol als het zich in dienst stelt van leerlingen. Stel, je wilt starten met de uitleg van de gymles terwijl er nog een paar leerlingen zitten te praten, dan is het dus wijs om die leerlingen aan te spreken, niet omdat jij wilt dat ze stil zijn, maar omdat de rest van de klas wil dat ze stil zijn. Op die manier maak je het onderwijs zinvol voor leerlingen.

FOTO: JACQUELINE TANGELDER

Gemotiveerde leerlingen door achterliggende waarden te ontluiken

Voor menig docent blijft het een kunst om leerlingen *intrinsiek* te motiveren voor school en voor het vak lichamelijke opvoeding. Vaak door middel van straffen en belonen worden er normen en regels gehanteerd. De meeste leerlingen doen wat er gevraagd (geëist) wordt en leren een aantal nieuwe vaardigheden. Maar, geen één van hen haalt het beste uit zichzelf naar boven. Dit komt doordat zij allemaal worden gedreven door externe factoren. Enkele voorbeelden zijn: een regel die hen wordt opgelegd, het oordeel van hun klasgenoten of het competitieve gehalte van de les.

Door de waarde, die schuilt achter een regel of norm, te ontluiken kunnen leerlingen meer intrinsiek gemotiveerd worden. Een (spel) regel kan zo verinnerlijkt/begrepen worden omdat er besef ontstaat over de functie daarvan. Leerlingen voeren de regels dan niet meer uit omdat het zo moet of hoort maar omdat ze het zelf zo willen. Ze erkennen immers het belang van de waarde waarvoor de regel is opgesteld.
Mits ze het belang ook daadwerkelijk erkennen en daar mee instemmen! Het kan natuurlijk ook zijn dat leerlingen het belang wel zien maar andere belangen voorop stellen. Zoals een groep jongens die tijdens een voetballes liever met en tegen anderen spelen van hetzelfde niveau, zodat ze succesbeleving ervaren en hun eigen vaardigheid verbeteren. Terwijl ze ook het belang zien om minder vaardige klasgenoten te coachen en op te nemen in een team, waardoor de minder vaardige leerlingen zich erkend zullen voelen als persoon.
In dat geval kan er discussie ontstaan over het belang van de waarden achter de regels. In het gegeven voorbeeld betreft het de regel om met heterogene of homogene teams te spelen. Die discussie is eveneens zinvol. Want door die discussie kunnen leerlingen worden overtuigd van de waarden die jij belangrijk acht, of jij wordt overtuigd door de leerlingen en past de betreffende regel aan. In beide gevallen worden leerlingen meer intrinsiek gemotiveerd omdat zij de regel zelf willen toepassen.

Contact:

maarte26@hotmail.com

In dienst van de leerlingen

Let wel, de waarde die achter een regel schuilt moet te allen tijde (ook) in dienst staan van de leerlingen. Staan de waarden voornamelijk in dienst van de lesgever of school dan zijn de lessen minder zinvol voor de leerlingen. Immers, het verwezenlijken van die waarden heeft dan letterlijk meer zin voor de lesgever of school. Leerlingen zullen dan extrinsiek gemotiveerd worden. Een typische regel die voornamelijk in dienst staat van de leraar is bijvoorbeeld dat leerlingen die zonder acceptabele reden te laat komen niet meer mee mogen gymmen en zich de volgende dag om 8.00 uur op school moeten melden. Want de dienst die hiermee aan de leraar/school wordt gegeven – ordehandhaving – is vaak vele malen groter dan wat leerlingen hiervan opsteken. Ze worden door die regel vaak meer extrinsiek gemotiveerd voor school. Want ze denken ik wil op tijd komen op school omdat ik me anders de volgende dag moet melden om 8.00 uur. Terwijl een intrinsieke motivatie van een leerling zou kunnen zijn dat hij op tijd wil komen omdat hij wil leren en/of de les voor andere leerlingen niet wil verstoren. Als docent is het dus belangrijk om de waarden, die schuilen achter de regels, zoveel mogelijk aan te duiden.

Geef ook inzicht in de normen van een groep!

Betreffende de normen die heersen in de klas, de school of bepaalde groepen kan het leerlingen ook ontzettend helpen als er meer inzicht wordt gegeven in de waarden van de normen die heersen. Dit kun je bij leerlingen stimuleren door onder andere uit te leggen dat velen ergens bij willen horen omdat ze daardoor aandacht en waardering krijgen. Louter vanwege die behoefte aan aandacht en waardering zullen ze zich gaan gedragen naar de normen van de groep. Men gaat bepaalde kleding dragen, een mening hebben over anderen, wel of juist niet roken, enzovoort. De beschouwing van de normen kan hierdoor dusdanig veranderen dat zij daar nauwelijks meer op een negatieve manier door beïnvloed raken. Ze leren namelijk dat de norm van een groep veelal ontstaat naar aanleiding van de behoefte aan aandacht en waardering. Maar hoe belangrijk vinden ze eigenlijk de waardering en aandacht van mensen die respectloos zijn? Respect betekent immers begrijpen hoe de ander is (re = de ander; spect = zien, kijken) en mensen die vanwege de aandacht en waardering bepaalde normen uitdragen doen vaak geen moeite om de ander te begrijpen.
Zodra leerlingen dit soort vragen gaan stellen aan zichzelf ontdekken ze de waarden die schuilen achter bepaalde normen en gedrag. Ze zullen uiteindelijk niet meer bang zijn te worden uitgelachen door klasgenoten als ze iets fout doen omdat ze daar een andere betekenis aan hebben gegeven. Met andere woorden: het voldoen aan de norm van de anderen vinden zij niet belangrijk omdat ze hun eigen waarden en normen naleven.

Samenvatting

Om voor leerlingen zinvol onderwijs te creëren zal het onderwijs in dienst moeten staan van leerlingen. Dit kan door de regels en de lesinhouden aan te passen op de behoeften van leerlingen, zodanig dat leerlingen hierdoor meer intrinsiek gemotiveerd worden voor school. Daarbij kan het bijzonder veel helpen om de waarden achter de regels en lesinhouden te ontluiken. Want op die manier beseffen leerlingen het belang daarvan. Mochten zij desondanks andere belangen voorop stellen dan ontstaan er mogelijkheden voor nuttige discussies. Verder zullen leerlingen het onderwijs nog zinvoller beschouwen wanneer zij worden gestimuleerd om voor zichzelf te denken. Want leerlingen die voor zichzelf denken hoeven het oordeel van anderen niet te vrezen en worden daardoor dus ook niet beperkt.

Bronnen

Comte-Sponville, A. & Ferry, L. (2000). Het zoeken naar de zin: Een illusie? *Van wijsheid tot schoonheid. dialoog over tien actuele kwesties* (T. Buckinx Trans.). (pp. 279-289). Rotterdam: Lemniscaat.
Stevens, L., Beekers, P., Evers, M., Wentzel, M. & Werkhoven, W. v. (2005). In Stevens L. (Ed.), *Zin in school* (3rd ed.). Amersfoort: CPS.

Maarten Buijsman is in 2013 afgestudeerd aan de ALO in Amsterdam, werkzoekende en woonachtig in Delft.

Oproep

In *Lichamelijke Opvoeding* 7 van dit jaar stond een artikel over ICT en bewegingsonderwijs.
Afgelopen zomer heeft onze schooldirectie (Maaswaalcollege, Wijchen) samen met een 'echo-reductie wand' een 70 inch tv-scherm laten inbouwen. Het scherm wordt beschermd door gepantserd glas. Via apple-tv streamen we beelden van een Ipad rechtstreeks naar het tv-scherm.
Doel van deze de opstelling:
- het vastleggen van een digitaal vakwerkplan
- wat een leerling moet kunnen voor welk cijfer vastleggen op videovoorbeelden
- zichtbaar maken van normeringen
- ondersteuning bij theorielessen BSM
- werken met allerlei hulp-apps
- voorbeelden van internet (youtube) gebruiken.

We zijn benieuwd of er meerdere vaksecties zijn die met een dergelijke opstelling werken en hoe zij deze gebruiken (delen van kennis)?
Wij zijn ook bereid een 'demo' te laten zien om collega's te inspireren!

Contact: k.verhoeven@maaswaalcollege.nl

FOTO: SHUTTERSTOCK

Haperende sectie

Als je de kop leest dan kan ik me voorstellen dat je denkt aan een sectie waarbinnen de onderlinge verstandhouding niet in orde is.
Niets is minder waar. We zitten juist goed op een lijn. Zo hebben we LO2 en BSM kunnen invoeren en daar een goede verdeling van werkzaamheden voor gemaakt. Vergaderingen lopen harmonieus en to-the-point. Nee we kunnen in deze hoedanigheid niet spreken van een haperende sectie.
Het probleem is van heel andere aard. In onze zes personen tellende sectie zijn op dit moment drie collega's uitgevallen. En dat aan het begin van het schooljaar. Juist in de zo belangrijke periode dat de nieuwe klassen zich beginnen te vormen en onze introductieweek voor de brugklassen plaatsvindt, moeten we de kar trekken met drie invallers. Tot overmaat van ramp vindt de brugklaswerkweek ook nog eens plaats op een nieuwe locatie. We moeten allemaal ontdekken hoe dat gaat lopen. Iedereen is dus erg gespannen, maar op een positieve manier. Hoe zal dat gaan? Niets ten nadele van de nieuwe collega's, het zijn uitstekende vervangers die een hoop werk verzetten. Maar toch zijn enkele zekerheden weggevallen.
In sneltreinvaart moest je de vervangingsbank raadplegen. Alleen de procedures al kosten zeeën van tijd. Sollicitatiebrieven doorlezen, gesprekken voeren, noem het maar op. En als de nieuwe tijdelijke collega's er dan zijn moet je ze van alles uitleggen. Gelukkig in deze malaise konden we een beroep doen op onze eindstagiair. Ze was een kanjer het afgelopen jaar. Op het laatste moment viel ze buiten de boot bij een andere school. Hierdoor was ze per direct beschikbaar. In ieder geval een persoon minder om alles aan te moeten vertellen.
Tja wat hebben ze dan die collega's? Een van mijn mannelijke collega's liep vorig jaar al een hele tijd te klagen dat hij slecht kon zitten. Zijn zitvlak deed aan een kant erg veel pijn. Na allerlei onderzoeken bij de maag-darm- en leverarts te hebben ondergaan werd hij doorgestuurd naar de chirurg, want de klachten moesten toch elders worden gezocht. Nu bleek hij een fistel te hebben. Als je daar wat meer over wilt weten? Zoek maar op internet. Het is geen pretje. Mijn andere collega had een vloopblessure aan de lies naar hij dacht. Onderzoek bracht echter aan het licht dat hij een versleten heup had en dat hij acuut moest worden geopereerd. Intussen heeft hij een nieuwe heup en is herstellend. En vorige week verdraaide collega nummer 3 haar knie toen ze meedeed met een spelletje hockey. Het was ongeveer zoals Naomi van As haar knie verdraaide met de shoot-out vorig jaar. Nee mijn collega heeft haar kruisband nog, maar een deel van haar meniscus niet meer. En haar mediale knieband is behoorlijk opgerekt.
En daar zitten we dus met onze voorbereidingen voor het jaar en de werkweek. Nu kun je een hoop zaken regelen van achter je bureau met een pc/laptop/tablet. Maar je loopt tegen heel veel aan wat niet simpel te regelen is. En dan moet je ook nog je drie (twee) nieuwe collega's wegwijs maken. Nu hebben we op school een coördinator voor nieuwe collega's. Dat is nu eens een functie die nuttig is, tenminste als de uitvoerende persoon doortastend is. Gelukkig is dat bij ons het geval. Alle zaken die de school betreffen, kunnen we uit handen geven.
Schooljaar 2013-2014 is voor ons dus niet vlekkeloos begonnen. We moeten op vele manieren onze draai zien te vinden. In die zin kun je wel spreken van een haperende sectie.

Mery Graal

Vooraankondiging

Studiedag voortgezet onderwijs

De studiedag voortgezet onderwijs vindt plaats op dinsdag 14 januari op de Halo in Den Haag. Het programma en de inschrijving start eind oktober en wordt zowel in het blad als op de site kenbaar gemaakt. Noteer de datum alvast in je agenda.

Studiedag speciaal onderwijs 'Van diversiteit naar Passend Onderwijs'

Deze studiedag vindt plaats op *maandag 14 april 2014* op de HAN (Universitair Sportcentrum) te Nijmegen.
Het speciaal onderwijs is opgedeeld in vier clusters, daarnaast heeft bijna iedere school voor speciaal onderwijs ook nog haar eigen identiteit of specialisme. Vervolgens is iedere groep die je als vakleerkracht bewegingsonderwijs binnen krijgt ook zeer divers qua leerlingen en hun individuele problematiek(en). Wij dienen daar een passend sport- en bewegingsaanbod voor te realiseren. Ook de wetgeving op Passend Onderwijs speelt momenteel een actuele rol om te zorgen dat iedere leerling een passende onderwijsplek krijgt voor een optimale ontwikkeling.
Met een divers aanbod aan workshops willen wij tegemoet komen aan de vragen vanuit het werkveld. Met als doel handvatten en tools mee te kunnen geven, hoe om te gaan met deze diversiteit. Om zo een passend aanbod van sport- en bewegingsactiviteiten te kunnen aanbieden.

Er worden, naast een aantal algemene workshops die op meerdere clusters van toepassing zijn, ook voor de clusters afzonderlijk workshops aangeboden. Wij hopen dat iedereen weer genoeg interessante workshops ziet om zich voor deze dag in te schrijven. Het uitgebreide programma en de inschrijving worden eind november in ons blad en op de site kenbaar gemaakt.

Programma

09.00 - 09.45 uur Ontvangst
09.45 - 10.30 uur Opening
10.45 - 12.15 uur Workshopronde 1
12.15 - 13.30 uur Lunch
13.30 - 15.00 uur Workshopronde 2
15.00 - 15.15 uur Thee/koffie
15.15 - 16.45 uur Workshopronde 3
16.45 - 17.15 uur Borrel en vanaf 17.15 uur het dinerbuffet

Contact:

astrid.vanderlinden@kvlo.nl

De **puntenwaardering** voor het **landelijk-Register** staat op de site achter de studiedagen **tussen haakjes** vermeld

Cursussen Levensreddend Handelen

De basiscursus (12) 5 en 12 november 2013 in Zeist
Cursustijden van 13.00 - 20.00 uur
Herhalingscursus (6) 28 oktober 2013 in Zeist
Cursustijden van 13.00 - 20.00 uur
Voor de inhoud en het aanmelden van de cursus kun je via de site *www.kvloscholing.nl/overige scholingen of via de scholingskalender op de homepage terecht.*

Op de webkalender vind je interessante scholingen en evenementen van de diverse afdelingen en opleidingsorganisaties.

Met de qr-scan van onderstaande code kun je rechtstreeks naar kvloscholing.nl. Qr-apps zijn gratis te downloaden op je mobiel in de verschillende app-stores.

Uitgebreide informatie over alle scholingen/evenementen? Zie de kalender op de homepage van www.kvlo.nl

Inschrijving via kvloscholing.nl of een verwijzing daarvoor via kvloweb.nl

(KV)LO-NIEUWS

ONTVANG EEN DEEL VAN JE CONTRIBUTIE TERUG!

Voor KVLO-leden die werkzaam zijn in het hbo, mbo, VO (waaronder OMO), PO dan wel bij WVOI of de Kenniscentra, is het op basis van de cao's mogelijk om een deel van de contributie terug krijgen. Dit is een fiscale regeling waarbij je werkgever de contributie via jouw brutoloon verrekent met de eindejaarsuitkering. Je betaalt hierdoor minder belasting over de eindejaarsuitkering en deze zal daardoor netto hoger uitvallen. Afhankelijk van je belastingtarief kan je voordeel oplopen tot ruim 90 euro per jaar!
Om in aanmerking te komen voor het voordeel heb je een bewijs nodig van de contributie die je hebt betaald als lid van de KVLO in het lopende jaar.
De betalingen zijn bijgewerkt tot 6 september. Bij deze LO vind je het betaalbewijs dat je kunt inleveren bij je werkgever. Dit bewijs moet je voor 1 november 2013 ingevuld bij je werkgever inleveren. Je werkgever zorgt vervolgens voor de administratieve verwerking.

B-Fit

Het leefstijlprogramma B-Fit van de Gelderse Sport Federatie is een programma voor basisscholen met aandacht voor beweging én voeding. Kinderen die het programma doorlopen bewegen meer, ontbijten vaker en er is zelfs sprake van een afname van overgewicht en obesitas. Dit blijkt uit onderzoek van TNO. Om dit succes voort te zetten, leidt de GSF professionals werkzaam in het onderwijs op tot B-Fit coach. Zo leren nóg meer kinderen een gezonde leefstijl aan.
Tot 15 oktober 2013 kunnen geïnteresseerden zich aanmelden voor de cursus via www.cursusb-fit.nl. Op deze website is meer informatie te vinden.
De coaches kunnen na de cursus het succesvolle programma B-Fit zelfstandig uitvoeren en werken zo aan een gezonde school en het voorkomen en stabiliseren van overgewicht en obesitas bij kinderen.

39e BVLO-STUDIEDAG 2013

Ben je op zoek naar nieuwe ideeën of oefenstof? Wil je graag mee zijn met laatste nieuwe trends (iPad/gps/…) in lichamelijke opvoeding en sport?
Of wil je terugkeren naar de basis, en je benadering van de klassieke sporten opfrissen of perfectioneren?
Stel dan vlug je eigen programma samen en schrijf in voor de 39e BVLO studiedag!
De 39e editie wordt deze keer in samenwerking met K.U. Leuven georganiseerd en vindt plaats in de (sport)accommodaties van FaBeR op 14 november. Dit vaste agendapunt voor elke leerkracht LO en sportlesgever heeft als thema: 'Lichamelijke Opvoeding en Sport op School: een Blik naar de Toekomst'.
De BVLO-Studiedag is er om studenten, leerkrachten LO, kleuterbegeleiders, coaches en jeugdsportbegeleiders, nieuwe oefenstof, spelvormen, organisatievormen, differentiatiemogelijkheden of didactische tips enzovoort te bezorgen.
Voor meer informatie kijk op *bvlo.be/kalender*

SPORT EN BEWEGEN IN DE BUURT

De vernieuwde website *www.sportindebuurt.nl* helpt gemeenten en sport- en beweegaanbieders om meer buurtbewoners te laten sporten en bewegen. Belangrijke succesfactoren om dit voor elkaar te krijgen zijn: activiteiten die laagdrempelig zijn, dichtbij huis, georganiseerd door lokale sport- en beweegaanbieders samen met andere organisaties als scholen, zorginstellingen, welzijnsinstellingen of lokale ondernemers. Het ministerie van VWS creëert 2900 arbeidsplaatsen voor buurtsportcoaches en zet stimuleringsregelingen in als de Sportimpuls en Kinderen sportief op gewicht.
Met het programma Sport en Bewegen in de Buurt wil minister Edith Schippers van het ministerie van VWS ervoor zorgen dat de gezonde keuze ook een gemakkelijke keuze wordt. Wanneer mensen gemakkelijker kunnen sporten en bewegen, bijvoorbeeld door aansluiting te zoeken bij werk, school of het veldje om de hoek, worden zij gestimuleerd in een actieve en gezonde leefstijl.

Health promotion in schools, internationale opleiding

Van 17 tot 21 maart 2014 vindt de internationale opleiding 'Health promotion in schools' plaats, op een fantastische locatie: Brugge, België.
Het doel is om leerkrachten en beleidsmakers aan te moedigen om aandacht te schenken aan fysieke activiteit en een gezonde levensstijl op school.
De opleiding staat open voor onderwijsmensen (zowel leerkrachten als niet-leerkrachten) Je kan via Comenius een terugbetaling aanvragen voor zowel de deelnamekosten als de reiskosten. Richt je aanvraag aan het LLP Nationaal Agentschap in je land.
Meer informatie op de KVLO-site en op http://www.g-o.be/gezondheid/Healthy snacks/Pages/default.aspx.

Redactie: Hans Dijkhoff

stillesportzaal

Gegarandeerde oplossingen voor slechte akoestiek in sportaccommodaties

www.stille-sportzaal.nl

Inmiddels ervaren honderden LO docenten het stiller lesgeven in hun eigen gymzaal. Nu u nog! Maak direct een afspraak met ons.

Acour Lawaaibestrijding b.v.
Tel. 040-2340888
info@acour.com

TRENOMAT SCHEIDINGSWANDEN

- Geluidsreductie en geluidsabsorptie in alle zaaldelen door akoestisch wandmateriaal!
- Ook voor renovatie en verbeteren van de akoestiek in bestaande accommodaties!

TRENOMAT
DE GRAAF EN VAN STIJN BV

De Graaf en van Stijn BV
Postbus 32
2420 AA Nieuwkoop
Tel: (0172) 57 97 20
Fax: (0172) 57 26 70
www.trenomat.nl
info@trenomat.nl

Al 40 jaar gespecialiseerd in nieuwbouw & onderhoud

Skiland
www.skikamp.nl
www.skiland.eu
info@skikamp.nl
020-4893818

SKILAND
SKIKAMPEN

VeBON

EXTRA VOORDELIGE PRIJZEN IN 2014!
Kijk op www.skikamp.nl/kvlo.

- ✓ materiaalhuurservice
- ✓ persoonlijke ondersteuning
- ✓ vrijplaatsen voor begeleiders
- ✓ Lid SGR
- ✓ scherpe prijs/directe inkoop
- ✓ vrijblijvende optie
- ✓ keurmerk touringcars
- ✓ wintersportspecialist

GREVINK reizen
wintersportreizen voor groepen!

Mecklenburglaan 12
3843 BP Harderwijk
Lid Stichting Garantiefonds reisgelden

Vraag uw offerte aan:
www.grevink.nl
bel 0341-460180
info@grevink.nl

www.snowbreaks.nl | www.rocks-n-rivers.nl

STERK IN ELKE DISCIPLINE.

Meer dan 15.000 sport-, therapie-, educatie- en recreatieartikelen.

MAMMOET SPORT

SPORT | THERAPIE | EDUCATIE | RECREATIE

WWW.MAMMOETSPORT.NL

T: +31 (0)40 215 52 25

EUROPA SPECIAAL REIZEN

DÉ REISSPECIALIST VOOR HET ONDERWIJS

KEURMERK TOURINGCAR BEDRIJF

Al 45 jaar bieden wij deskundig reisadvies en zorgen wij voor een vakbekwame uitvoering van uw schoolreis naar vele Europese bestemmingen. Voor een compleet verzorgde reis tot het alleen verzorgen van uw accommodatie of vervoer: bij ons bent u aan het juiste adres.

Een reis per touringcar, vliegtuig of trein en verblijf in een hostel, hotel of gastgezin: u kunt met ons alle kanten op. Én als reisspecialist voor het onderwijs zijn wij u natuurlijk graag behulpzaam bij het invullen en voorbereiden van uw educatieve reisprogramma.

Kortom, voor een reis op maat, toegesneden op uw wensen en budget is **Europa Speciaal Reizen** ook uw onderwijsreispartner!
Bel of mail ons voor onze gratis reisgids of een vrijblijvende offerte!

5-daagse skireis Zell am See	vanaf € 188,00 pp
5-daagse skireis Kitzbühel	vanaf € 202,00 pp
3-daagse Parijs	vanaf € 99,50 pp
4-daagse Berlijn	vanaf € 92,50 pp
4-daagse Londen	vanaf € 122,00 pp

VOOR EEN VRIJBLIJVENDE OFFERTE:
offerte@europaspeciaalreizen.nl
☎ 0412 – 481.000

EUROPA SPECIAAL REIZEN – POSTBUS 4 – 5397 ZG LITH – TEL 0412 481.000 – FAX 0412 481.700
offerte@europaspeciaalreizen.nl - www.europaspeciaalreizen.nl